

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı

**DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM
PROGRAMI VE DERS KİTAPLARININ KÖK DEĞERLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ (4-8. SINIFLAR)**

Yüksek Lisans Tezi

Tahir SÜRÜCÜ

Sivas
Ağustos 2022

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı

**DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM
PROGRAMI VE DERS KİTAPLARININ KÖK DEĞERLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ (4-8. SINIFLAR)**

Yüksek Lisans Tezi

Tahir SÜRÜCÜ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Nevzat Yaşar AŞIKOĞLU

Sivas
Ağustos 2022

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans Tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dâhil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

02/08/2022
Tahir SÜRÜCÜ

ÖNSÖZ

Kök değerler açısından 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programını ve ders kitaplarını incelemeye çalıştığımız araştırmamızda, adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik kök değerlerinin, öğretim programında ve ders kitaplarında yer alan ünite ve kazanımlardaki durumu konu edildi.

Bir toplumun geleceğinin, kendi kök değerlerini benimsemiş ve bu kök değerleri geleceğe taşıyacak insanlarına bağlı olduğu gerçeğinden hareketle bu konuyla alakalı farklı çalışmalar yapılmaktadır. Kendi kök değerlerini benimsemiş kişiler ait oldukları toplumun inşasına katkıda bulunurken kök değerlerini benimsememiş kişiler ise toplumda ahlaki problemlere neden olurlar. Toplumda meydana gelebilecek bu ahlaki problemleri önlemek için çeşitli yollar vardır. Bu yollarından birisi de uygulanan öğretim programlarının barındırdığı değerler ile yakından ilişkilidir. Dolayısıyla ortaokullarda zorunlu dersler arasında yer alan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin öğretim programında ve ders kitaplarında yer alan kök değerleri analiz ederek ileride hazırlanacak öğretim programlarına ve ders kitaplarına katkıda bulunmak amacı, yapılan bu araştırmayla gerçekleştirilmeye çalışıldı.

Üç bölümden oluşan araştırmanın giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı ve önemi, yöntemi, sınırlandırılması, hipotezleri ve varsayımlarının yanı sıra konu ile ilgili çalışmalara yer verilmiştir. Birinci bölümde ise değer kavramını ve adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik kök değerleri ele alınmaya çalışıldı.

İkinci bölümde 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının temel felsefesi ve genel amaçları, vizyonu ve yapısına yer verilerek öğretim programında ve ders kitaplarında yer alan tüm ünite ve kazanımlar kapsamlı bir şekilde kök değerler (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) açısından incelenmeye çalışıldı. Yapılan inceleme sonucunda öğretim programı ve ders kitaplarının analiz edilmesinde bize yol gösterecek bilgilere ulaşıldı.

Üçüncü bölümde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitaplarındaki kök değerlere yönelik değerlendirmelerine yer verildi. Yapılan tüm incelemeler ışığında çeşitli sonuçlar

elde edildi. Bu sonuçlara uygun olarak olumlu ve olumsuz eleştirilere yer verdikten sonra eksiklikleri giderebilecek önerilere yer verildi.

Konu seçiminde ve araştırma sürecinde benden yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Nevzat Yaşar Aşıkoğlu'na, fikirleriyle çalışmama katkı sunan Dr. Öğr. Üyesi Rukiye Gögen hocama teşekkürü bir borç bilirim. Çalışma boyunca benden yardımlarını esirgemeyen sevgili eşime, manevi desteklerinden dolayı dostlarıma ve değerli aileme teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ÖZET.....	xi
ABSTRACT	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	9
1. DEĞERLER EĞİTİMİ VE KÖK DEĞERLER.....	9
1.1. Değerler Eğitimi	9
1.1.1. Değer Kavramının Tanımı	9
1.1.2. Değerler Eğitiminin Amacı	11
1.1.3. Değerler Eğitiminin Önemi	12
1.2. Kök Değerler	13
1.2.1. Adalet Değeri	13
1.2.2. Dostluk Değeri	14
1.2.3. Dürüstlük Değeri	14
1.2.4. Öz Denetim Değeri.....	15
1.2.5. Sabır Değeri.....	16
1.2.6. Saygı Değeri	17
1.2.7. Sevgi Değeri	19
1.2.8. Sorumluluk Değeri	20
1.2.9. Vatanseverlik Değeri.....	21
1.2.10. Yardımseverlik Değeri	22
İKİNCİ BÖLÜM	25
2. DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI VE DERS KİTAPLARININ KÖK DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ (4- 8. SINIFLAR)	25
2.1. 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı İle İlgili Genel Bilgiler	25

2.1.1. Programın Temel Felsefesi ve Genel Amaçları.....	25
2.1.2. Programın Vizyonu	26
2.1.3. Programın Yapısı.....	26
2.1.3.1. Ünite ve Konular	27
2.1.3.2. Kazanım ve Açıklamaları	27
2.2. Öğretim Basamaklarına Göre Kök Değerler	27
2.2.1. 4. Sınıf Ünite ve Kazanımlarının Kök Değerler Açısından	
İncelenmesi	27
2.2.1.1. 4. Sınıf “Günlük Hayattaki Dini İfadeler” Ünitesinin Kök	
Değerler Açısından İncelenmesi	28
2.2.1.2. 4. Sınıf “İslam’ı Tanıyalım” Ünitesinin Kök Değerler	
Açısından İncelenmesi	29
2.2.1.3. 4. Sınıf “Güzel Ahlak” Ünitesinin Kök Değerler Açısından	
İncelenmesi	31
2.2.1.4. 4. Sınıf “Hz. Muhammed’i Tanıyalım” Ünitesinin Kök	
Değerler Açısından İncelenmesi	33
2.2.1.5. 4. Sınıf “Din ve Temizlik” Ünitesinin Kök Değerler Açısından	
İncelenmesi	37
2.2.2. 5. Sınıf Ünite ve Kazanımlarının Kök Değerler Açısından	
İncelenmesi	38
2.2.2.1. 5. Sınıf “Allah İnancı” Ünitesinin Kök Değerler Açısından	
İncelenmesi	38
2.2.2.2. 5. Sınıf “Ramazan ve Oruç” Ünitesinin Kök Değerler	
Açısından İncelenmesi	41
2.2.2.3. 5. Sınıf “Adap ve Nezaket” Ünitesinin Kök Değerler Açısından	
İncelenmesi	44
2.2.2.4. 5. Sınıf “Hz. Muhammed ve Aile Hayatı” Ünitesinin Kök	
Değerler Açısından İncelenmesi	46
2.2.2.5. 5. Sınıf “Çevremizde Dinin İzleri” Ünitesinin Kök Değerler	
Açısından İncelenmesi	48
2.2.3. 6. Sınıf Ünite ve Kazanımlarının Kök Değerler Açısından	
İncelenmesi	51

2.2.3.1. 6. Sınıf “Peygamber ve İlahi Kitap İnancı” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi.....	51
2.2.3.2. 6. Sınıf “Namaz” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi.....	54
2.2.3.3. 6. Sınıf “Zararlı Alışkanlıklar” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi.....	56
2.2.3.4. 6. Sınıf “Hz. Muhammed’in Hayatı” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi.....	58
2.2.3.5. 6. Sınıf “Temel Değerlerimiz” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi.....	61
2.2.4. 7. Sınıf Ünite ve Kazanımlarının Kök Değerler Açısından İncelenmesi	63
2.2.4.1. 7. Sınıf “Melek ve Ahiret İnancı” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi.....	63
2.2.4.2. 7. Sınıf “Hac ve Kurban” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi	65
2.2.4.3. 7. Sınıf “Ahlaki Davranışlar” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi.....	68
2.2.4.4. 7. Sınıf “Allah’ın Kulu ve Elçisi: Hz. Muhammed” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi	70
2.2.4.5. 7. Sınıf “İslam Düşüncesinde Yorumlar” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi.....	72
2.2.5. 8. Sınıf Ünite ve Kazanımlarının Kök Değerler Açısından İncelenmesi	75
2.2.5.1. 8. Sınıf “Kader İnancı” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi	75
2.2.5.2. 8. Sınıf “Zekat ve Sadaka” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi	77
2.2.5.3. 8. Sınıf “Din ve Hayat” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi	80
2.2.5.4. 8. Sınıf “Hz. Muhammed’in Örnekliliği” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi.....	83

2.2.5.5. 8. Sınıf “Kur’an-ı Kerim ve Özellikleri” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi	86
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	91
3. DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMENLERİNİN 4-8. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI VE DERS KİTAPLARINDAKİ KÖK DEĞERLERE YÖNELİK DEĞERLENDİRMELERİ İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR	91
3.1. Görüşmeye Katılan Katılımcılara Ait Bilgiler.....	91
3.2. 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı Ve Ders Kitaplarındaki Kök Değerlerle İlgili Öğretmen Görüşleri	92
3.2.1. “Adalet” Değeri İle İlgili Bulgular	93
3.2.2. “Vatanseverlik” Değeri İle İlgili Bulgular	96
3.2.3. “Dostluk” Değeri İle İlgili Bulgular	99
3.2.4. “Dürüstlük”, “Sabır” ve “Öz denetim” Değerleri İle İlgili Bulgular..	102
3.2.5. “Sevgi” ve “Saygı” Değerleri İle İlgili Bulgular	110
3.2.6. “Sorumluluk” Değeri İle İlgili Bulgular	115
3.2.7. “Yardımseverlik” Değeri İle İlgili Bulgular	118
3.2.8. Kök Değerlerin Geneli İle İlgili Bulgular	121
SONUÇ VE ÖNERİLER	123
KAYNAKÇA	127
EKLER.....	131
Ek 1: Mülakat Soruları	131
Ek 2: Mülakat Uygulaması İzin Onayı	133
ÖZ GEÇMİŞ.....	135

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı Geçen Eser
A.g.m	: Adı Geçen Makale
A.g.t	: Adı Geçen Tez
As	: Aleyhisselam
cc.	: Celle Celalühü
Ed.	: Editör
H.z.	: Hazreti
Ltd. Şti	: Limited Şirketi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Ra	: Radıyallahu Anh, Radıyallahu Anha
S.	: Sayfa
Sad	: Sadeleştiren
Sav	: Sallallahu Aleyhi Vesellem
Tic.	: Ticaret

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: 4. Sınıf “Günlük Hayattaki Dini İfadeler” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler	28
Tablo 2: 4. Sınıf “İslam’ı Tanıyalım” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler	30
Tablo 3: 4. Sınıf “Güzel Ahlak ” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler.....	32
Tablo 5: 4. Sınıf “Din ve Temizlik” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler...	37
Tablo 6: 5. Sınıf “Allah İnancı” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler	40
Tablo 7: 5. Sınıf “Ramazan ve Oruç” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler	43
Tablo 8: 5. Sınıf “Adap ve Nezaket” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler .	45
Tablo 9: 5. Sınıf “Hz. Muhammed ve Aile Hayatı” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler	47
Tablo 10: 5. Sınıf “Çevremizde Dinin İzleri” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler.....	50
Tablo 11: 6. Sınıf “Peygamber ve İlahi Kitap İnancı” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler.....	52
Tablo 12: 6. Sınıf “Namaz” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler.....	55
Tablo 13: 6. Sınıf “Zararlı Alışkanlıklar” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler.....	57
Tablo 14: 6. Sınıf “Hz. Muhammed’in Hayatı” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler.....	60
Tablo 15: 6. Sınıf “Temel Değerlerimiz” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler.....	62
Tablo 16: 7. Sınıf “Melek ve Ahiret İnancı” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler.....	64
Tablo 17: 7. Sınıf “Hac ve Kurban” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler...	66
Tablo 18: 7. Sınıf “Ahlaki Davranışlar” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler.....	69
Tablo 19: 7. Sınıf “Allah’ın Kulu ve Elçisi: Hz. Muhammed” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler	71
Tablo 20: 7. Sınıf “İslam Düşüncesinde Yorumlar” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler	73

Tablo 21: 8. Sınıf “Kader İnancı” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler	76
Tablo 22: 8. Sınıf “Zekat ve Sadaka” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler.	78
Tablo 23: 8. Sınıf “Din ve Hayat” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler.....	81
Tablo 24: 8. Sınıf “Hz. Muhammed’in Örnekliği” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler.....	84
Tablo 25: 8. Sınıf “Kur’an-ı Kerim ve Özellikleri” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler	87
Tablo 26: Görüşmeye Katılan Öğretmenlerin Özellikleri.....	92
Tablo 27: Katılımcıların “Adalet” değerinin öğrenciler tarafından kazanılmaması durumunda ortaya çıkabilecek olumsuz davranışlar hakkındaki düşünceleri.....	93
Tablo 28: Katılımcıların, 8. Sınıf düzeyinde yer alan “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) hakkı gözetmedeki hassasiyetine örnekler verir.” kazanımında “Adalet” değerine yer verilmesinin, öğrencilerin “Adalet” değerini içselleştirmesine katkıda bulunup bulunmadığına yönelik düşünceleri ..	94
Tablo 29: Katılımcıların “6. Sınıf düzeyinde yer alan “Toplumumuzu birleştiren temel değerleri fark eder.” kazanımında “Vatanseverlik” değerine yeterince yer verilip verilmediği sorusuna yönelik değerlendirmeleri....	96
Tablo 30: Katılımcıların “Vatanseverlik” değerini benimseyen öğrencilerin ülkesi için yüklenmelerini bekledikleri sorumluluklar hakkındaki düşünceleri	97
Tablo 31: Katılımcıların “Dostluk” değerini yeterince benimseyen öğrencilerin yaşadıkları topluma olan katkıları hakkındaki düşünceleri	99
Tablo 32: Katılımcıların 6. Sınıf düzeyinde yer alan “Zararlı alışkanlıkların başlama sebeplerini sorgular.” Kazanımında “Dostluk” değerine yer verilmesi hususundaki düşünceleri.....	100
Tablo 33: Katılımcıların “Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimizden biri olan “Dürüstlük” değerinin öğrenciler tarafından yeterince kazanılmaması durumunda ortaya çıkabilecek problemler hakkındaki düşünceleri.....	102
Tablo 34: Katılımcıların 5. Sınıf düzeyine ait ünite ve kazanımlarda “Dürüstlük” kök değerine yeterince değinilip değinilmediğine yönelik düşünceleri	103

Tablo 35: Katılımcıların “5. Sınıf düzeyindeki ünite ve kazanımlarda yer verilen “Dürüstlük ve Sabır” değerlerinin söz konusu öğrenciler tarafından yeterince benimsenmesi için ne yapılması gerektiği konusundaki düşünceleri	104
Tablo 36: Katılımcıların “Sabır” değerinin öğrenciler tarafından yeterince kazanılmaması durumunda ortaya çıkacak olumsuz davranışlar hakkındaki düşünceleri.....	106
Tablo 37: Katılımcıların 4-8. Sınıf düzeylerindeki ünite ve kazanımlarda “Sabır ve Öz denetim” kök değerlerine yeterince değinilip değinilmediğine yönelik düşünceleri	108
Tablo 38: Katılımcıların “Öz denetim” değerini yeterince kazanamayan öğrencilerin belirli alanlarda başarılı olamayacağı konusundaki düşünceleri.....	109
Tablo 39: Katılımcıların “ “Sevgi” değerinin öğretim programındaki kazanımlarda yeterli seviyede yer alması gerektiği konusundaki düşünceleri	110
Tablo 40: Katılımcıların 4-8. Sınıf düzeylerindeki ünite ve kazanımlarda “Sevgi ve Saygı” kök değerlerine yeterince yer verilip verilmediğine yönelik düşünceleri	112
Tablo 41: Katılımcıların “Saygı” değerinin okul iklimine katkısı konusundaki düşünceleri	113
Tablo 42: Katılımcıların 8. Sınıf “Kader İnancı” ünitesinde “Sorumluluk” değerine yer verilmesi hususundaki düşünceleri	115
Tablo 43: Katılımcıların “Sorumluluk” değerini kazanan öğrencilerin kendisine, ailesine ve çevresine karşı yerine getirmesi gereken sorumluluklar hakkındaki düşünceleri.....	116
Tablo 44: Katılımcıların 8. Sınıf düzeyindeki “Zekat ve Sadaka” ünitesinde “Yardımseverlik” değerine yer verilmesi konusundaki düşünceleri....	118
Tablo 45: Katılımcıların 4. Sınıf düzeyindeki ünite ve kazanımlarda “Yardımseverlik” değerine yer verilmesi, bu sınıf düzeyinde bulunan öğrencilerin yardımseverlik değerini kazanmasına katkıda bulunup bulunmadığına yönelik düşünceleri	119

Tablo 46: Katılımcıların “Bir toplumun geleceğinin, kendi kök değerlerini benimsemiş ve bu kök değerleri geleceğe taşıyacak insanlarına bağlı olduğu” hususundaki düşünceleri	121
--	-----

ÖZET

Bu çalışmada 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitapları, on kök değer (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) açısından incelenmiştir. Hızla değişen dünyamızda çoğunluğu evrensel olan bu kök değerleri benimsemek, geleceğimiz için önemlidir. Bundan dolayı son zamanlarda hazırlanan öğretim programlarında bu kök değerlerin varlığı üzerinde hassasiyetle durulmaktadır.

Bu çalışmamızda, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi ve doküman inceleme yöntemleri kullanıldı. Ayrıca alan araştırması çerçevesinde Ortaokullarda görev yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleriyle yarı yapılandırılmış mülakat tekniği uygulanarak bilgiler elde edilmiştir.

Bu çalışma giriş bölümü ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı ve önemi, yöntemi, sınırlandırılması, hipotezleri ve varsayımlarının yanı sıra konu ile ilgili çalışmalar yer almaktadır.

Birinci bölümde öncelikle değer kavramının tanımına yer verilerek değerler eğitiminin amacı ve önemi üzerinde durulmuştur. Sonrasında adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik kök değerlerine yer verilmiştir.

İkinci bölümde 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitapları söz konusu bu on kök değer açısından incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise ortaokullarda görev yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin öğretim programı ve ders kitaplarındaki kök değerlere yönelik değerlendirmelerine yer verilmiştir.

Araştırmanın sonunda 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitaplarındaki kök değerlerle ilgili ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlara bağlı olan önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler Eğitimi, Kök Değerler

ABSTRACT

In this study, training program of education of religion and ethics lesson in 4th-8th classes and textbooks, 10 root values which are justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism and helpfulness were examined. Today's world changes rapidly, thus it is important to adopt these 10 root values for our future. For this reason, it has been emphasized about existence of these 10 root values.

In our project, content analysis and document review method which are parts of qualitative search methods were used. In addition, within the framework of the field research, information was obtained by applying semi-structured interview technique with Religious and ethics teachers working in secondary schools.

This study contains introduction part and 3 three different parts. In introduction part, subject of research, aim of research, value of research, methods, restrictions, hypothesis, conjecture and outcomes related to this study.

Aim and importance of "values" training was emphasized the term "value" by being explained, in the first part. Additionally, justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism and helpfulness were explained as root values.

Training program of education of religion and ethics lesson in 4th-8th classes and textbooks were examined in terms of 10 root values, in the second part. In the third part, the evaluations of the Religious and ethics teachers working in secondary schools about the root values in the lesson 4th-8th classes training program of education of religion and ethics and textbooks are included.

At the end of the research, about the root values in the the lesson 4th-8th classes training program of education of religion and ethics and textbooks the results achieved and suggestions are proposed.

Keywords: Values, root values, values training

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu

Değerler eğitimi; son yıllarda giderek önem kazanan ve üzerinde hassasiyetle durulan bir konudur. Milli Eğitim Bakanlığı öğretim programlarında bazı değişiklikler yaparak değerler eğitiminde esas alınması gereken on kök değer belirlemiştir. Bu on kök değer; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverliktir.

Günümüzde uygulanan öğretim programlarında kök değerlere vurgu yapılmaktadır. Bunların büyük çoğunluğu aynı zamanda evrensel değerlerdir. Bu nedenle evrensel değerlere sahip olmanın önemi artmıştır.

Son zamanlarda dünyada artan huzursuzluk ve değerlerden yoksunluk dünyanın genel bir problemi olmaya başlamıştır. Gerek ulusal gerek uluslararası düzeyde değer erozyonunu önlemenin yollarından biri de uygulanan öğretim programlarının içerdiği değerler ile yakından ilişkilidir.

Bu konuyla alakalı çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Özellikle örgün eğitim kurumu olan okullardaki din eğitimini değerlendirmek için bu tür çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bundan dolayı çalışmamızın konusu, 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programında ve ders kitaplarında yer alan adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik kök değerlerinin, öğretim programında ve ders kitaplarında ne şekilde yer aldığını incelemek ve analiz etmektir.

Ortaokullarda zorunlu dersler arasında yer alan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin öğretim programı ve ders kitaplarında öğrencilere kök değerlerin kazandırılması amaçlanmaktadır. Yapılandırmacı öğrenme kuramına göre hazırlanan öğretim programıyla bu amacı gerçekleştirmek için yapılan düzenlemeler, bilimsel veriler ışığında değerlendirilmesi gereken bir konudur.

Kök değerlerle ilgili genel olarak öğretim programının içeriğini, programda ve ders kitaplarında yer alan ünite içerikleri ve kazanımları analiz etmek, yapılan analizler sonucunda değerlendirmeler yaparak önerilerde bulunmak, çalışmamızın temel problemini teşkil etmektedir. Bu bağlamda şu sorulara cevap aranacaktır.

1) Kök değerlerin eğitiminde 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programı ve ders kitaplarının katkısı var mıdır?

2) 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programında ve ders kitaplarında kök değerlere yeterince yer verilmiş mi?

3) 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programında ve ders kitaplarında kök değerlerin eğitim ve öğretimine yönelik kazanımlara yeterli ölçüde yer verilmiş mi?

4) 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programında ve ders kitaplarında yer alan ünite içerikleri ve kazanımlar kök değerler açısından öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun mu?

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmayla, 2018 yılında hazırlanan 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitaplarında yer alan kök değerler incelenerek kök değerlerin belirlenmesi, bu kök değerlerin öğretim programı ve ders kitaplarındaki yoğunluğu, öğrencilerin gelişim seviyesi ile uygunluğu ve ünite ve kazanımlar içerisinde yer alıp almama durumuyla ilgili tespitlerin yapılması amaçlanmıştır. Buna uygun olarak kök değerler ile ilgili öğretim programında ve ders kitaplarında yer alan ünite ve kazanımların öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişim özelliklerinin dikkate alınarak incelenmesi önemlidir. Yapılan tespitler ve değerlendirmeler sonucunda, eksikliklerin giderilmesi açısından ileride hazırlanacak muhtemel öğretim programları ve ders kitaplarına katkıda bulunulması amaçlanmaktadır. Çalışmamız ileride hazırlanacak öğretim programları ve ders kitaplarına katkıda bulunmak için 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programında ve ders kitaplarında var olan eksiklikleri ortaya çıkarma amacını da taşımaktadır.

Kök değerlerimizi ihtiva eden öğretim programlarının ve ders kitaplarının varlığı önemlidir. Kök değerlerimiz, bizi biz yapan değerlerimizdir. Birey ve toplum olarak geleceğe sağlam adımlarla yürümek kök değerlerimize bağlı olmakla mümkündür.

Bir toplumun geleceği, o toplumda var olan bireylerin kendi kök değerlerini içselleştirmelerine bağlıdır. Bundan dolayı öğretim programları ve ders kitapları bireylerin kendi kök değerlerini kazanmalarını amaçlar. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi bu amacı gerçekleştirmeye yönelik katkısı fazla olan bir derstir. Bu nedenlerle 2018 yılında hazırlanmış olan 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitapları kök değerlere yer vermiştir. 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitapları ile ilgili böyle bir çalışma yapılmamıştır. Çalışmamız konuyla ilgili bu eksikliği gidermek açısından önemlidir.

3. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmamız, 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitaplarıyla alakalı olduğundan 2018 yılında hazırlanan öğretim programı, 4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı(Bekir Pınarbaşı), 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı(Prof. Dr. İsmail Erdoğan, Dr. Öğr. Üyesi Enver Demirpolat, Dr. Rahime Çelik, Gözde Etik Acar, Mehmet Önal), 6. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı(Safiye Özdemir), 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı(Sadullah Macit) ve 8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabına(Prof. Dr. Recai Doğan) başvurulmuştur. Bu bağlamda çalışmamızda içerik analizi ve doküman inceleme yöntemleri kullanmak önceliğimizdir. Ayrıca alan araştırması yöntemiyle de bilgi toplanarak bu dersi veren öğretmenlerle yarı yapılandırılmış mülakat uygulanmıştır.

Çalışmamızda öncelikle Öğretim Programının genel amaçları ve Öğretim Programının perspektifine değinilmiş olup sonrasında kök değerlerimize yer verilmiştir. Programın vizyonu ele alındıktan sonra programın ünite ve kazanımları ile 4-8.Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitapları kök değerler açısından incelenerek içerik analizi yapılmıştır. Doküman inceleme ve içerik analizi yöntemiyle her bir öğretim basamağının ünite içerikleri ve kazanımları tek tek

incelenmeye çalışılmıştır. Yapılan bu incelemede öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimleri göz önüne alınmıştır. Bu incelemeleri ve değerlendirmeleri yapmaya yardımcı olacak tablolara yer verilerek konunun takibi kolaylaştırılmaya çalışılmıştır.

Alan araştırması çerçevesinde yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleriyle görüşülmüştür. Mülakat esnasında konudan bağımsız olarak verilen cevaplar “Diğer” başlığı altında değerlendirilmiştir. Mülakat yapılırken Evren ve Örneklem Malatya İl Merkezindeki(Battalgazi-Yeşilyurt) Ortaokullarda görev yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri olarak belirlenmiştir. Malatya il merkezindeki Ortaokullarda çalışan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmen sayısı 270’dir. 4-8. Sınıflarda ders veren bu öğretmenler arasından evreni temsil etmesi için 15’i erkek ve 15’i kadın olmak üzere toplam 30 öğretmen seçilmiştir. Mülakat, 15.03.2022-15.04.2022 tarihleri arasında aşağıda ismi geçen okullarda gerçekleştirilmiştir.

Mülakatın gerçekleştirildiği okullar şunlardır;

- 1-Atatürk Ortaokulu(Battalgazi)
- 2-Necip Fazıl Kısakürek İmam Hatip Ortaokulu(Battalgazi)
- 3-Derme İmam Hatip Ortaokulu(Battalgazi)
- 4-Hidayet Ortaokulu(Battalgazi)
- 5-Barbaros Ortaokulu(Battalgazi)
- 6-Şehit Zekeriya Bitmez İmam Hatip Ortaokulu(Battalgazi)
- 7-İnönü Ortaokulu(Battalgazi)
- 8-Mevlana Ortaokulu(Battalgazi)
- 9-15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi-Ortaokulu(Battalgazi)
- 10-Türkiyem Ortaokulu(Battalgazi)
- 11-Abdulhamit Han Ortaokulu(Yeşilyurt)
- 12-Somuncu Baba İmam Hatip Ortaokulu(Yeşilyurt)
- 13-Cahide Nebioğlu Ortaokulu(Yeşilyurt)

- 14-Necatibey Ortaokulu(Yeşilyurt)
- 15-Sümer Ortaokulu(Yeşilyurt)
- 16-Barguzu Ortaokulu(Yeşilyurt)
- 17-Yakınca Ortaokulu(Yeşilyurt)
- 18-Recai Kutan Ortaokulu(Yeşilyurt)
- 19-Yeşiltepe İmam Hatip Ortaokulu(Yeşilyurt)
- 20-Farabi Ortaokulu(Yeşilyurt)
- 21-Tevfik İleri İmam Hatip Ortaokulu(Yeşilyurt)
- 22-Şehit Fuat Bozkurt Ortaokulu(Yeşilyurt)

4. Araştırmanın Sınırlandırılması

Çalışmamızda 2018-2019 eğitim öğretim yılında yürürlüğe konulan 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında yer alan ünite içerikleri ve kazanımlar kök değerler açısından incelenecektir. Öğretim programındaki incelemelerimizi öğretim programı ve ders kitaplarındaki kök değerler ve bu kök değerlerin ilişkili olduğu alt değerlerle sınırlı tutulacaktır.

5. Araştırmanın Hipotezleri

Çalışmamızla ilgili hipotezler, daha önce yapılan çalışmalara ve incelenen kaynaklara dayalı olarak şu şekilde sıralanabilir:

Öğretmenlere göre;

1) Milli Eğitim Bakanlığına bağlı örgün eğitim kurumları tarafından verilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi(4-8. Sınıflar) kök değerlerin kazanmasında önemli bir role sahiptir.

2) 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabında yer alan kök değerlerle ilgili ifadeler öğrencilerin gelişim seviyesine uygundur.

3) 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programı ve ders kitaplarındaki ünitelerde kök değerlere(adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır,

saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) yeterli ölçüde yer verilmiştir.

4) 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programı ve ders kitaplarında kök değerlerle(adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) alakalı kazanımlar mevcuttur.

5) 4-8. Sınıf düzeylerine ait ders kitaplarının her birinde on kök değer(adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) yer almaktadır.

6) Kök değerler(adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik), öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle birlikte ele alınmıştır.

6. Araştırmanın Varsayımları

Çalışmamız aşağıdaki varsayımlardan hareketle gerçekleştirilecektir.

1) 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programı ve ders kitaplarındaki ünitelerde kök değerlere yer verilmiştir.

2) 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programında kök değerlerin eğitim ve öğretimine yönelik kazanımlara yer verilmiştir.

3) 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programı ve ders kitaplarında yer alan ünite içerikleri ve kazanımlar kök değerler açısından yeterli bilgi içermektedir.

4) Öğretmenler öğretim programını uygularken kök değerleri dikkate almaktadırlar.

7. Konu İle İlgili Çalışmalar

Araştırmamızın birinci derecede kaynağı, yapılan görüşme (mülakat) sonuçlarıdır. Kök değerler açısından 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitapları incelenirken tek bir kaynağa bağlı kalınmayarak konu ile ilgili farklı kitap, tez, makale ve özel görüşmelerden istifade edilmiştir.

Bunları şöyle sıralamak mümkündür;

1-Neslihan Demir, *Değerler Eğitimi Açısından Necip Fazıl Kısakürek'e Ait "Çile" Adlı Eserde Kök Değerlerin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2019.: Neslihan Demir, çalışmasının birinci bölümünde Değer kavramına yer vererek değerlerin önemini üzerinde durmuştur. Ayrıca tespit ettiği kök değerlerin tanımlarına yer vermiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise tespit ettiği kök değerlerle ilgili bulgulara yer vermiştir.

2- Hatice Aydın, *Coğrafya Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi Ve Coğrafya Öğretmenlerinin Değerler Eğitime İlişkin Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2019.: Hatice Aydın, çalışmasının birinci bölümünde Değer eğitime değinmiştir. Çalışmasının ikinci bölümünde ise Değer eğitimi ve amacından bahsederek değer eğitiminde okulun ve öğretmenin rolüne yer vermiştir.

3- Vedat Aktepe, *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde "Yardımseverlik" Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi Ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi*, Doktora Tezi, Ankara 2010.: Vedat Aktepe, Çalışmasında değerlerin özelliklerine yer vererek yardımseverlik değeri ve yardımseverlik değerinin boyutları üzerinde durmuştur. Çalışmasında Değer Eğitiminden bahsederek "Değer Eğitimi ve Aile", "Değer Eğitimi ve Okul" konularına da yer vermiştir.

4- Dudu Duygu Gündüz, *Tarih Öğretmenlerinin Ortaöğretim Öğrencilerine "Vatanseverlik" Değerini Öğretirken Kullandıkları Değer Yaklaşımlarının Tespit Edilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2018.; Dudu Duygu Gündüz, Çalışmasının birinci bölümünde değer ve değer eğitimi konularına yer vererek "Vatanseverlik" değeri üzerinde durmuştur. Çalışmasında Vatan aşkı, millet sevgisi, vatansever olmak, saygılı olmak, dürüst olmak ve adil olmak gibi değerlerin, okulların duyuşsal hedefleri arasında yer aldığını dile getirmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DEĞERLER EĞİTİMİ VE KÖK DEĞERLER

1.1. Değerler Eğitimi

1.1.1. Değer Kavramının Tanımı

Değer kavramı yapısı gereği birçok disiplinin üzerinde önemle durduğu bir kavramdır. Değer kavramının din, felsefe, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, eğitim gibi birçok bilim dalı tarafından ele alınması bu kavramın tek bir tanımının yapılmasını zorlaştırmaktadır. Bilim dalları değer kavramını tanımlarken kendilerini ilgilendiren yönü üzerinde durmuşlardır. Bundan dolayı değer kavramının sadece bir tanımı yapılamamış birden fazla tanımı yapılmıştır.¹ Bilim dallarının her birinde kendisine farklı anlamlar yüklenen değer kavramı, Türk Dil Kurumu sözlüğünde şöyle ifade edilmektedir:

“1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet.

2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel, kıymet, paha, valör.

3. Üstün nitelik, meziyet, kıymet.

4. Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse.

5. (Felsefe) Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey.

6. (Matematik) Bir değişkenin veya bilinmeyenin sayısı ile anlatımı.

7. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü.”²

¹ Neslihan Demir, *Değerler Eğitimi Açısından Necip Fazıl Kısakürek'e Ait "Çile" Adlı Eserde Kök Değerlerin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2019, s.7.

² <http://www.tdk.gov.tr/>, (21.10.2020).

Türk Dil Kurumu sözlüğünde yer alan bu ifadelere baktığımız zaman, değer kavramının birçok bilim dalının kapsamına girdiğini görmekteyiz. Buna bağlı olarak da birçok tanımı ve maddi, manevi, soyut ve somut gibi birçok kavramı bünyesinde barındırmaktadır.

“Değerler, toplumun yapı taşı olan bireylere, nelerin önemli olduğunu, hangi durumlarda nasıl bir davranışın tercih edilmesi gerektiğini kavratmaya çalışan mana yüklü kavramlardır.”³ Birey yaşamış olduğu toplumda bu mana yüklü kavramları anlamlandırarak kendi değer sistemini oluşturur. Birey, Oluşturmuş olduğu değer sistemi ile hem bireysel yaşamına hem de yaşamış olduğu toplumun yaşamına etki etmektedir.

Değerler, bir toplumun belkemiği durumundadır. Değerlerini kaybetmeye başlayan bir toplum, vakit ilerledikçe kendisini güçlü kılan bağların da zayıflamasına neden olur. Toplumunu oluşturan bireylerin değerlere yüklediği anlamsal kuvvet ile değerlerin güçlenmesi arasında doğru bir orantı vardır.⁴

Değer kavramına yüklenen anlamlar toplumlar arasında farklılık gösterebilmektedir. Bazı toplumlar değer kavramına daha çok maddi açıdan bakarken bazı toplumlar ise manevi açıdan bakmışlardır. “Değer kavramı hakkında bugüne kadar çok farklı araştırmalar yapılmasına rağmen değerlerin tam olarak sınırları belirlenmiş değildir. Değer; maddi, manevi tüm olay, olgu ve maddelerin, ekonomik ve toplumsal ederidir.”⁵

Toplumlar, değerleri doğrultusunda birtakım davranışların sergilenmesini takdirle karşılar. Örnek verecek olursak; saygı, sevgi, dürüstlük vb değerler, toplumda önem verilen değerlerdir.⁶ Değer, bir toplumun milli ve manevi mirasıdır. Aynı zamanda geçmişi, yaşadığı anı ve geleceğidir. Yaşadığı toplumun temel değerlerini benimsemiş kişiler, bu temel değerleri kendisinden sonraki nesillere aktararak yaşadığı toplumun geleceğini inşa ederler.

³ Yakup Topal, “Değerler Eğitimi ve On Kök Değer”, *Mavi Atlas*, 7/1:(2019), s.248.

⁴ Hatice Aydın, *Coğrafya Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi Ve Coğrafya Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2019, s.21.

⁵ A.g.t., s.20.

⁶ Mustafa Turgut, “Türkiye’de Aile Değerleri”, (Ed. Mustafa Turgut), *Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması*, Manas Medya Planlama, Ankara 2010, s.11.

1.1.2. Değerler Eğitiminin Amacı

Bir toplumun varlığını sürdürebilmesi için ihtiyaç duyduğu gücün başında o toplumun benimsemiş olduğu değerler gelir. Değerler, bireyin duygu, düşünce ve davranışlarına yön vermede önemli bir yere sahiptir. Değerlerin bireyi yönlendirmede böyle bir etkiye sahip olması bireyin sahip olması gereken değerlerin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Değerler eğitiminin merkezinde birey vardır. Değerler eğitiminin gayesi bireyin Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik gibi yüce değerlere sahip olmasını sağlamaktır. Bu yüce değerlere sahip olan birey, yaşadığı toplumun geleceğine katkıda bulunur. Bir toplumun geleceğinin sadece akademik yönden başarılı bireyler yetiştirmekle inşa edilmesi mümkün değildir. Bir toplumun geleceği, hem akademik yönden başarılı hem de yaşadığı toplumun şekillenmesine etki eden yüce değerlere sahip bireyler yetiştirmekle inşa edilir.

Değerler, toplumdaki kişilerin sahip çıkması veya göz ardı etmeleri sonucunda ya zamanla kaybolur ya da bir sonraki nesile aktarılarak yıllarca varlığını sürdürebilir. Birçok toplum tarafından benimsenen ve uzun zaman sürdürülen genel (evrensel) değerlere baktığımızda karşımıza, adalet, ahlak, liderlik, doğruluk, yardımseverlik ve sorumluluk gibi kişiyi ideal insan olmaya yönlendiren değerler çıkmaktadır.⁷ Bireylerini ideal insan olarak yetiştirme amacıyla olan toplumlar değerler eğitimine gereken önemi vermek zorundadır. Toplumlar kendi bireylerine kazandırmak istediği değerlerin eğitimini daha çok eğitim kurumları aracılığıyla gerçekleştirmektedir.

“Değerler, insanları ve durumları analiz etmede kullandıkları istenilen davranışları ve yaşam biçimlerini ifade eden doğru karar vermede fertlere yardımcı olan temel ölçütler şeklinde ifade edilmektedir. Burada en önemli görevlerden biri de eğitim kurumlarına düşmekte olup okullarda verilen değerler eğitimi önem arz etmektedir.”⁸ Okullarda verilen değerler eğitimi aracılığıyla temel insani özellikleri kendisinde barındıran değerler, bireylere kazandırılmaya çalışılır. Bu yüce değerleri kazanan bireyler yaşadığı toplumun geleceğini inşa ederler.

⁷ Yakup Topal, a.g.m., s.246.

⁸ Esra Özay Köse, Şeyda Gül, “Ortaöğretim 9. ve10. Sınıf Biyoloji Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler”, *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 6:(2020), s.35.

1.1.3. Değerler Eğitiminin Önemi

Milli eğitim bakanlığımızın gayeleri arasında temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimizi benimseyen; beden, ruh, zihin, ahlak ve duygu bakımından dengeli bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir.⁹ Değerler, bireyin duygu, düşünce ve davranışları üzerinde etkili olduğundan hem birey hem de bireyin yaşadığı toplum açısından önem arz etmektedir.

“Değerler toplum için önemlidir, değerlere uygun davranan insanlar da toplum gözünde değerlidir. Değerler sadece günlük eylem ve davranışlarımıza rehberlik eden ilke ve ölçütler olmaları bakımından değil, genel yaşam tarzımızı ve yönünü etkileme, belirleme açısından da önemlidir. Bu belirleme, seçeceğimiz meslekten, ülkesi veya insanlık için özveride bulunmaya, nasıl bir anne veya baba olacağımıza kadar geniş ve önemli bir alanı kapsar.”¹⁰

Genel yaşam tarzımızı ve yönünü etkileyen değerlere yönelik sorgulamalar en çok ergenlik döneminde meydana gelir. Bu zaman diliminde bireyler, kişiliklerini geliştirmeye yönelik bir çaba içerisindeyler. Toplumsal normlara yönelik olumlu duygu, düşünce ve davranış geliştiren bireyler değer yargılarını benimser. Olumsuz duygu, düşünce ve davranış geliştiren bireyler ise bu değer yargılarını benimsemez ve yaşadığı toplumdan kopuk yaşarlar. Bundan dolayı değer eğitimi birey ve toplum için önem arz etmektedir. Geçmiş ile geleceğin birbirinden kopuk olmaması değer eğitimiyle mümkün olacaktır.¹¹

Değerler, bir toplumun öz mirasıdır. Toplumun öz mirası olan değerler, toplumun milli ve manevi kaynaklarından beslenir. Bireylerin, meydana gelecek belirsizliklerle baş edebilmeleri için bazı değerlere sahip olması son derecede önemlidir.¹²

⁹ Milli Eğitim Temel Kanunu(1739), 1.Kısım, 1.Bölüm, Madde 2.

¹⁰http://yedikule.meb.k12.tr/meb_ays_dosyalar/34/10/288982/dosyalar/2015_04/29023853_deerlereiti mi.pdf, (25.10.2020).

¹¹ Hatice Aydın, a.g.t., s.13.

¹²Serdar Erkan, Ahmet Çoban, “Değerler Açısından Tarih Öğretim Programları ve Ders Kitaplarının İncelenmesi”, *21.Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 7/21:(2018), s.771.

1.2. Kök Değerler

Bu kısımda Milli Eğitim Bakanlığı Öğretim Programlarında yer alan kök değerler ayrı ayrı ele alınarak incelenecektir.

1.2.1. Adalet Değeri

“Arapça kökenli olan adalet kavramı; yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, adalet işini uygulayan ve yerine getiren devlet kuruluşları, herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme ve doğruluk anlamlarına gelmektedir.”¹³

“Adalet, "davranış ve hükümde doğru olmak, hakka göre hüküm vermek, eşit olmak, eşit kılmak (Allah hakkında kullanıldığında 'şirk koşmak')" gibi manalara gelen bir masdar- isimdir.”¹⁴

“Adalet, Kur’ânî anlayışta her şeyin ekseni sayılır ve teşrinin felsefesi; yaratılışın hikmeti; toplumun binası; hukukun muhafazası ve ahlakî ilkelerin derinliği ona dayanır. Bundan dolayı Adalet, hale göre değişken değildir. Bilakis, bütün alanlarda talep edilen ve devrede olması gereken bir değerdir. Çünkü adaletin her konuda; siyasette, iktisatta, sosyal hayatta, kültürde, eğitimde ve hukukta genel-geçer bir değer olması iktiza eder. Yoksa toplumun saadet, güvenlik ve istikrardan istifadesi mümkün olmaz.”¹⁵

Adalet ile ilgili yapılan bu açıklamalara baktığımızda adalet, insan odaklı ve tek amacı kişinin ahiret ve dünya mutluluğunu elde etmek olan yüce bir değerdir. Özetle adalet, toplumun ayakta kalmasını sağlayan ve insanların birlikte ve barış iklimi içerisinde yaşamasını sağlayan sosyal bir müessesedir.¹⁶

¹³ <http://www.tdk.gov.tr/>, (17.11.2020).

¹⁴ <https://cdn.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/1/C01015438.pdf>, (17.11.2020).

¹⁵ Resul Ersöz, “ Kur’an’a Göre “Hakk” ve “Adalet” Kavramları Bağlamında İslam Toplumunun İctimai Değerleri”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18/2:(2016), s.16.

¹⁶ A.g.m., s.17.

1.2.2. Dostluk Değeri

“Farsça kökenli olan dost kelimesi; sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldaş, iyi anlaşılan kimse, düşman karşıtı, iyi geçinen, aralarında iyi ilişki bulunan, bir şeye aşırı ilgi duyan, koruyan kimse, anlamlarına gelmektedir.”¹⁷

Dostluk; içinde birçok değeri barındıran oldukça zengin bir kavramdır. Dostluk sayesinde İnsanlar, birbirleriyle özel bağlar kurarlar. Özel bağlar insanlar için bir ihtiyaçtır. İnsanlar, sevinçlerini, üzüntülerini, sıkıntıları paylaşma ihtiyacı hissettiğinden bu özel bağlara gereksinim duyarlar.¹⁸

“Dostluk, zevklerin ve düşüncelerin uyuşmasıdır. Dostluk kişisel çıkar karşısında kurulan bir ilişki değildir. Hiç beklenmedik bir anında kalbine doğan sıcacık bir duygudur dostluk. Sevinçtir, üzüntüdür, anlamaktır, hatırlanmaktır, sonsuza dek olan arkadaşlıktır.”¹⁹

İnsanlar dost olarak kabul ettikleri kişileri koşulsuz bir şekilde kabul ederler. Onlara duygularını ve düşüncelerini içtenlikle anlatırlar. Dost olan kişiler birbirlerine güvenir, verecekleri önemli kararlarda birbirlerine danışırlar. Dostluk değeri, sevgi, saygı, paylaşma ve güven gibi birçok değeri içerisinde barındıran önemli bir değerdir.

1.2.3. Dürüstlük Değeri

“Farsça kökenli olan dürüst kelimesi; sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan, doğru (kimse), kurallara uygun, yanlışsız, anlamlarına gelmektedir.”²⁰

İnsanlar birbiriyle sağlıklı ilişkiler kurmak için güvene ihtiyaç duyarlar. Güvenin hasıl olması için de dürüstlüğün olması gerekir. Dürüstlüğün olduğu bir yerde kişilerin bir arada yaşamaları kolaylaşır. Dürüstlük, herkesin sahip olması gereken bir değerdir. Dürüstlük değerinin bireye kazandırılmasında gerek aile gerekse eğitim kurumları hassas bir şekilde davranmalı ve gerekenler yapılmalıdır. Dürüstlük değerini kazanan bireylerin toplumda saygın bir yeri vardır. Bunun içindir ki dürüst kimseler, bulunduğu toplumda birçok sorunun çözümünde kendisine

¹⁷ <http://www.tdk.gov.tr/>, (28.11.2020).

¹⁸ Neslihan Demir, a.g.t., s.28.

¹⁹ http://bozuyuksaglik.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/11/02/962714/dosyalar/2016_12/18124301_dostluk.pdf, (28.11.2020).

²⁰ <http://www.tdk.gov.tr/>, (28.11.2020).

danışılan kimselerdir. Bunun en önemli örneği Hz. Muhammeddir.(s.a.v) Mekkeliler doğruluk ve dürüstlüğünden dolayı Peygamber Efendimize(s.a.v) “Emin” yani “Güvenilir İnsan” olarak isimlendirmişlerdir.²¹

Dürüst bir insan yalandan uzaktır. Dürüst insan aynı zamanda güvenilir bir kimse olduğundan yaşadığı toplumun fertleriyle sağlıklı bir ilişkisi vardır. Dürüstlüğü olduğu yerde ikiyüzlülüğe yer yoktur.

Yalan, iki yüzlülük ve güvensizliğin var olduğu bir toplumda barış ve huzur olmaz. Barış ve huzurun olmadığı bir toplum da yaşanılabilir bir toplum değildir. Yalan, iki yüzlülük ve güvensizliğin yerine dürüstlük değerinin benimsendiği bir toplum ancak yaşanılabilen bir toplum olur. Dürüstlüğü toplumdaki bütün bireyler tarafından kabul edilen ahlaki bir erdem olduğunu da göz önüne alacak olursak huzurlu, güvenilir, sağlıklı ve yaşanılabilir bir toplum için dürüstlük değerinin ne derece önemli olduğunu görebiliriz.²²

1.2.4. Öz Denetim Değeri

“Öz denetim, daha önemli bir amaca ulaşabilmek için kişinin tepkilerini, davranışlarını veya başka amaca yönelme eğilimini denetleyip kısıtlaması, anlamına gelir.”²³

Öz denetim, bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını kontrol edebilmesidir. Öz denetim, bireyin sorumluluk duygusuyla hareket etmesini ve davranışlarında aşırıya kaçmadan ölçülü olmasını sağlar.

Öz denetim, bireyin sahip olması gereken önemli özelliklerden biridir. Birey özdenetim sayesinde aşırılıklardan uzaklaşır davranışlarında ölçülü olur ve kendini kontrol altında tutar. Kendini kontrol altında tutan ve kendini denetleme becerisine sahip olan bireyler, sağlıklı bir toplumun meydana gelmesinde önemli bir katkıya sahiptir. Toplumsal ilişkilerin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için toplumu oluşturan bireylerin kendini özdenetime tabi tutması gerekir.

²¹ Salih Suruç, *Allah'ın Elçisi Hz. Muhammed'in Hayatı*, Timaş Yayınları, İstanbul 2006, I-II (Tek Cilt), s.126.

²² Neslihan Demir, a.g.t., s.29.

²³ <http://www.tdk.gov.tr/>, (30.11.2020).

Bireylere küçük yaşlardan itibaren özdenetim kazandırılmalıdır. Öz denetimi sağlama yollarından biri, problem çözme becerisidir. Birey hayatı boyunca çeşitli problemlerle karşılaşmaktadır. Bundan dolayı eğitim kurumlarının görevlerinden biri de öğrencilerin hayata uyum sağlayacak şekilde yetiştirmek olduğundan eğitim kurumlarında yapılan öğretimde problem çözme yöntemine yer verilir. Bu yöntemin birçok üstün yönü vardır. Bunlardan biri de öğrencilerde sorumluluk duygusunun geliştirilmesine yardımcı olmasıdır.²⁴ Sorumluluk duygusuna sahip bireyler ise yaptıklarının farkında olan, planlı ve bilinçli kişiler olduğundan yaşadıkları topluma olumlu yönde katkıda bulunurlar.

Öz denetim değerini kazanmış ve bunu hal ve hareketlerinde gösterebilen bir birey, doğru ile yanlış fark ettiğinde nasıl davranması gerektiğini bilen, kararlarında tutarlı olan, özgüven sahibi, sorumluluklarının farkında olan, toplumsal hayatta sorumluluklarını bilen bir birey olarak hayatını devam ettirebilir. Bu tür sebeplerden dolayı öz denetim değerinin bireylere kazandırılması oldukça önemlidir.²⁵

1.2.5. Sabır Değeri

“Sabır sözlükte; acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç ve gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme olarak açıklanmıştır.”²⁶

“Sabır birkaç türdür; Allah’ın emirlerine uymakta sabretmek(sebat), Allah’ın yasaklarında uzak durmada sabretmek(direnmek), musibete, bilhassa ilk şok anının sarsıntısına karşı sabretmek(katlanmak).”²⁷

Bir başka açıdan sabır kavramının manasına bakacak olursak; sabır, dini isteğin, heva(nefs) isteği karşısında direnmesidir.²⁸ Şehvetlere muhalefet arzusuna dini istek, dünyevi şehvet ve arzulara da heva(nefs) diyelim. Bu ikisi arasında daima bir kavga ve anlaşmazlık vardır. Kişi bu iki istek arasında aciz ve çaresiz kalır. Şayet

²⁴ Mehmet Zeki Aydın, *Din Öğretiminde Yöntemler*, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic.Ltd.Şti, Ankara 2014, s.269.

²⁵ Neslihan Demir, a.g.t., s.30.

²⁶ <http://www.tdk.gov.tr/>, (05.12.2020).

²⁷ İmam-ı Muhammed Gazali, *Mükaşşefetül Kulub*, Çev.: Salih Uçan, Çelik Yayınevi, İstanbul 2014, s.19.

²⁸ İmam-ı Muhammed Gazali, *Kimya-yı Saadet*, Çeviren: Mehmed A. Müftüoğlu, Çelik Yayınevi, İstanbul 2014, s.639.

dini istek, heva(nefs) isteğine karşı muhalefette diretirse onun bu diretişine sabır denir.²⁹

Arapça kökenli olan sabır kelimesi Kuran-ı Kerimde pek çok ayette yer alır. Sabır kelimesinin geçtiği bu ayetlerde umumiyetle sabrın önemine değinilmekte, sabırlı davrananlar yüceltilmekte ve onlara verilecek mükâfatlar dile getirilmektedir.³⁰ Ayeti Kerimede “Ey Yavrucuğum! Namazı dosdoğru kıl. İyiliği emret, kötülüğü yasakla. Başına gelen belaya sabret. Çünkü bunlar azmedilmeye değer işlerdendir.”³¹ buyrulmaktadır. Başka bir ayeti kerimede “De ki: Ey benim iman eden kullarım! Rabbinizden korkun. Bu dünyada iyi iş yapanlara güzel bir mükâfat vardır. Allahın yeryüzü genişdir. Ancak sabredenlere mükâfatları hesapsız verilecektir.”³² buyrularak sabredenlere mükâfatlarının hesapsız olarak verileceğine değinmektedir.

“Sabır, genel olarak zorluk ve sıkıntılara ilk anda gösterilen bir hali temsil ettiği gibi; haramlardan uzak kalma ve dini emirlere uymada gösterilen sebatı da ifade etmektedir.”³³

İnsan, yaşadığı toplumda birbirinden farklı kişiliklere sahip insanlarla etkileşim halindedir. Bu etkileşim her zaman sağlıklı olmayabiliyor. Bazı durumlarda yaşanan herhangi bir anlaşmazlık kişiyi olumsuz yönde etkilemektedir. Bu tür olumsuz etkilenmelere maruz kalındığında sabır gibi bir değere sahip olmak önemli olmaktadır. Sabır insanın özelliğidir. Sabırlı olmak, bir müslümanın sahip olması gereken önemli özelliklerden biridir. Sağlıklı bir birey ve sağlıklı bir toplum için sabır değeri önemlidir.

1.2.6. Saygı Değeri

“Saygı sözlükte; değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi

²⁹ A.g.e., s.639.

³⁰ Neslihan Demir, a.g.t., s.31.

³¹ Lokman Suresi, 31/17.

³² Zümer Suresi, 39/10.

³³ Mehmet Ümütlü, *Din Hizmetleri Alan Bilgisi Hazırlık Kitabı*, Yedibeyza Yayınları, Ankara 2014, s.366.

duygusu, hürmet, ihtiram ve başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu olarak ifade edilmiştir.”³⁴

“Saygı, karşımızdaki insanın varlığını kabullenmek ve onun düşüncelerini kabul etmesek bile onun düşüncelerinin dinlenmeye değer olduğunu ona hissettirmektir.”³⁵

Saygı, günlük yaşantımızda son derecede önemseydiğimiz, konuşmalarımızda sık sık dile getirdiğimiz ahlaki bir değerdir. Saygı, ahlaki bir değer olmakla birlikte aynı zamanda dini bir değerdir. Dinimizde “saygı davranışları” Rabbimize yönelik olduğunda ibadet durumuna gelir. İslama göre ahlak, dinin bir parçasıdır. Bundan dolayı, ahlaki emir ve yasaklar da birer dini emir ve yasak durumundadır.³⁶

Toplum içinde yaşamak zorunda olan insanın yaşadığı toplumdaki geleneklere uyması gerekir. Bizim geleneklerimizden biri de, büyüklerimize karşı saygılı olmamız ve küçüklerimizi de korumamızdır. Yaşça büyük olan insanların yaşam boyu elde ettikleri tecrübeleri vardır. Bu tecrübeleriyle kendilerinden yaşça küçük olanlara faydalı olmak isterler. Genç olanların da büyüklerin tecrübelerinden istifade edebilmesi için büyüklerin önerilerine uymaları gerekir. Saygı ve sevgi büyüklerle küçüklerin kaynaşmalarını sağlar. Büyüklerin tecrübeleri ile küçüklerin zeka ve güçleri birleştiği zaman güzel başarılar meydana gelecektir.³⁷ İlim, edep ve yaş bakımından bizden büyük olan kimselere durumlarına göre saygıda bulunmak, bizden küçük olanlara da sevgi ile muamele etmek bizler için insani bir görevdir.³⁸

Yaşamımızda önemli bir yere sahip olan saygı değerini bizden sonraki nesillere aktarmak ve bu değerın korunması için gerekenleri yapmak yaşadığımız toplumun geleceği için önemlidir.

³⁴ <http://www.tdk.gov.tr/>, (07.12.2020).

³⁵ http://aydindoganmtal.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/27/974151/dosyalar/2017_11/09203624_SA_YGI.pdf, (07.12.2020).

³⁶ Hâbil Şentürk, “Sosyal İlişkilerde Saygı Kavramı: Psikoloji ve Din Açısından Bir Bakış”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1/20:(2008), s.218.

³⁷ <https://www.cigdemanaokullari.com/degerler-egitimi/Eyl%C3%BCI-Saygi-ve-Sevgi.pdf>, (14.12.2020).

³⁸ Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, (Sad. Mehmet Talu), Çelik Yayınevi, İstanbul 2013, s.564.

1.2.7. Sevgi Değeri

“Sevgi, sözlükte insanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu olarak ifade edilmiştir.”³⁹

Sevgi, insanda doğuştan mevcut olan bir duygudur. İnsanı çalışma hayatında ve görevinde motive eden, insanlarla bir arada olmayı, canlılara ve doğaya karşı saygılı ve sevgili olmayı sağlayan, birey, aile ve toplumlara huzur ve saadet veren manevi bir güçtür.⁴⁰

Ruh ve bedenden müteşekkil olan insan, birtakım duygularla dünyaya gelir. Bu duygulardan biri olan sevgi, insanın içinde doğduğu ailede yeşerir. Ailede yeşeren sevgi, aile hayatı için son derece önemlidir. Şayet insanın içinde bulunduğu ailede sevgi, saygı, karşılıklı affetme, hoşgörülü olma gibi güzel değerler var ise var olan bu değerler, aile hayatının tadına tat katar.⁴¹ Aile bireyleri birbirlerine sevgi, dayanışma, sadakat, paylaşma gibi değerlerle bağlı olmalıdır.⁴² Bu yüce değerlerle birbirlerine bağlı olan aile üyeleri, bu değerlerin korunması için de önemli bir katkıda bulunmuş olurlar.

Sevgi denilince akla ilk gelen sevgilerden biri de şüphesiz Allah(c.c) sevgisidir. “Allah(c.c) sevgisi, Allah’ın vermiş olduğu sonsuz nimetlerin idraki içinde olan kişinin hayatına yön verir, iyiye, doğruya ve güzele yöneltir.”⁴³ “Sevgiye dayalı bir iman ve ibadet hayatının kulu, ilahi sevgiye kavuşturacağı açıktır.”⁴⁴ Allah sevgisi sevgilerin en üstünüdür. Kul, Allah’ın (c.c) sevgisini kazanmak için yeterince gayret etmeli, Onun emirlerine uymalı ve yasaklarından da kaçınmalıdır.

Sevgi, içerisinde birçok güzel duyguyu barındıran yüce bir değerdir. Sevgi, beraberinde merhameti getirir. Merhamet eden kişi merhamete nail olur. Kişinin nail olduğu bu merhamet ise kişinin affedici, kolaylaştırıcı vb birçok güzel haslete sahip

³⁹ <http://www.tdk.gov.tr/>, (14.12.2020).

⁴⁰ İsmail Karagöz, *Ayet ve Hadislerin Işığında Sevgi ve Dostluk*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2009, s.15.

⁴¹ Ali Eren, *Her Yönüyle İzdivaç ve Mahremiyetleri*, Çile Yayınları, İstanbul 2013, s.146.

⁴² M. Akif Sözer, Ferat Yılmaz, “Karakter Gelişiminde ve Eğitiminde Aile, Çevre ve Okul”, (Ed. Mücahit Kağan, Nusrettin Yılmaz), *Karakter ve Değer Eğitimi*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2019, s.141-154.

⁴³ <https://www.islamveihisan.com/allah-sevgisi-nasil-olmalidir.html>, (15.12.2020).

⁴⁴ İsmail L. Çakan, *Hadislerle Gerçekler(2)*, Erkam Yayınları, İstanbul 1993, s.199.

olmasının kaynağı olur.⁴⁵ Sevgi değeri, içerisinde gerek kişi gerekse toplum için önem arz eden çok sayıda güzel hasleti barındırdığından önemli bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2.8. Sorumluluk Değeri

“Sorumluluk, kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi ve mesuliyet anlamına gelmektedir.”⁴⁶

“Sorumluluk, kişinin kendilerine ve başkalarına karşı yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerini zamanında yerine getirmesi zorunluluğu olarak tanımlanır.”⁴⁷

“Sorumluluk; bireyin ödev olarak üzerine aldığı ya da verilen bir işi ne pahasına olursa olsun sonuna kadar yapmak, gerektiğinde de bu davranışların sonuçlarına sahip çıkabilme duygusudur. Anne babalar, kendi kendine yetebilen, kendi kararlarını verebilen çocuklar yetiştirmeyi arzu ederler. Sorumluluk bilinci, diğer tüm kişilik özellikleri gibi önce ailede başlar.”⁴⁸ Aile çocuğun yeteneğine ve kapasitesine uygun sorumlulukları üstlenmesi hususunda çocuğu destekler ve onu yaşama hazırlar.⁴⁹ Aile, çocuğu hayata hazırlarken onun cinsiyetine, yaşına ve kişilik özelliklerine uygun görevler vererek sorumluluk duygusunu geliştirmelidir. Çocuklar çok iyi gözlem yeteneğine sahiptir. Çocuklarına sorumluluk duygusunu kazandırmak isteyen anne ve babaların istenilen davranışları sergilemeleri gerekmektedir.

Sorumluluk, dinimizde önemli bir yere sahiptir. Müslüman olan kişi, yaratıcısı olan Allah’a(c.c) karşı yükümlülüklerini yerine getirmekle sorumludur. Allah’a (c.c) karşı olan sorumluluk, onun emir ve yasaklarına uyarak rızasına uygun yaşamaktır. Allah(c.c) bizi kendisine ibadet edelim diye yaratmıştır. “O halde sorumluluk sahibi olan insan, bütün hayatı boyunca bu sorumluluğun gereğini yerine getirmekle mükellef olduğunu unutmamalıdır.”⁵⁰ Allah’a(c.c) karşı sorumluluklarını

⁴⁵ Ahmet Koç, *Din Eğitiminde Etkili İletişim*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2016, s.322.

⁴⁶ <http://www.tdk.gov.tr/>, (26.12.2020).

⁴⁷ Sinem Kaya, Sorumluluk Nedir? Çocuklarımıza Nasıl Sorumluluk Kazandırırız?, <http://www.sinemkaya.com/2017/03/15/sorumluluk-nedir-cocuklarimiza-nasil-sorumluluk-kazandiririz/>, (26.12.2020).

⁴⁸ <https://www.vanfenteleknolojikoleji.com/index.php?page=sayfa&id=53>, (06.01.2021).

⁴⁹ Remziye Ege, “Ailede Din Eğitimi”, (Ed. Recai Doğan, Remziye Ege), *Din Eğitimi El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2017, s.353-369.

⁵⁰ Şakir Gözütok, *İslam Medeniyetinde Eğitim Felsefesi*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2019, s.82.

yerine getiren bir insan aynı zamanda kendisine, ailesine ve çevresine karşı da sorumlu bir insan olur.

Küçük yaşlardan itibaren bireylere sorumluluk değeri öğretilmelidir. Sorumluluk değerini öğrenen bireyin, öncelikle bireysel sonrasında ailesel, çevresel ve sosyal sorumluluklar olarak hem bireysel hem de toplumsal huzura önemli katkılarda bulunulması sağlanmalıdır.

1.2.9. Vatanseverlik Değeri

“Vatanseverlik; doğduğu yeri, evini, köyünü, müstakil devlet sınırları içinde memleketini sevmektir.”⁵¹

Vatanseverlik, içerisinde birçok olguyu ve durumu barındıran önemli bir kavramdır. Örnek verecek olursak; öğretmenlik görevini hakkıyla yerine getiren bir öğretmen vatansever olurken çocuğuna karşı sorumluluklarını yerine getiren bir anne ya da baba da vatanseverdir. Başka bir açıdan bakacak olursak; nöbet görevini iyi bir şekilde yerine getirmekte olan bir asker vatansever iken devletine karşı vergilerini ödeyen bir kimse de iyi bir vatanseverdir. Vatanseverlik, oldukça geniş bir kavramdır. Gerçek şu ki vatanseverlik değerine sahip bireyler hem kendisine hem de topluma karşı sorumluluklarını yerine getiren kişilerdir.⁵²

Vatan, kişinin dünyaya gözlerini açtığı yerdir. Kişinin nefes alıp verdiği, suyunu içtiği, meyve ve sebzesini yediği ve doğasından istifade ettiği yerdir. Vatan; kişinin ailesinin ve sevdiklerinin yaşadığı yerdir. Vatan; kişinin bilgi ve kültürünü arttırdığı, kendisini hem maddi hem de manevi olarak geliştirdiği yerdir.⁵³

“İslam dininde vatan sevgisine büyük önem verilir. Vatan, bayrak gibi mukaddes değerleri sevmek ve korumak dinimizin en önemli emirlerinden biridir. Çünkü mukaddes değerlerimiz bizim şerefimizdir, namusumuzdur, bağımsızlığımızdır, geçmişimizdir, geleceğimizdir. İslam dininde vatanını, bayrağını, namusunu vb. kutsal değerlerini korumak farzdır.”⁵⁴

⁵¹ <http://www.tdk.gov.tr/>, (26.12.2020).

⁵² Dudu Duygu Gündüz, *Tarih Öğretmenlerinin Ortaöğretim Öğrencilerine “Vatanseverlik” Değerini Öğretirken Kullandıkları Değer Yaklaşımlarının Tespit Edilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2018, s.31.

⁵³ Sadullah Macit, *Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 7*, FCM Yayıncılık, Ankara 2019, s.72.

⁵⁴ A.g.e., s.73.

Dinimizde ve kültürümüzde vatanseverlik değeri, oldukça önemlidir. Vatanseverlik eğitimi alan birey, vatanını sevgi ve sadakat duygusuyla dış güçlere ve düşmana karşı korur. Vatanseverlik değeri her devlet için önemli olduğu gibi bizim ülkemiz için de son derecede önemli bir değerdir.

1.2.10. Yardımseverlik Değeri

“Yardımseverlik, hayırsever olma durumu, iyilikseverlik, yardıma muhtaç insanlara yardım etmekten hoşlanma durumudur.”⁵⁵

“Yardımseverlik toplumda dayanışmanın ve bağlılığın sonucu olarak ortaya çıkmış bir dizi davranışlar bütünüdür. Bir toplumun varlığını sürdürebilmesi, toplum içindeki dayanışmaya dolayısıyla da bireylerin yardımseverlik değerini sergileyerek bunu davranışa dönüştürmelerine bağlıdır. Yardımseverlik değerini sadece maddi ölçütler dâhilinde algılamamak gerekir. Bazen bir sözü, bazen bir üzüntüyü paylaşmak, bazen bir problemi dinlemek ve umut vermek de yardımseverlik duygusunun ifadesidir. Dolayısıyla yardım etmek için zengin olmak gerekmez. Çok vermek değil, önemli olan gönülden vermektir.”⁵⁶

Yardımseverlik, İslam dininde temel ahlaki ilkelerden biri olarak belirlenmiştir. Müslüman olan kişinin, bu güzel özelliğe sahip olmasının gerekli olduğu ifade edilmiştir.⁵⁷ Dinimizde yardımseverlik oldukça önemli bir yere sahiptir. Müslüman kişi sadece kendisini değil imkanlar dahilinde müslüman kardeşini de düşünmelidir.

“Kendi arzularından ve isteklerinden vazgeçerek, karşılık beklemeden yapılan yardım, bireyi sıkıntıya sokuyormuş gibi görünse de, samimi duyguların eşlik ettiği böyle bir davranış, sonuçta insana iç huzuru ve ruhsal zenginlik kazandırır.”⁵⁸ Yardımseverlik, kişiyi bencil davranışlardan uzak tutarak kişinin samimi ve içten davranışlar sergilemesini sağlar. Yardımseverlik, kişiyi cimrilikten uzaklaştırarak cömertliğe yakınlaştırır.

⁵⁵ <https://www.egitimsistem.com/yardimseverlik-nedir-60477h.htm>, (07.02.2021).

⁵⁶ Vedat Aktepe, *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde “Yardımseverlik” Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi Ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi*, Doktora Tezi, Ankara 2010, s.66.

⁵⁷ Sadullah Macit, a.g.e., s.75.

⁵⁸ Muhammed Demir, *Dindarlık-Yardımseverlik İlişkisi(Malatya Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2017, s.10.

Yardımlaşma, bireysel huzura katkıda bulunduğu gibi kişiler arasında sevgi, saygı ve güven gibi değerleri pekiştirerek toplumsal huzura da katkıda bulunur. Yardımlaşma değeri küçük yaşlardan itibaren bireylere kazandırılmalıdır. Yardımlaşma değerinin bireylere kazandırılması konusunda bireyin içerisinde bulunduğu aile ve çevre bireye iyi bir rol model olmalıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI VE DERS KİTAPLARININ KÖK DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ (4-8. SINIFLAR)

Bu bölümde 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının temel felsefesi ve genel amaçları, programın vizyonu ve programın yapısına değinilerek öğretim programı hakkında genel bilgiler verilmiştir. Öğretim programı hakkında genel bilgiler verildikten sonra öğretim programı ve 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarında yer alan ünite ve kazanımlar kök değerler açısından incelenerek içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi yapılırken her bir öğretim basamağının ünite içerikleri ve kazanımları tek tek kök değerler açısından incelenmiştir. İncelemeleri yapmaya yardımcı olacak tablolara yer verilerek konunun takibi kolaylaştırılmıştır.

2.1. 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı İle İlgili Genel Bilgiler

2.1.1. Programın Temel Felsefesi ve Genel Amaçları

4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının hazırlanmasında; öğrenci merkezli öğrenme, çoklu zekâ ve beceri temelli öğrenme gibi yapılandırmacı öğrenme modelini destekleyen yaklaşımlar göz önüne alınmıştır.⁵⁹ Öğretim programında öğrencilerin gelişim düzeylerini dikkate alan ve anlamlı öğrenmelerin meydana geleceği, farklı öğrenme stillerine uygun öğretme ortamlarının sağlanması hedeflenmiştir.⁶⁰

⁵⁹ *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi(4-8.Sınıflar) Öğretim Programı*, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 2018, s.8.

⁶⁰ A.g.e., s.8.

4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programıyla; Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine uygun olarak öğrencilerin;

“(1) Dinî ve ahlaki kavramları tanımaları,

(2) Dinin sosyal hayat, kültür ve medeniyet unsurları üzerindeki etkilerini kavramaları,

(3) Farklı inanç ve yorumları tanımaları ve bunlara saygı duymaları,

(4) Çevresindeki dinî davranış, yorum, tutum ve deneyimlerin farkında olmaları,

(5) Ahlaki değerleri tanımaları ve bunları içselleştirmeleri,

(6) İslam dininin ana kaynaklarını tanımaları,

(7) Hz. Muhammed’in (s.a.v.) hayatını ve örnek ahlakını tanımaları,

(8) İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak ilkelerini açıklamaları,

(9) Bazı dua ve surelerin muhtevasını ana hatlarıyla tanımaları,

(10) İnanç ve ibadetlerin davranışları güzelleştirmedeki olumlu etkisinin farkına varmaları amaçlanmaktadır.”⁶¹

2.1.2. Programın Vizyonu

“Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi (4-8. Sınıflar) öğretim programının vizyonu;

Dinin hayatı anlamlandırmadaki rolünü fark eden; millî, manevi ve ahlaki değerleri benimseyen; farklılıklarla bir arada yaşama becerisi kazanmış bireyler yetiştirmektir.”⁶²

2.1.3. Programın Yapısı

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi (4-8. Sınıflar) öğretim programı; üniteler, konular, kazanımlar, açıklamalar ve anahtar kavramlar şeklinde yapılandırılmıştır.

⁶¹ A.g.e., s.8.

⁶² A.g.e., s.9.

Öğretim programının ünite açıklamaları bölümünde konu başlıkları mevcuttur. Konu alt başlıkları ise yazarlar tarafından oluşturulur.⁶³

2.1.3.1. Ünite ve Konular

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi (4-8. Sınıflar) öğretim programı; her sınıf düzeyinde 5 ünite olacak şekilde düzenlenmiştir. Ünite ve konular; öğretim hedefleri, dersin amaçları, öğrencilerin gelişim düzeyleri, öğrencilerin hazır bulunuşlukları, konuların aşamaları ve birbiriyle olan ilişkisi dikkate alınarak düzenlenmiştir. Ayrıca konu başlıkları, ünite açıklamaları bölümünde yer almaktadır. Konu alt başlıkları ise kazanım ve açıklamaları bölümünden hareketle oluşturulur.⁶⁴

2.1.3.2. Kazanım ve Açıklamaları

“Kazanımlar; eğitim süreci sonucunda öğrencilerin edinecekleri bilgi, beceri, tutum ve değerleri ifade eder. Programların en önemli unsuru olan kazanımlar; öğrencilerin gelişim düzeyleri, programın amaçları ve içeriği dikkate alınarak hazırlanmıştır. Öğrencilerin öğrenme başarıları, kazanımların edinilmesine bağlıdır. Öğretmenin görevi de bu kazanımların gerçekleşmesinde öğrencilere gerekli ortam ve imkânları sunarak öğrenme sürecine rehberlik etmektir.”⁶⁵

2.2. Öğretim Basamaklarına Göre Kök Değerler

Bu kısımda 4-8.Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitaplarında yer alan ünite ve kazanımlar kök değerler(adalet, dostluk, dürüstlük, sevgi, saygı, sabır, sorumluluk, yardımseverlik, vatanseverlik ve öz denetim) açısından incelenmiştir.

2.2.1. 4. Sınıf Ünite ve Kazanımlarının Kök Değerler Açısından İncelenmesi

4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programında yer alan 4. Sınıflara ait ünite içerikleri ve kazanımlarının, 4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı göz önüne alınarak kök değerler açısından incelenmesi, 4. Sınıf öğrencilerine kazandırılması hedeflenen kök değerler açısından önemlidir.

⁶³ A.g.e., s.11.

⁶⁴ A.g.e., s.11.

⁶⁵ A.g.e., s.11.

2.2.1.1. 4. Sınıf “Günlük Hayattaki Dini İfadeler” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programında yer alan 4. Sınıflara ait “Günlük Hayattaki Dini İfadeler” ünitesinde öncelikle günlük konuşmalarda dini ifadeler üzerinde durulmuş daha sonra dilek ve dualarda geçen dini ifadelere değinilmiştir. Ünite içeriğinde sübhaneke duası ve anlamına yer verilerek bu dua ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir. Ayrıca bu duanın nerelerde okunduğuyla alakalı çeşitli bilgilere de yer verilmektedir.

Üniteye mevcut konular, öğrencilerin deneyimlerinden ve günlük hayattan hareketle çeşitli örnekler verilerek işlendiği görülmektedir. Başta Ayet-i kerimeler ve Hadis-i şerifler olmak üzere dini ifadeler, dilek ve dualarla ilgili öğrencilerin seviyeleri göz önüne alınarak hazırlanmış edebi metinlerin yer aldığı görülmektedir.

Ünitenin içeriğini incelediğimiz zaman üniteye; “4.1.1. Dinî ifadeleri, günlük konuşmalarda doğru ve yerinde kullanır.”, “4.1.2. Tekbir ve salavatı söyler.”, “4.1.3. Dilek ve dualarda kullanılan dinî ifadelere örnekler verir.” ve “4.1.4. Sübhaneke duasını okur, anlamını söyler.” kazanımlarının yer aldığını görmekteyiz.

Tablo 1: 4. Sınıf “Günlük Hayattaki Dini İfadeler” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

“Günlük Hayattaki Dini İfadeler” ünitesini 4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını göz önüne alarak kök değerler açısından incelediğimizde üniteye aleni olarak dostluk, sevgi, saygı ve yardımseverlik kök değerlerine yer verildiğini görmekteyiz. Ayrıca yardımseverlik, sevgi, saygı, dostluk, sorumluluk ve dürüstlük

Kazanımlar	4. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	4. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
4.1.1. Dinî ifadeleri, günlük konuşmalarda doğru ve yerinde kullanır.	Dostluk(3 kez), Sevgi(4 kez), Saygı(2 kez), Yardımseverlik(5 kez)	Yardımseverlik, Sevgi, Saygı, Dostluk, Sorumluluk
4.1.2. Tekbir ve salavatı söyler.	-	-
4.1.3. Dilek ve dualarda kullanılan dinî ifadelere örnekler verir.	Yardımseverlik(1 kez)	Dürüstlük, Yardımseverlik, Saygı
4.1.4. Sübhaneke duasını okur, anlamını söyler.	-	-

kök değerleriyle de ilişkili ifadelerin yer aldığını görüyoruz. Üniteadaki kazanımların kök değerler açısından incelemesine gelince “4.1.1. Dinî ifadeleri, günlük konuşmalarda doğru ve yerinde kullanır.” kazanımıyla ilgili olarak dostluk, sevgi, saygı ve yardımseverlik kök değerlerine aleni olarak yer verildiği görmekteyiz. Ayrıca bu kazanımla ilgili olan bölümlerde yardımseverlik, sevgi, saygı, dostluk ve sorumluluk kök değerleriyle ilgili ifadelerin yer aldığını görüyoruz. “4.1.3. Dilek ve dualarda kullanılan dinî ifadelere örnekler verir.” kazanımına baktığımızda ise yardımseverlik kök değerine aleni olarak dürüstlük, yardımseverlik ve saygı kök değerlerine ise aleni olarak değinilmediğini fakat bu kök değerlerle ilişkili olan ifadelere yer verildiğini görmekteyiz. “4.1.2. Tekbir ve salavatı söyler.” ve “4.1.4. Sübhaneke duasını okur, anlamını söyler.” kazanımlarına gelince bu kazanımlarla ilgili olarak kök değerlere yer verilmediğini söyleyebiliriz.

Ünite ve kazanımlarda kök değerlerin yoğunluğuna baktığımızda en çok yardımseverlik, sevgi, dostluk ve saygı değerlerinin yer aldığını görüyoruz. Sorumluluk ve dürüstlük değerlerine az yer verildiği adalet, öz denetim, vatanseverlik ve sabır değerlerine ise yer verilmediğini görmekteyiz. Ünite “Yardımseverlik” değerine yer verilirken kişinin Allah’tan(c.c) yardım dilemesi ve Allah’ın(c.c) da kişiye yardım ettiği ifadeleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca “Allah’ım! Bana yardım et.” gibi dualara da yer verilmiştir.

2.2.1.2. 4. Sınıf “İslam’ı Tanıyalım” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programında yer alan 4. Sınıflara ait “İslam’ı Tanıyalım” ünitesinde ilk önce İslam’ın inanç esasları üzerinde durulmuş sonrasında İslam’ın şartları, Kuran’ı Kerim ve amentü duası ve anlamı üzerinde durulmuştur. Üniteye yer alan bu konuların, öğrencilerin günlük hayattan ve somut deneyimlerinden hareketle ayet ve hadislerden hareketle örneklerle ele alındığı görülmektedir.

Üniteye baktığımız zaman ünitenin dört adet kazanımı içerdiğini görmekteyiz. Bu kazanımlar sırasıyla; İslam’ın inanç esaslarını sıralar, İslam’ın şartlarını söyler, Kuran-ı Kerim’in iç düzeni ile ilgili kavramları tanımlar ve Amentü duasını okur, anlamını söyler, kazanımlarıdır.

Tablo 2: 4. Sınıf “İslam’ı Tanıyalım” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

Söz konusu üniteyi ders kitabını göz önüne alarak kök değerler açısından incelediğimizde adalet, dürüstlük, sorumluluk, saygı, sabır ve yardımseverlik kök değerlerinin aleni olarak yer aldığını görüyoruz. Ayrıca sevgi, yardımseverlik ve özdenetim kök değerleriyle ilgili olarak çeşitli ifadelerin yer aldığını görmekteyiz.

Kazanımlar	4. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	4. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
4.2.1. İslam’ın inanç esaslarını sıralar.	Adalet(1 kez), Dürüstlük(1 kez), Sorumluluk(2 kez)	Sevgi, Yardımseverlik
4.2.2. İslam’ın şartlarını söyler.	Saygı(1 kez), Yardımseverlik(1 kez), Sabır(1 kez), Sorumluluk(1 kez)	Öz denetim, Yardımseverlik
4.2.3. Kur’an-ı Kerim’in iç düzeni ile ilgili kavramları tanımlar.	Sorumluluk(1 kez)	-
4.2.4. Âmentü duasını okur, anlamını söyler.	-	-

Ünitede yer alan kazanımları kök değerler açısından inceleyecek olursak; “İslam’ın inanç esaslarını sıralar.” kazanımına baktığımız zaman adalet, dürüstlük ve sorumluluk kök değerlerinin aleni olarak zikredildiğini sevgi ve yardımseverlik kök değerleriyle ilgili olarak da çeşitli ifadelerin yer aldığını söyleyebiliriz. Ünitede yer alan “İslam’ın şartlarını söyler.” kazanımını incelediğimizde saygı, yardımseverlik, sabır ve sorumluluk kök değerlerinin açıkça zikredildiğini, yardımseverlik ve öz denetim kök değerleriyle ilgili olarak da çeşitli ifadelerin yer aldığını görmekteyiz. Ünitede yer alan “Kuran-ı Kerim’in iç düzeni ile ilgili kavramları tanımlar.” kazanımına gelince sadece sorumluluk kök değerinin zikredildiğini görüyoruz. “Amentü duasını okur, anlamını söyler.” kazanımına baktığımızda ise herhangi bir kök değere değinmediğini söyleyebiliriz.

Ünite ve kazanımlarda kök değerlerin yoğunluğuna baktığımızda en çok sorumluluk değerinin var olduğunu görmekteyiz. Adalet, saygı, yardımseverlik dürüstlük ve sabır kök değerlerinin eşit düzeyde yer aldığını söyleyebiliriz. Dostluk,

sevgi, öz denetim ve vatanseverlik kök değerlerine ise yer verilmediğini görmekteyiz.

Ünitede etkinlik olarak Bakara Suresi'nin “Sabır ve namazla (Allah’tan) yardım isteyin. Bu, (Allah’a) derinden saygı duyanların dışındakilere ağır gelir.” ayetine yer verilerek öğrencilere bu ayetin hangi mesajları verdiği sorulmuştur.

2.2.1.3. 4. Sınıf “Güzel Ahlak” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında yer alan “Güzel Ahlak” ünitesini ders kitabını göz önüne alarak incelediğimizde üniteye toplamda üç kazanımın mevcut olduğunu görmekteyiz. Üniteye yer alan kazanımlar sırasıyla; “Bireyin güzel ahlaklı olmasında dinin rolünü fark eder.”, “İnsani ilişkilerin gelişmesinde sevgi ve saygının önemini ve gerekliliğini savunur.” ve “Fatiha suresini okur, anlamını söyler.” kazanımlarıdır. Üniteye “Din Güzel Ahlaktır”, “İnsani İlişkilerin Temeli: Sevgi ve Saygı”, “Bir Sure Tanıyorum: Fatiha Suresi ve Anlamı” konularına yer verilir. Ünitenin geneline baktığımızda “İnsani İlişkilerin Temeli: Sevgi ve Saygı” konusuna genişçe yer verildiğini söyleyebiliriz.

“Güzel Ahlak” ünitesine baktığımız zaman adalet, dostluk, saygı, sevgi, yardımseverlik, dürüstlük, öz denetim, vatanseverlik, sabır ve sorumluluk kök değerlerine yer verildiğini görebiliriz. Üniteye sevgi ve saygı kök değerlerine ağırlık verildiğini söylemek mümkündür. Ayrıca yardımseverlik kök değeriyle ilgili birçok ifadenin yer aldığını görüyoruz.

“Güzel Ahlak” ünitesi kök değerler açısından oldukça önemli bir ünite olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu üniteye sevgi ve saygı gibi kök değerlere oldukça geniş yer verilmiştir.

Tablo 3: 4. Sınıf “Güzel Ahlak ” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	4. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	4. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
4.3.1. Bireyin güzel ahlaklı olmasında dinin rolünü fark eder.	Adalet(3 kez), Dostluk(1 kez), Saygı(3 kez), Sevgi,(3 kez) Yardımseverlik(5 kez), Dürüstlük(3 kez)	Öz denetim, Vatanseverlik, Sorumluluk, Sabır
4.3.2. İnsani ilişkilerin gelişmesinde sevgi ve saygının önemini ve gerekliliğini savunur.	Dostluk(2 kez), Saygı(20 kez), Sevgi(15 kez), Yardımseverlik(3 kez), Sabır(1 kez), Sorumluluk(3 kez)	Vatanseverlik, Öz denetim, Dürüstlük
4.3.3. Fâtiha suresini okur, anlamını söyler.	Yardımseverlik(1 kez)	-

Ünitede yer alan kazanımları ders kitabını göz önüne alarak kök değerler açısından tek tek inceleyecek olursak; “Bireyin güzel ahlaklı olmasında dinin rolünü fark eder.” kazanımına baktığımız zaman adalet, dostluk, saygı, sevgi, yardımseverlik ve dürüstlük kök değerlerinin aleni olarak zikredildiğini öz denetim, vatanseverlik, sorumluluk ve sabır kök değerlerinin ise aleni olarak zikredilmediğini ancak bu kök değerlerle ilgili ifadelerin yer aldığını söyleyebiliriz. Bu kazanımda aleni olarak yer alan adalet, saygı, sevgi, yardımseverlik ve dürüstlük kök değerlerine daha fazla yer verildiğini dostluk değerine ise daha az yer verildiğini söyleyebiliriz. “İnsani ilişkilerin gelişmesinde sevgi ve saygının önemini ve gerekliliğini savunur.” kazanımına gelince kazanımda da ifade edildiği gibi sevgi ve saygı kök değerlerine daha çok yer verildiğini söyleyebiliriz. 4. Sınıf öğrencilerinin sevgi ve saygı değerlerini kazanması bakımından bu kazanım oldukça önem arz etmektedir. Bu kazanımda sadece sevgi ve saygı kök değerlerine değinilmemiş olup dostluk, yardımseverlik, sabır ve sorumluluk kök değerlerine de aleni olarak değinilmiştir. Ayrıca bu kazanımda vatanseverlik, öz denetim ve dürüstlük değerleriyle ilgili ifadelerin de yer aldığını söyleyebiliriz. Ünitede yer alan “Fatiha suresini okur, anlamını söyler.” kazanımına baktığımızda ise yardımseverlik kök değeriyle ilgili ifadelerin bulunduğunu söylemek mümkündür.

Ünitede yer alan kök değerlerin yoğunluğuna değinecek olursak; ünitede en fazla sevgi ve saygı kök değerleri üzerinde durulduğu görülmektedir. 4. Sınıf öğrencilerinin sevgi ve saygı değerlerini kazanması açısından önemli bir ünedir

diyebiliriz. Sevgi ve saygı değerlerinden sonra yardımseverlik, adalet, dostluk, dürüstlük, sabır ve sorumluluk değerlerine de aleni olarak değinildiğini görmekteyiz. Vatanseverlik ve öz denetim değerlerine ise aleni olarak değinilmemiş ancak bu değerlerle alakalı ifadeler yer verilmiştir.

Ünitede yer alan kök değerlerin, çeşitli etkinliklerle öğrencilere kazandırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Söz konusu ünitenin kök değerler açısından önemli bir ünite olduğunu söylemek mümkündür.

2.2.1.4. 4. Sınıf “Hz. Muhammed’i Tanıyalım” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında yer alan “Hz. Muhammed’i Tanıyalım” ünitesini, 4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabından da yararlanarak incelediğimizde üniteye sırasıyla; “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Doğduğu Çevre”, “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Ailesi”, “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Doğumu, Çocukluk ve Gençlik Yılları”, “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Mekke ve Medine Yılları”, “Bir Dua Tanıyorum: Salli ve Barik Duaları ve Anlamları” konularına yer verildiğini görüyoruz. Ayrıca Hz. Muhammed(s.a.v) ile ilgili olarak öğrencilerin seviyelerine uygun edebi metinlerden yararlanıldığı görülmektedir.

Ünitede toplamda 6 adet kazanımın yer almaktadır. Bu kazanımlar sırasıyla; “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) doğduğu çevrenin genel özelliklerini açıklar.”, “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) aile büyüklerini tanır.”, “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) doğumu, çocukluk ve gençlik yıllarını özetler.”, “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) çocukluk ve gençlik yıllarındaki davranışlarını kendi hayatı ile ilişkilendirir.”, “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) Mekke ve Medine yıllarını özetler.” ve “Salli ve Barik dualarını okur, anlamını söyler.” kazanımlarıdır.

Ünitede yer alan kazanımlara değinecek olursak; “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) doğduğu çevrenin genel özelliklerini açıklar.” kazanımında Peygamberimizin(s.a.v.) doğduğu çevrenin sosyal ve dinî özelliklerine yer verilir. “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) aile büyüklerini tanır.” kazanımında Peygamber Efendimizin aile büyüklerine yer verdiği görülmektedir. “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) doğumu, çocukluk ve gençlik yıllarını özetler.” kazanımında Peygamber Efendimizin peygamberlik öncesi hayatında; sütanneye verilmesi, seyahatleri, hilfü’l-fudûla katılması, Kâbe hakemliği,

ticari hayatı ve evliliği konularına yer verilir. Ayrıca Peygamber Efendimizin çocukluk ve gençlik yıllarındaki erdemli davranışlarına örnekler verilir. “Hz.

Muhammed’in(s.a.v.) çocukluk ve gençlik yıllarındaki davranışlarını kendi hayatı ile ilişkilendirir.” kazanımında Peygamber efendimizin, cahiliye âdetlerinden uzak durmasının üzerinde durulur. Ayrıca Sevgili Peygamberimizin; amcası, dedesi ve diğer aile büyükleriyle olan ilişkileri ve amcasının evinde gördüğü yakın ilgiyle alakalı somut örneklerin verildiği görülür. “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Mekke ve Medine yıllarını özetler.” kazanımında Mekke yıllarında; ilk vahyin gelmesi, davet süreci, Habeşistan hicretleri, İsra Miraç olayı, Taif yolculuğu ve Medine’ye hicret konularına Medine yıllarında ise Medine’de İslam toplumunun oluşması için yaptığı çalışmalara, Hudeybiye, Mekke’nin fethi, Veda Haccı ve Hutbesi, Hz. Muhammed’in (s.a.v.) vefatı konularına yer verildiği görülür. “Salli ve Barik dualarını okur, anlamını söyler.” kazanımında ise Sevgili peygamberimizin ailesine değinildiği görülür.

Tablo 4: 4. Sınıf “Hz. Muhammed’i Tanıyalım” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	4. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	4. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
4.4.1. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) doğduğu çevrenin genel özelliklerini açıklar.	Saygı(1 kez)	Vatanseverlik, Dürüstlük, Yardımseverlik
4.4.2. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) aile büyüklerini tanıır.	Saygı(3 kez), Sevgi(3 kez), Adalet(1 kez)	Yardımseverlik, Sevgi, Adalet
4. 4.3. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) doğumu, çocukluk ve gençlik yıllarını özetler.	Dürüstlük(3 kez), Yardımseverlik(2 kez), Sevgi(2 kez)	Sevgi, Yardımseverlik
4.4.4. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) çocukluk ve gençlik yıllarındaki davranışlarını kendi hayatı ile ilişkilendirir.	Dürüstlük(1 kez), Saygı(4 kez), Sevgi(5 kez), Yardımseverlik(2 kez)	Dürüstlük, Saygı, Adalet, Yardımseverlik, Öz denetim
4.4.5. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Mekke ve Medine yıllarını özetler.	Sabır(1 kez), Yardımseverlik(2 kez), Adalet(1 kez)	Dostluk, Yardımseverlik, Sorumluluk
4.4.6. Salli ve Barik dualarını okur, anlamını söyler.	Dostluk(1 kez), Sevgi(2 kez)	-
KAZANIMLAR	4. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	4. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
4.4.1. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) doğduğu çevrenin genel özelliklerini açıklar.	Saygı(1 kez)	Vatanseverlik, Dürüstlük, Yardımseverlik
4.4.2. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) aile büyüklerini tanıır.	Saygı(3 kez), Sevgi(3 kez), Adalet(1 kez)	Yardımseverlik, Sevgi, Adalet
4. 4.3. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) doğumu, çocukluk ve gençlik yıllarını özetler.	Dürüstlük(3 kez), Yardımseverlik(2 kez), Sevgi(2 kez)	Sevgi, Yardımseverlik
4.4.4. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) çocukluk ve gençlik yıllarındaki davranışlarını kendi hayatı ile ilişkilendirir.	Dürüstlük(1 kez), Saygı(4 kez), Sevgi(5 kez), Yardımseverlik(2 kez)	Dürüstlük, Saygı, Adalet, Yardımseverlik, Öz denetim
4.4.5. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Mekke ve Medine yıllarını özetler.	Sabır(1 kez), Yardımseverlik(2 kez), Adalet(1 kez)	Dostluk, Yardımseverlik, Sorumluluk
4.4.6. Salli ve Barik dualarını okur, anlamını söyler.	Dostluk(1 kez), Sevgi(2 kez)	-

4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını göz önüne alarak söz konusu ünitenin kazanımlarına baktığımızda adalet, dostluk, dürüstlük, saygı, sevgi, sabır ve yardımseverlik kök değerlerine aleni olarak değinildiği görülmektedir. Vatanseverlik ve öz denetim kök değerlerine ise aleni olarak değinilmemiş fakat bu kök değerlerle ilgili çeşitli ifadelerle yer verilmiştir.

Ünitede yer alan kazanımları kök değerler açısından tek tek inceleyecek olursak; “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) doğduğu çevrenin genel özelliklerini açıklar.” kazanımında saygı kök değerinin aleni olarak yer aldığı vatanseverlik, dürüstlük ve yardımseverlik kök değerlerine ise aleni olarak değinilmediği fakat bu kök değerlerle ilişkili ifadelerin yer aldığı görülür. “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) aile büyüklerini tanır.” kazanımında sevgi, saygı ve adalet kök değerlerine aleni olarak değinildiği yardımseverlik, sevgi ve adalet kök değerleriyle ilgili ise çeşitli ifadelerin yer aldığı görülür. “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) doğumu, çocukluk ve gençlik yıllarını özetler.” kazanımında dürüstlük, yardımseverlik ve sevgi kök değerlerinin aleni olarak zikredildiği sevgi ve yardımseverlik kök değerleriyle alakalı ise çeşitli ifadelerin yer aldığını söylemek mümkündür. “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) çocukluk ve gençlik yıllarındaki davranışlarını kendi hayatı ile ilişkilendirir.” kazanımında dürüstlük, saygı, sevgi ve yardımseverlik kök değerlerine aleni olarak değinildiği, dürüstlük, saygı, adalet, yardımseverlik ve öz denetim değerlerine ise aleni olarak değinilmediği ancak bu kök değerleri ifade eden açıklamaların olduğu görülür. “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Mekke ve Medine yıllarını özetler.” kazanımına gelince bu kazanımda sabır, yardımseverlik ve adalet kök değerlerinin aleni olarak yer aldığı dostluk, yardımseverlik ve sorumluluk kök değerlerine ise dolaylı olarak değinildiği görülür. “Salli ve Barik dualarını okur, anlamını söyler.” kazanımında ise aleni olarak sadece dostluk ve sevgi kök değerlerine değinilmiş diğer kök değerlerin varlığı söz konusu değildir.

Ünitenin geneline baktığımızda vatanseverlik, sorumluluk ve öz denetim dışındaki kök değerlere aleni olarak değinildiği görülmektedir. Vatanseverlik, sorumluluk ve öz denetim kök değerleriyle alakalı ise çeşitli ifadelerin yer aldığını söyleyebiliriz. Ünitede en çok sevgi, saygı, yardımseverlik ve dürüstlük kök değerlerine yer verildiği görülür. Dostluk, sabır ve adalet kök değerleri ise aleni olarak zikredilmişse de bu kök değerlerin yeterince zikredilmediğini söyleyebiliriz.

Ünitede öğrencilerin, Peygamber Efendimizin(s.a.v) çocukluk ve gençlik yıllarındaki davranışlarını örnek alması için çeşitli etkinliklere yer verildiği görülmektedir.

2.2.1.5. 4. Sınıf “Din ve Temizlik” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında yer alan “Din ve Temizlik” ünitesini incelediğimizde “İslam Dini ve temizlik”, “Bedenimi ve giysilerimi temiz tutarım”, “Evimi ve okulumu temiz tutarım”, “Çevremi temiz tutarım” konularına yer verildiğini görmekteyiz. Aynı zamanda ayet ve hadisler başta olmak üzere, temiz olmayı teşvik eden atasözü, vecize, beyit, ilahi, nefes gibi edebî metinlerden de yararlanıldığını söyleyebiliriz. Ünitenin diğer ünitelere nazaran daha az kazanıma sahip olduğunu görülmektedir. Ünitede toplamda iki adet kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlar; “İslam dininin temizliğe verdiği öneme örnekler verir.” ve “Temiz ve düzenli olmaya özen gösterir.” kazanımlarıdır. Ünitede yer alan “İslam dininin temizliğe verdiği öneme örnekler verir.” kazanımıyla ibadet temizlik ilişkisine, abdestin alınışına ve ahlaki güzellik ile manevi temizlik arasındaki ilişkiye değinildiğini görmekteyiz. “Temiz ve düzenli olmaya özen gösterir.” kazanımıyla da ev, okul ve çevre temizliğinin yanı sıra öğrencilerin öz bakım becerilerini geliştirecek; yemek öncesi ve sonrası el ve ağız temizliği, beden, giysi temizliği gibi konuların üzerinde durulmuştur.

Tablo 5: 4. Sınıf “Din ve Temizlik” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	4. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	4. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
4.5.1. İslam dininin temizliğe verdiği öneme örnekler verir.	Dürüstlük(3 kez), Yardımseverlik(1 kez)	Öz denetim, Dürüstlük.
4.5.2. Temiz ve düzenli olmaya özen gösterir.	Saygı(1 kez), Sorumluluk(7 kez), Yardımseverlik(3 kez), Vatanseverlik(6 kez)	Saygı, Yardımseverlik

Ünite ve kazanımlarını ders kitabını göz önüne alarak kök değerler açısından incelediğimizde “İslam dininin temizliğe verdiği öneme örnekler verir.” kazanımında dürüstlük ve yardımseverlik kök değerlerinin aleni olarak öz denetim ve dürüstlük kök değerlerinin ise çeşitli ifadelerle ele alındığını görmekteyiz. “Temiz ve düzenli

olmaya özen gösterir.” kazanımında ise sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik kök değerlerinin aleni olarak yer aldığını görülmektedir. Söz konusu kazanımda sorumluluk ve vatanseverlik değerlerine ağırlık verildiğini söyleyebiliriz. 4. Sınıf öğrencilerinin sorumluluk ve vatanseverlik değerlerini kazanması bakımından oldukça önemli bir kazanımdır. Ayrıca kazanımda saygı ve yardımseverlik kök değerleriyle ilgili ifadelerin yer aldığını görmekteyiz.

Ünite ve kazanımlarda dürüstlük, saygı, sorumluluk, yardımseverlik ve vatanseverlik kök değerleri açıkça yer alırken öz denetim, dürüstlük, saygı ve yardımseverlik kök değerleri ise ifadeler şeklinde yer almaktadır.

Ünitede özellikle maddi ve manevi temizliğe yönelik yapılan etkinliğin öğrencilerin kök değerleri fark etmesi noktasında önemli bir etkinlik olduğunu söyleyebiliriz.

2.2.2. 5. Sınıf Ünite ve Kazanımlarının Kök Değerler Açısından İncelenmesi

2.2.2.1. 5. Sınıf “Allah İnancı” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında yer alan 5. Sınıflara ait 1. Ünite olan “Allah İnancı” ünitesini incelediğimizde ünite “Allah(c.c.) Vardır ve Birdir”, “Allah(c.c.) Yaradandır”, “Allah(c.c.) Rahman ve Rahimdir”, “Allah(c.c.) Görür ve İşitir”, “Allah’ın(c.c.) Her Şeye Gücü Yeter”, “Allah(c.c.) İle İrtibat: Dua”, “Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. İbrahim (a.s.)”, “Bir Sure Tanıyorum: İhlâs Suresi ve Anlamı” konularına yer verildiği görülür. Ünite Allahü Teala’nın isimleri tanıtılırken öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri, tecrübeleri ve seviyelerinin göz önünde bulundurulduğunu söylemek mümkündür.

Üniteye yer alan kazanımlara baktığımızda toplamda 8 adet kazanımın var olduğunu görmekteyiz. Bu kazanımlar sırasıyla;

1. Evrendeki mükemmel düzen ile Allah’ın (c.c.) varlığı ve birliği arasında ilişki kurar.
2. Allah’ın(c.c.) her şeyin yaratıcısı olduğunu fark eder.
3. Allah’ın(c.c.) Rahmân ve Rahîm isimlerinin yansımalarına örnekler verir.

4. Allah'ın(c.c.) her şeyi işittiğinin, bildiğinin, gördüğünün ve her şeye gücünün yettiğinin farkında olur.

5. Allah'a(c.c.) imanın, insan davranışlarına etkisini fark eder.

6. Duanın anlamını ve önemini örneklerle açıklar.

7. Hz. İbrahim'in(a.s.) tevhide davetini özetler.

8. İhlâs suresini okur, anlamını söyler, şeklindeki kazanımlardır.

Ünitede yer alan “Allah'a(c.c.) imanın, insan davranışlarına etkisini fark eder.” kazanımında Allah'ın(c.c.) sevgisiyle ilgili örneklere yer verildiği görülür. “Duanın anlamını ve önemini örneklerle açıklar.” kazanımına genişçe yer verildiğini söyleyebiliriz. Bu kazanımda kişinin hangi durumlarda ve nasıl dua etmesi gerektiğine, Kuran-ı Kerim'de geçen peygamber dualarına, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yaptığı dualara ve kültürümüzdeki dua örneklerine, değinildiği görülmektedir. “Hz. İbrahim'in (a.s.) tevhide davetini özetler.” kazanımı Enbiyâ suresi çerçevesinde ayrıntıya girilmeden ve öğrenci düzeyi dikkate alınarak ele alınır. “İhlâs suresini okur, anlamını söyler.” kazanımında ise ihlâs suresi ile ilgili kısa açıklamalara, surede tevhid inancıyla ilgili verilen mesajların belirlenmesine ve surenin nerelerde okunduğuna değinildiği görülür.

Tablo 6: 5. Sınıf “Allah İnancı” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	5. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	5. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
5.1.1. Evrendeki mükemmel düzen ile Allah’ın (c.c.) varlığı ve birliği arasında ilişki kurar.	-	-
5.1.2. Allah’ın (c.c.) her şeyin yaratıcısı olduğunu fark eder.	Yardımseverlik(1 kez)	-
5.1.3. Allah’ın (c.c.) Rahmân ve Rahîm isimlerinin yansımalarına örnekler verir.	Sevgi(2 kez)	Sevgi, Adalet, Yardımseverlik
5.1.4. Allah’ın (c.c.) her şeyi işittiğinin, bildiğinin, gördüğünün ve her şeye gücünün yettiğinin farkında olur.	Yardımseverlik(1 kez), Sevgi(2 kez), Vatanseverlik(1 kez)	-
5.1.5. Allah’a (c.c.) imanın, insan davranışlarına etkisini fark eder.	-	-
5.1.6. Duanın anlamını ve önemini örneklerle açıklar.	Adalet(1 kez) , Sevgi(1 kez), Vatanseverlik(2 kez)	Sorumluluk, Vatanseverlik, Saygı, Sevgi
5.1.7. Hz. İbrahim’in (a.s.) tevhide davetini özetler.	Dostluk(2 kez)	Yardımseverlik,
5. 1. 8. İhlâs suresini okur, anlamını söyler.	-	-

Üniteyi 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını göz önüne alarak kök değerler açısından incelediğimizde aleni olarak adalet, dostluk, sevgi, vatanseverlik ve yardımseverlik kök değerlerine değinildiğini görmekteyiz. Üniteye ayrıca sevgi, adalet, yardımseverlik, sorumluluk, vatanseverlik ve saygı kök değerleri ifadeler şeklinde yer almaktadır.

Üniteye mevcut olan kazanımları kök değerler açısından incelediğimizde “Evrendeki mükemmel düzen ile Allah’ın (c.c.) varlığı ve birliği arasında ilişki kurar.” kazanımında herhangi bir kök değer yer almadığını, “Allah’ın (c.c.) her şeyin yaratıcısı olduğunu fark eder.” kazanımında yardımseverlik değerine değinildiğini, “Allah’ın (c.c.) Rahmân ve Rahîm isimlerinin yansımalarına örnekler verir.” kazanımında sevgi değerine aleni olarak adalet, yardımseverlik ve sevgi kök

değerlerine ise ifadeler şeklinde değinildiği, “Allah’ın (c.c.) her şeyi işittiğinin, bildiğinin, gördüğünün ve her şeye gücünün yettiğinin farkında olur.” kazanımında yardımseverlik, sevgi ve vatanseverlik kök değerlerine aleni olarak değinildiği, “Allah’a (c.c.) imanın, insan davranışlarına etkisini fark eder.” kazanımıyla ilgili herhangi bir kök değere yer verilmediği, “Duanın anlamını ve önemini örneklerle açıklar.” kazanımında adalet, sevgi ve vatanseverlik kök değerlerine aleni olarak yer verildiği sorumluluk, vatanseverlik, saygı ve sevgi değerlerine ise ifadeler şeklinde yer verildiği, “Hz. İbrahim’in (a.s.) tevhide davetini özetler.” kazanımında ise dostluk kök değerine aleni olarak yer verildiği yardımseverlik değerine ise ifadeler şeklinde yer verildiğini söyleyebiliriz. “İhlâs suresini okur, anlamını söyler.” kazanımında herhangi bir kök değere değinilmediği görülmektedir.

Ünitede yardımseverlik, sevgi, saygı, adalet, vatanseverlik, sorumluluk ve dostluk kök değerlerine değinildiği dürüstlük, sabır ve öz denetim değerlerine ise değinilmediğini söylemek mümkündür. Ünitede yer alan “Hz. İbrahim’in(a.s.) tevhide davetini özetler.” kazanımıyla öğrencilere dostluk değerinin kazandırılması mümkündür.

Ünitede yer alan “Mevla’dan Gelir” ve “Allah(c.c) Sevgisi” şiir etkinliklerinin “Sevgi” değerinin öğrenciler tarafından benimsenmesi noktasında önemli etkinlikler olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca üniteye yer alan “Hz. İbrahim’e (a.s.), niçin “Halilullah” denildiğini arkadaşlarımızla konuşalım.” Etkinliğinin de öğrencilerin “Dostluk” değerini kavraması açısından önemli bir etkinlik olduğunu söyleyebiliriz.

2.2.2.2. 5. Sınıf “Ramazan ve Oruç” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında 5. Sınıf öğrencileri için hazırlanmış olan ünitelerden biri de “Ramazan ve Oruç” ünitesidir. Üniteye baktığımızda sırasıyla; “Ramazan Orucu ve Önemi”, “Ramazan ve Oruçla İlgili Kavramlar”, “Kültürümüzde Ramazan ve Oruç”, “Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Davud(a.s.)”, “Bir Dua Tanıyorum: Rabben Duaları ve Anlamı” konularına yer verildiğini söyleyebiliriz.

“Ramazan ve Oruç” ünitesine baktığımızda 5 adet kazanımın var olduğunu görmekteyiz. Bu kazanımlar sırasıyla şu şekildedir;

1. Ramazan ayı ve orucun önemini fark eder.
2. Ramazan ayı ve oruçla ilgili kavramları örneklerle açıklar.
3. Kültürümüzde ramazan ve oruçla ilgili gelenekleri tanır.
4. Hz. Davud'un (a.s.) hayatını özetler.
5. Rabbena dualarını okur, anlamını söyler.

Ünitedeki kazanımlara baktığımızda “Ramazan ayı ve orucun önemini fark eder.” kazanımıyla ilgili olarak ramazan ayının aynı zamanda bir Kuran ayı olduğuna vurgu yapılır ve kadir gecesinin önemine değinilir. Aynı zamanda oruçlunun dikkat etmesi gereken hususlara yer verilir. Ayrıca farz, vacip, sünnet ve müstehap kavramlarına da yer verilir. “Ramazan ayı ve oruçla ilgili kavramları örneklerle açıklar.” kazanımıyla ilgili olarak ramazan ve oruçla ilgili sahur, imsak, iftar, teravih ve fitre kavramlarının açıklandığı görülmektedir. Ayrıca düzeye uygun iftar dualarına da yer verildiğini söyleyebiliriz. “Kültürümüzde ramazan ve oruçla ilgili gelenekleri tanır.” kazanımında ise mukabele okuma, mahya, hırka-i şerif ziyareti, dış kirası, tekne orucu gibi konulara yer verildiği söylemek mümkündür. “Hz. Davud'un(a.s.) hayatını özetler.” kazanımına gelince sahîh kaynaklarda yer alan rivayetler ışığında ayrıntıya girilmeden ve öğrenci düzeyi dikkate alınarak ele alındığı söylenilebilir. Ünitenin son konusu olan “Rabbena dualarını okur, anlamını söyler.” kazanımında da Rabbena duaları ile ilgili kısa açıklamalara, duaların Kuran-ı Kerimde geçtiği yerlere ve nerelerde okunduğunu içeren bilgilere ulaşmak mümkündür.

Tablo 7: 5. Sınıf “Ramazan ve Oruç” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	5. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	5. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
5.2.1. Ramazan ayı ve orucun önemini fark eder.	Saygı(2 kez), Sevgi(3 kez), Sorumluluk(3 kez), Sabır(2 kez), Yardımseverlik(4 kez)	Öz denetim, Yardımseverlik, Saygı, Sevgi
5.2.2. Ramazan ayı ve oruçla ilgili kavramları örneklerle açıklar.	Yardımseverlik(6 kez)	Dostluk, Yardımseverlik
5.2.3. Kültürümüzde Ramazan ve oruçla ilgili gelenekleri tanır.	Saygı(1 kez), Sevgi(2 kez)	Öz denetim, Yardımseverlik, Adalet, Dostluk
5.2.4. Hz. Davud’un (a.s.) hayatını özetler.	Adalet(3 kez)	Öz denetim,
5.2.5. Rabbeni dualarını okur, anlamını söyler.	-	Yardımseverlik

Kök değerler açısından ünite ve üniteye yer alan kazanımları, 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını göz önünde bulundurarak incelediğimizde saygı, sevgi, sorumluluk, sabır, yardımseverlik ve adalet değerlerine açıkça yer verildiğini öz denetim, yardımseverlik, saygı, sevgi, dostluk ve adalet değerlerine ise ifadeler şeklinde yer verildiğini görmek mümkündür.

Üniteye yer alan kazanımları kök değerler açısından tek tek değerlendirecek olursak; “Ramazan ayı ve orucun önemini fark eder.” kazanımında saygı, sevgi, sorumluluk, sabır ve yardımseverlik kök değerlerine aleni olarak değinildiğini görmekteyiz. Ayrıca bu kazanımda özdenetim, yardımseverlik, saygı ve sevgi değerlerine ilişkin çeşitli açıklamaların mevcut olduğunu söyleyebiliriz.

“Ramazan ayı ve oruçla ilgili kavramları örneklerle açıklar.” kazanımında yardımseverlik kazanımına aleni olarak değinildiğini, dostluk ve yardımseverlik kök değerlerine ise dolaylı olarak yer verildiğini söyleyebiliriz. “Kültürümüzde Ramazan ve oruçla ilgili gelenekleri tanır.” kazanımında kültürümüzün temel değerlerinden olan sevgi ve saygı kök değerlerine açıkça yer verilmiş olup öz denetim, yardımseverlik, adalet ve dostluk değerlerine ise aleni olarak değil de ifadeler

şeklinde yer verildiğini görmekteyiz. “Hz. Davud’un(a.s.) hayatını özetler.” kazanımına gelince Hz. Davud’un(a.s) da özelliklerinden biri olan adalet değerine yer verildiğini görmekteyiz. Ayrıca kazanımda özdenetim değerine de ifadeler halinde yer verildiğini söyleyebiliriz. “Rabbena dualarını okur, anlamını söyler.” kazanımında ise yardımseverlik değeriyle ilişkili ifadelerin yer aldığını görebiliriz.

Ünitedeki kazanımların her birinde en az bir değer var olduğunu söylemek mümkündür. Daha çok yardımseverlik, sevgi, saygı, sorumluluk ve adalet değerlerine yer verildiğini söyleyebiliriz. Dürüstlük ve vatanseverlik değerlerine ise yer verilmediği görülmektedir.

Ünitede “Halden Anlayalım” etkinliğine yer verilerek öğrencilerin, yardıma muhtaç olanları düşünerek empati kurmaları istenmektedir. Söz konusu etkinlik, “Yardımseverlik” değeri açısından önemli bir etkinliktir. Ayrıca “Eski Ramazanlar ve Çocukluğum” adlı şiir etkinliğinde ise “Sevgi” değerine yer verildiğini görmekteyiz. Ünitede adaletli olmanın bireysel ve toplumsal açıdan niçin gerekli olduğuyla alakalı bir etkinliğe yer verildiği de görülmektedir.

2.2.2.3. 5. Sınıf “Adap ve Nezaket” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında 5. Sınıf öğrencileri için hazırlanmış olan “Adap ve Nezaket” ünitesine baktığımızda üniteye nezaket kuralları, selamlaşma adabı, iletişim ve konuşma adabı, sofrada adabı, Hz. Lokman’dan öğütler ve “Tahiyyat Duası ve Anlamı” konularına yer verildiğini görürüz. Bu konuların ele alınmasında, ayet ve hadisler başta olmak üzere kültürümüze ait deyiş, nefes, şiir ve beyit gibi edebî metinlerden yararlanıldığını söyleyebiliriz.

Öğretim programında “Adap ve Nezaket” ünitesine ait 6 adet kazanımın var olduğunu görmekteyiz. Bu kazanımlar sırasıyla şunlardır;

1. Toplumsal hayatta nezaket kurallarına uygun davranışlar sergilemeye özen gösterir.
2. Selamlaşma adabına riayet eder.
3. İletişim ve konuşma adabına uygun davranır.
4. Sofra adabına riayet eder.

5. Hz. Lokman'ın(a.s.) öğütlerini hayatına yansıtmaya özen gösterir.

6. Tahiyat duasını okur, anlamını söyler.

Ünitedeki kazanımların açıklamalarına baktığımız zaman, “Toplumsal hayatta nezaket kurallarına uygun davranışlar sergilemeye özen gösterir.” kazanımında kişisel mahremiyete ve konuda dikkat edilecek hususlara değindiğini görmekteyiz. “İletişim ve konuşma adabına uygun davranır.” kazanımına baktığımızda internet ve sosyal medya adabına da yer verildiğini söyleyebiliriz. “Sofra adabına riayet eder.” kazanımında helal kazanç, helal lokma konularına kısaca yer verildiğini görmekteyiz. “Hz. Lokman'ın(a.s.) öğütlerini hayatına yansıtmaya özen gösterir.” kazanımında Lokman Suresinde 12-19. Ayetlerde tavsiye edilen davranışlara değinildiği görülmektedir. “Tahiyat duasını okur, anlamını söyler.” kazanımında ise Tahiyat duası ile ilgili kısa açıklamalara yer verildiğini görmekteyiz.

Tablo 8: 5. Sınıf “Adap ve Nezaket” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	5. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	5. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
5.3.1. Toplumsal hayatta nezaket kurallarına uygun davranışlar sergilemeye özen gösterir.	Saygı(5 kez), Sevgi(1 kez), Yardımseverlik(2 kez)	Sevgi, Saygı, Dürüstlük
5.3.2. Selamlaşma adabına riayet eder.	Dostluk(1 kez), Saygı(1 kez), Sevgi(4 kez)	Saygı, Adalet, Sevgi
5.3.3. İletişim ve konuşma adabına uygun davranır.	Saygı(7 kez)	Saygı, Dürüstlük, Öz denetim,
5.3.4. Sofra adabına riayet eder.	Saygı(1 kez)	Saygı
5.3.5. Hz. Lokman'ın (a.s.) öğütlerini hayatına yansıtmaya özen gösterir.	Sabır(1 kez)	Sorumluluk, Saygı
5.3.6. Tahiyat duasını okur, anlamını söyler.	-	-

Ünitenin içeriğini kök değerler açısından inceleyecek olursak; üniteye yer alan 6 adet kazanımı 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını göz önünde bulundurarak kök değerler açısından ayrı ayrı incelediğimizde “Toplumsal hayatta nezaket kurallarına uygun davranışlar sergilemeye özen gösterir.” kazanımında saygı, sevgi ve yardımseverlik kök değerlerine aleni olarak değindiğini ve saygı değerine diğer değerlere nazaran daha çok yer verildiğini söyleyebiliriz. Ayrıca

kazanımında sevgi, saygı ve dürüstlük değerleriyle alakalı çeşitli ifadelerin yer aldığını görmekteyiz. “Selamlaşma adabına riayet eder.” kazanımında dostluk, saygı ve sevgi değerlerine açıkça yer verildiğini saygı, adalet ve sevgi değerlerine ise açıkça değil de bu değerleri anımsatacak ifadelerin var olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca bu kazanımında en çok sevgi değerinin üzerinde durulduğunu söylemek mümkündür. “İletişim ve konuşma adabına uygun davranır.” kazanımında saygı değerinin üzerinde yeterince durulduğu görülmektedir. Bu kazanım, saygı değerinin kazanılması açısından oldukça önemli bir kazanımdır. Kazanımında saygı, dürüstlük ve öz denetim değerlerine de ifadeler şeklinde yer verildiğini söyleyebiliriz. “Sofra adabına riayet eder.” kazanımında saygı değerine yer verildiğini görmekteyiz. “Hz. Lokman’ın (a.s.) öğütlerini hayatına yansıtmaya özen gösterir.” kazanımında sabır değerine aleni olarak yer verilmiş, sorumluluk ve saygı değerleriyle alakalı olarak da çeşitli ifadelere yer verilmiştir. “Tahiyyat duasını okur, anlamını söyler.” kazanımında ise kök değerlere yer verilmediğini söyleyebiliriz.

Ünitenin değerler eğitimi açısından önemli etkinlikleri içerdiğini söyleyebiliriz. “H.z Lokman’ın(a.s) oğluna verdiği öğütler” adlı etkinlikte kök değerlerle ilgili önemli ifadelerin yer aldığını görmekteyiz.

2.2.2.4. 5. Sınıf “Hz. Muhammed ve Aile Hayatı” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında 5. Sınıflara ait olan “Hz. Muhammed ve Aile Hayatı” ünitesini incelediğimizde üniteye ilk önce Peygamber Efendimizin(s.a.v) evliliği ve çocuklarına değindiğini, sonrasında Peygamber Efendimize(s.a.v) bir eş, bir baba ve bir dede olarak değindiğini görmekteyiz. Üniteye Peygamber Efendimizin(s.a.v) ve ailesinin örnek davranışları üzerinde durulmuş ve Peygamber Efendimizin(s.a.v) torunları Hz. Hasan(r.a.) ve Hz. Hüseyin(r.a.) hakkında bilgi verilmiştir. Ünitenin sonunda ise kevser suresi ve anlamına yer verilmiştir. Üniteye Peygamber Efendimiz(s.a.v.) ile ilgili öğrenci düzeyine uygun vecize, deyiş, nefes, şiir ve beyit gibi edebî metinlerden yararlanıldığı görülmektedir.

Üniteye toplamda 5 adet kazanımın mevcuttur. Bu kazanımlar sırasıyla aşağıdaki gibidir.

1. Hz. Muhammed’in(s.a.v.) Hz. Hatice(r.a.) ile evlilik sürecini özetler.

2. Hz. Muhammed'in(s.a.v.) aile içi iletişimine örnekler verir.
3. Hz. Muhammed'in(s.a.v.) aile fertlerinin güzel davranışlarını değerlendirir.
4. Hz. Hasan(r.a.) ve Hz. Hüseyin'in(r.a.) ahlaki erdemlerini kendisine örnek alır.
5. Kevser suresini okur, anlamını söyler.

“Hz. Muhammed'in(s.a.v.) Hz. Hatice(r.a.) ile evlilik sürecini özetler.” kazanımında Hz. Muhammed(s.a.v.) ve Hz. Hatice'den(r.a.) olan çocuklarının adlarına değinilir. “Hz. Muhammed'in (s.a.v.) aile içi iletişimine örnekler verir.” kazanımında Peygamber Efendimiz'in(s.a.v) eş, baba ve dede olarak aile içerisinde ortaya koyduğu örnek davranışlarına yer verilir. “Hz. Hasan(r.a.) ve Hz. Hüseyin'in (r.a.) ahlaki erdemlerini kendisine örnek alır.” kazanımında Hz. Hasan(r.a.) ve Hz. Hüseyin'in(r.a.) hayatıyla alakalı bilgilere yer verildiğini görmekteyiz. “Kevser suresini okur, anlamını söyler.” kazanımında ise Kevser suresi ile ilgili açıklamalara ve kevserin farklı anlamlarının olduğuna yer verilmiştir.

Tablo 9: 5. Sınıf “Hz. Muhammed ve Aile Hayatı” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	5. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	5. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
5.4.1. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Hz. Hatice (r.a.) ile evlilik sürecini özetler.	Saygı(1 kez), Sevgi(1 kez), Sorumluluk(2 kez), Yardımseverlik(1 kez), Dürüstlük(2 kez)	Dürüstlük, Dostluk, Saygı, Sevgi
5.4.2. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) aile içi iletişimine örnekler verir.	Saygı(4 kez), Sevgi(10 kez), Sorumluluk(1 kez), Yardımseverlik(2 kez)	Saygı, Dostluk, Yardımseverlik, Sevgi, Adalet, Sorumluluk
5.4.3. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) aile fertlerinin güzel davranışlarını değerlendirir.	Adalet(2 kez), Dürüstlük(1 kez), Yardımseverlik(6 kez), Saygı(6 kez), Sevgi(1 kez), Sorumluluk(1 kez)	Saygı, Adalet, Sevgi, Sorumluluk, Yardımseverlik, Dostluk
5.4.4. Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin'in (r.a.) ahlaki erdemlerini kendisine örnek alır.	Dürüstlük(1 kez), Saygı(1 kez), Sabır(1 kez), Yardımseverlik(3 kez), Adalet(1 kez)	Sevgi, Yardımseverlik, Sorumluluk, Saygı
5.4.5. Kevser suresini okur, anlamını söyler.	-	-

Ünite ve kazanımlarını ders kitabını göz önüne alarak kök değerler açısından incelediğimizde kök değerler açısından zengin bir ünite olduğunu söyleyebiliriz. “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Hz. Hatice (r.a.) ile evlilik sürecini özetler.” kazanımında saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik ve dürüstlük kök değerlerinin aleni olarak zikredildiğini görmekteyiz. Kazanımında ayrıca dürüstlük, dostluk, saygı ve sevgi kök değerlerine de ifadeler şeklinde yer verilmiştir. “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) aile içi iletişimine örnekler verir.” kazanımında saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik kök değerlerinin açıkça zikredildiğini görmekteyiz. Kazanımında sevgi kök değerine genişçe yer verildiğini söyleyebiliriz. Bu açıdan öğrencilere sevgi değerini kazandırmada oldukça önemli bir kazanımdır. Kazanımında aleni olarak değil de ifadeler şeklinde saygı, dostluk, yardımseverlik, sevgi, adalet ve sorumluluk kök değerlerine değinildiğini söyleyebiliriz. “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) aile fertlerinin güzel davranışlarını değerlendirir.” kazanımında adalet, dürüstlük, yardımseverlik, saygı, sevgi ve sorumluluk kök değerlerinin açıkça zikredildiğini saygı, adalet, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik ve dostluk kök değerlerinin ise dolaylı olarak ifade edildiğini söylemek mümkündür. Kazanımında yardımseverlik ve saygı kök değerlerine genişçe yer verildiğini söyleyebiliriz. Yardımseverlik ve saygı değerlerini öğrencilere kazandırma noktasında önemli bir kazanım olduğu görülmektedir. “Hz. Hasan(r.a.) ve Hz. Hüseyin’in(r.a.) ahlaki erdemlerini kendisine örnek alır.” kazanımına gelince bu kazanımında dürüstlük, saygı, sabır, yardımseverlik ve adalet kök değerlerine aleni olarak yer verildiğini görmekteyiz. Ayrıca kazanımında sevgi, yardımseverlik, sorumluluk ve saygı kök değerlerine de ifadeler şeklinde yer verildiğini söyleyebiliriz. “Kevser suresini okur, anlamını söyler.” kazanımında ise herhangi bir kök değere yer verilmediğini söylemek mümkündür.

Ünitede yer alan kök değerler, Peygamber Efendimizin(s.a.v) hayatıyla ilişkilendirilerek öğrencilere kazandırılmaya çalışıldığı görülmektedir.

2.2.2.5. 5. Sınıf “Çevremizde Dinin İzleri” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında 5. Sınıflara ait olan son ünite “Çevremizde Dinin İzleri” ünitesidir. Üniteye baktığımızda mimarimizde, musikimizde, edebiyatımızda,

örf ve adetlerimizde dinin izleri konularına yer verildiğini görmekteyiz. Ünitenin sonunda ise Hz. Süleyman'ın(a.s) hayatına yer verildiğini görmekteyiz.

Ünitede toplamda 5 adet kazanım mevcuttur. Mevcut olan bu kazanımlar aşağıdaki gibidir;

1. Mimarimizde yer alan dinî motifleri inceler.
2. Musikimizde dinin izlerine örnekler verir.
3. Edebiyatımızdan dinin izlerine örnekler bulur.
4. Örf ve âdetlerimizde yer alan dinî unsurları fark eder.
5. Hz. Süleyman'ın (a.s.) hayatını özetler.

Kazanımlarla ilgili açıklamalara gelince “Mimarimizde yer alan dinî motifleri inceler.” kazanımında cami ve bölümlerine değinilir. “Musikimizde dinin izlerine örnekler verir.” kazanımında cami musikisinden (tekbir, ezan, salâ gibi) örneklerle öğrenci seviyesine göre yer verildiği görülmektedir. Ayrıca söz konusu kazanımda Tasavvuf musikisi, Türk sanat müziği ve halk müziğinden örnekler verilmesine özen gösterildiği de görülmektedir. “Edebiyatımızdan dinin izlerine örnekler bulur.” kazanımında çocuk edebiyatından öğrencilerin seviyesine uygun örneklerin yer verilmesine özen gösterildiği söylenebilir. “Örf ve âdetlerimizde yer alan dinî unsurları fark eder.” kazanımında örf ve adetlerimizde yer alan belirli dini unsurlara yer verildiği söylenilebilir. “Hz. Süleyman'ın (a.s.) hayatını özetler.” kazanımında ise Hz. Süleyman'ın (a.s.) hayatından bahsedildiğini görmekteyiz. Ayrıca kazanımda Mescidi Aksanın inşasına değinildiği de görülür.

Tablo 10: 5. Sınıf “Çevremizde Dinin İzleri” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	5. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	5. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
5.5.1. Mimarimizde yer alan dinî motifleri inceler.	Saygı(1 kez), Yardımseverlik(1 kez), Vatanseverlik(2 kez)	Yardımseverlik, Dostluk, Vatanseverlik, Sorumluluk
5.5.2. Musikimizde dinin izlerine örnekler verir.	Adalet(1 kez), Sabır(1 kez), Sevgi(1 kez), Yardımseverlik(1 kez)	Dostluk, Yardımseverlik, Saygı
5.5.3. Edebiyatımızdan dinin izlerine örnekler bulur.	Adalet(1 kez), Sevgi(1 kez), Yardımseverlik(1 kez), Dostluk(2 kez)	Saygı, Sevgi, Sorumluluk
5.5.4. Örf ve âdetlerimizde yer alan dinî unsurları fark eder.	Yardımseverlik(4 kez), Vatanseverlik(2 kez)	Yardımseverlik, Sevgi, Sorumluluk
5.5.5. Hz. Süleyman’ın (a.s.) hayatını özetler.	Adalet(2 kez)	Saygı

Ünite ve kazanımlarını, 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını göz önüne alarak kök değerler açısından incelediğimizde saygı, yardımseverlik, vatanseverlik, adalet, sabır, sevgi, ve dostluk kök değerlerine aleni olarak değinildiği görülmektedir. Öz denetim, sorumluluk ve dürüstlük kök değerlerine ise aleni olarak yer verilmediğini söyleyebiliriz. Söz konusu ünite ve kazanımlarda öz denetim ve dürüstlük değerleri dışındaki kök değerlere ifadeler şeklinde de yer verildiği söylemek mümkündür.

Ünitedeki kazanımları ders kitabını da göz önüne alarak kök değerler açısından incelediğimizde, “Mimarimizde yer alan dinî motifleri inceler.” kazanımında saygı, yardımseverlik ve vatanseverlik kök değerlerine açıkça yer verildiğini dostluk ve sorumluluk kök değerlerine ise ifadeler şeklinde yer verildiğini görmekteyiz. “Musikimizde dinin izlerine örnekler verir.” kazanımında adalet, sabır, sevgi ve yardımseverlik kök değerlerinin aleni olarak zikredildiğini görüyoruz. Ayrıca kazanımda dostluk ve saygı kök değerlerine ise dolaylı olarak yer verildiğini söyleyebiliriz. “Edebiyatımızdan dinin izlerine örnekler bulur.” kazanımında adalet, sevgi, yardımseverlik ve dostluk kök değerlerine açıkça yer verilirken saygı ve sorumluluk değerlerine ise çeşitli ifadeler şeklinde yer verildiği görülmektedir. “Örf ve âdetlerimizde yer alan dinî unsurları fark eder.” kazanımında yardımseverlik ve

vatanseverlik kök değerlerine aleni olarak değinildiği görülmektedir. Kazanımda ayrıca sevgi ve sorumluluk değerleriyle ilişkili ifadeler rastlamak mümkündür. “Hz. Süleyman’ın(a.s.) hayatını özetler.” kazanımında ise adalet kök değerine aleni olarak yer verilirken saygı kök değerine ise ifadeler şeklinde değinilmiştir.

Ünitede yardımseverlik kök değerine yeterince yer verildiği görülmektedir. Bundan dolayı ünitedeki kazanımlar öğrencilere yardımseverlik değerini kazandırma noktasında önemli olmaktadır. Ünitede öz denetim ve dürüstlük değerlerine yer verilmediğini söyleyebiliriz.

Ünitede yer alan etkinliklerin değerler eğitimi açısından önemli etkinlikler olduğunu görüyoruz. “Eğri Minare ve Çocuk” ve “Nasihat” adlı etkinlikler de bu anlamda önemli etkinliklerdir.

2.2.3. 6. Sınıf Ünite ve Kazanımlarının Kök Değerler Açısından İncelenmesi

2.2.3.1. 6. Sınıf “Peygamber ve İlahi Kitap İnancı” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında 6. Sınıflara ait olan ilk ünite, “Peygamber ve İlahi Kitap İnancı” ünitesidir. Ünitede peygamberler, peygamberlerin özellikleri ve görevleri, peygamberlerin insanlar için en güzel örnek olduğu, vahiy ve vahyin gönderiliş amacı, ilahi kitaplar, Hz Adem’in(a.s.) hayatı, kunut duaları ve anlamlarına yer verildiği görülmektedir. Ünitede öğrencilerin düzeyine uygun edebi metinlerden yararlanılmıştır. Ünitede mevcut olan kazanım sayısı 7’dir. Bu kazanımlar sırasıyla şöyledir;

1. Peygamber ve peygamberlik kavramlarını tanımlar.
2. Peygamberlerin özelliklerini ve görevlerini açıklar.
3. Peygamberlerde insanlar için güzel örnekler olduğunu fark eder.
4. Vahyin gönderiliş amacını araştırır.
5. İlahi kitapları ve gönderildiği peygamberleri eşleştirir.
6. Hz. Adem’in(a.s.) hayatını ana hatlarıyla özetler.
7. Kunut dualarını okur, anlamını söyler.

“Peygamber ve peygamberlik kavramlarını tanımlar.” kazanımında Kuran-ı Kerimde adı geçen peygamberlerden örnekler verildiği görülür. “Peygamberlerin özelliklerini ve görevlerini açıklar.” kazanımında öğrencilerin seviyeleri göz önüne alınarak mucize kavramına değinildiği görülür. “Vahyin gönderiliş amacını araştırır.” kazanımında öğrencilerin düzeyleri dikkate alınarak vahiy kavramına değinildiği görülür. “İlahi kitapları ve gönderildiği peygamberleri eşleştirir.” kazanımında Kuran-ı Kerimi okumanın ve anlamının önemine vurgu yapılır. Ayrıca Kuran-ı Kerime saygıyla alakalı örneklerin yer aldığı söylenilebilir. “Hz. Adem’in(a.s.) hayatını ana hatlarıyla özetler.” kazanımında Bakara ve A’râf surelerindeki ilgili ayetlere yer verildiği görülmektedir. “Kunut dualarını okur, anlamını söyler.” kazanımında ise öğrencilerin seviyelerine uygun olarak bu duanın nerelerde okunduğuna dair bilgilere yer verildiğini görmekteyiz.

Tablo 11: 6. Sınıf “Peygamber ve İlahi Kitap İnancı” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	6. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	6. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
6.1.1. Peygamber ve peygamberlik kavramlarını tanımlar.	Adalet(1 kez)	-
6.1.2. Peygamberlerin özelliklerini ve görevlerini açıklar.	Dürüstlük(2 kez), Yardıms severlik(1 kez)	Dürüstlük, Yardıms severlik
6.1.3. Peygamberlerde insanlar için güzel örnekler olduğunu fark eder.	Adalet(1 kez), Dostluk(2 kez), Dürüstlük(1 kez), Sevgi(1 kez), Sabır(6 kez), Yardıms severlik(4 kez)	Saygı, Yardıms severlik
6.1.4. Vahyin gönderiliş amacını araştırır.	Sorumluluk(3 kez)	-
6.1.5. İlahi kitapları ve gönderildiği peygamberleri eşleştirir	Saygı(4 kez), sevgi(3 kez)	Saygı
6.1.6. Hz. Âdem’in (a.s.) hayatını ana hatlarıyla özetler.	Saygı(1 kez)	-
6.1.7. Kunut dualarını okur, anlamını söyler.	Saygı(1 kez), Yardıms severlik(2 kez)	Sorumluluk

Ünite ve kazanımlarını, 6. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını göz önüne alarak kök değerler açısından incelediğimizde adalet, dürüstlük, yardıms severlik, dostluk, sevgi, sabır, sorumluluk ve saygı kök değerlerinin aleni

olarak zikredildiğini görmekteyiz. Öz denetim ve vatanseverlik kök değerlerine ise yer verilmediği görülmektedir. Ayrıca ünite de dürüstlük, yardımseverlik, saygı ve sorumluluk kök değerlerine de ifadeler şeklinde yer verildiğini söyleyebiliriz.

Ünite de ki mevcut kazanımları kök değerler açısından tek tek incelediğimiz zaman “Peygamber ve peygamberlik kavramlarını tanımlar.” kazanımında adalet kök değerine aleni olarak yer verildiğini görüyoruz. “Peygamberlerin özelliklerini ve görevlerini açıklar.” kazanımında dürüstlük ve yardımseverlik kök değerleri hem aleni olarak hem de ifadeler şeklinde zikredilmiştir. “Peygamberlerde insanlar için güzel örnekler olduğunu fark eder.” kazanımında adalet, dostluk, dürüstlük, sevgi, sabır ve yardımseverlik kök değerlerine aleni olarak yer verildiğini görüyoruz. Ayrıca saygı ve yardımseverlik kök değerlerine de dolaylı olarak yer verildiğini söyleyebiliriz. Bu kazanım, ünite de yer alan kazanımlar içerisinde kendisinde en fazla kök değer barındıran kazanımdır. Bundan dolayı önemli bir kazanım olduğunu söylememiz mümkündür. “Vahyin gönderiliş amacını araştırır.” kazanımında sorumluluk değerine yeterince yer verildiğini söyleyebiliriz. Ayrıca kazanım da diğer kök değerlere değinilmediği görülmektedir. “İlahi kitapları ve gönderildiği peygamberleri eşleştirir.” kazanımında saygı ve sevgi kök değerlerine yeterince yer verildiğini söylemek mümkündür. Kazanım da saygı ve sevgi değerleri aleni olarak ifade edilmektedir. “Hz. Adem’in(a.s.) hayatını ana hatlarıyla özetler.” kazanımına gelince bu kazanım da saygı değerinin aleni olarak zikredildiğini görebiliyoruz. Diğer değerlere ise yer verilmediği görülmektedir. “Kunut dualarını okur, anlamını söyler.” kazanımında ise saygı ve yardımseverlik kök değerlerine açıkça yer verildiği sorumluluk değerine ise ifadeler şeklinde yer verildiği görülmektedir.

Ünite de kendisine yer verilen “Peygamberleri örnek alan bir mümin, hangi güzel özelliklere sahip olur?” etkinliği, başta “Sabır” değeri olmak üzere kök değerler açısından önemli bir etkinliktir. Ayrıca ünite de yer alan “Sizce Kuran-ı Kerim’e olan sevgi ve saygımızı hangi davranışlarımızla gösterebiliriz?” etkinliği de “Sevgi, Saygı” ve diğer kök değerlerin öğrencilere kazandırılması açısından önemli bir etkinlik olduğu görülmektedir.

2.2.3.2. 6. Sınıf “Namaz” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında 6. Sınıflara ait olan ikinci ünite, “Namaz” ünitesidir. Üniteye ilk önce namaz ibadeti ve önemine değinilmiştir. Sonrasında namazın çeşitlerine yer verilip namazın kılınışına değinildiğini görmekteyiz. Ünitenin sonlarına doğru Hz. Zekeriya’nın(a.s) hayatıyla ilgili bilgiler verilmektedir. Ünitenin sonunda ise Fil suresi ile ilgili açıklamaların yer aldığını görmekteyiz. Üniteye toplamda 5 adet kazanım mevcuttur. Bu kazanımlar sırasıyla şöyledir;

1. İslam’da namaz ibadetinin önemini, ayet ve hadislerden örneklerle açıklar.
2. Namazları, çeşitlerine göre sınıflandırır.
3. Namazın kılınışına örnekler verir.
4. Hz. Zekeriya’nın(a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.
5. Fil suresini okur, anlamını söyler.

Kazanımlarla alakalı açıklamalara değinecek olursak; “İslam’da namaz ibadetinin önemini, ayet ve hadislerden örneklerle açıklar.” kazanımında insanın ahlaki gelişiminde namazın etkisine değinildiği görülmektedir. “Namazları, çeşitlerine göre sınıflandırır.” kazanımında farz, vacip ve nafil namazlarla alakalı açıklamalara yer verildiğini söyleyebiliriz. “Namazın kılınışına örnekler verir.” kazanımında ezan, kamet ve namazın farzlarına yer verildiğini görmekteyiz. Ayrıca kazanımında beş vakit, cuma, bayram, cenaze ve teravih namazlarına da değinildiği görülür. Aynı zamanda söz konusu kazanımında, cemaatle namaz kılmanın ehemmiyeti üzerinde durulduğu da görülmektedir. “Hz. Zekeriya’nın(a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.” kazanımında Hz. Zekeriya’nın(a.s.) hayatı hakkında bilgiler verilmektedir. “Fil suresini okur, anlamını söyler.” kazanımında ise sureyle alakalı çeşitli bilgiler verilmekte ve surede yer verilen mesajlar belirlenmektedir.

Tablo 12: 6. Sınıf “Namaz” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	6. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	6. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
6.2.1. İslam’da namaz ibadetinin önemini, ayet ve hadislerden örneklerle açıklar.	Dürüstlük(1 kez), Saygı(3 kez), Sevgi(4 kez), Yardımseverlik(3 kez)	Sorumluluk, Saygı, Öz denetim
6.2.2. Namazları, çeşitlerine göre sınıflandırır.	Sorumluluk(5 kez)	Sorumluluk
6.2.3. Namazın kılışına örnekler verir.	Dostluk(1 kez), Saygı(2 kez), Sevgi(1 kez), Yardımseverlik(1 kez), Sorumluluk(2 kez)	Sorumluluk, Dostluk, Sevgi
6.2.4. Hz. Zekeriya’nın (a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanıtır.	Adalet(1 kez), Dürüstlük(1 kez), Saygı(1 kez)	Sorumluluk, Yardımseverlik
6.2.5. Fil suresini okur, anlamını söyler.	-	-

Namaz ünitesi ve kazanımlarını, 6. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını göz önünde bulundurarak kök değerler açısından incelediğimizde ünitedeki kazanımların çoğunda kök değerlerin var olduğunu görüyoruz. Üniteye kendisine sıkça yer verilen kök değerlerin sorumluluk olduğunu söyleyebiliriz. Üniteye saygı, sevgi, dürüstlük, yardımseverlik, sorumluluk, dostluk ve adalet kök değerlerinin aleni olarak zikredildiği görülmektedir. Sorumluluk, saygı, öz denetim, dostluk, sevgi ve yardımseverlik kök değerlerine ise dolaylı olarak yer verildiğini söyleyebiliriz.

Üniteye yer alan kazanımları kök değerler açısından tek tek incelediğimizde; “İslam’da namaz ibadetinin önemini, ayet ve hadislerden örneklerle açıklar.” kazanımında dürüstlük, saygı, sevgi ve yardımseverlik kök değerlerine aleni olarak yer verilmiştir. Ayrıca kazanımda sorumluluk, saygı ve öz denetim değerlerine ise ifadeler şeklinde yer verildiğini söyleyebiliriz. “Namazları, çeşitlerine göre sınıflandırır.” kazanımında sorumluluk değerine hem aleni olarak hem de ifadeler şeklinde yer verildiği görülmektedir. Söz konusu kazanımda sorumluluk değerine yer verilmesi, kişinin namaz ibadetini yerine getirmede Yüce Allah’a(c.c) karşı sorumlu olduğunu ifade etmek içindir. “Namazın kılışına örnekler verir.” kazanımına baktığımızda dostluk, saygı, sevgi, yardımseverlik ve sorumluluk kök değerlerinin açıkça ifade edildiğini görmekteyiz. Ayrıca sorumluluk, dostluk ve sevgi değerlerine

de dolaylı olarak değinildiğini söyleyebiliriz. “Hz. Zekeriya’nın(a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.” kazanımını incelediğimizde kazanımda adalet, dürüstlük ve saygı değerlerine aleni olarak sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine ise ifadeler şeklinde yer verildiği görülmektedir. Kazanımda yer alan adalet ve dürüstlük gibi değerler Hz. Zekeriya’nın(a.s.) sahip olduğu değerler olduğundan kazanımda bu değerlere yer verilmiştir. “Fil suresini okur, anlamını söyler.” kazanımında ise kök değerlerin yer almadığı görülmektedir. Üniteye ayrıca “Saygı ve Dostluk” kök değerlerine yönelik etkinliklerin mevcut olduğunu söyleyebiliriz.

2.2.3.3. 6. Sınıf “Zararlı Alışkanlıklar” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

6. Sınıflara ait ünitelerden biri de “Zararlı Alışkanlıklar” ünitesidir. Üniteyi incelediğimiz zaman üniteye zararlı alışkanlıklara, zararlı alışkanlıklara başlama sebeplerine ve zararlı alışkanlıklardan korunma yollarına yer verildiği görülmektedir. Ünitenin sonlarına doğru ise Hz. Yahya’nın(a.s.) hayatına ve Tebbet Suresine değinildiği görülür. Üniteye toplamda 6 adet kazanım mevcuttur. Bu kazanımlar sırasıyla şöyledir; 1. İslam dininin yasakladığı zararlı alışkanlıklara ayet ve hadislerden örnekler verir, 2. Zararlı alışkanlıkların başlama sebeplerini sorgular, 3. Zararlı alışkanlıklardan korunma yollarını tartışır, 4. Zararlı alışkanlıklardan kaçınmaya istekli olur, 5. Hz. Yahya’nın (a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır, 6. Tebbet suresini okur, anlamını söyler.

Üniteye yer alan kazanımlara baktığımızda; “İslam dininin yasakladığı zararlı alışkanlıklara ayet ve hadislerden örnekler verir.” kazanımına genişçe yer verildiği görülür. Kazanımda; alkol, sigara, kumar ve uyuşturucu madde gibi zararlı alışkanlıklara yeterince yer verildiğini görmekteyiz. Ayrıca kazanımda bu tür zararlı alışkanlıkların bireysel ve toplumsal hayat üzerindeki olumsuz etkilerine değinildiğini söyleyebiliriz. Diğer kazanımlarda ise zararlı alışkanlıkların başlama sebeplerine ve korunma yollarına değinilir. “Hz. Yahya’nın(a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.” kazanımında Hz. Yahya’nın(a.s.) hayatına ana hatlarıyla yer verilir. “Tebbet suresini okur, anlamını söyler.” kazanımında ise sure ile ilgili açıklamalara ve surede verilen mesajlara değinildiği görülür.

Tablo 13: 6. Sınıf “Zararlı Alışkanlıklar” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	6. Sınıf din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitabında aleni olarak yer alan kök değerler	6. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
6.3.1. İslam dininin yasakladığı zararlı alışkanlıklara ayet ve hadislerden örnekler verir.	Dostluk(1 kez), Sevgi(1 kez)	Öz denetim, Sorumluluk
6.3.2. Zararlı alışkanlıkların başlama sebeplerini sorgular.	Dostluk(3 kez), Sabır(1 kez)	Sorumluluk, Öz denetim
6.3.3. Zararlı alışkanlıklardan korunma yollarını tartışır.	-	Sorumluluk, Yardımseverlik
6.3.4. Zararlı alışkanlıklardan kaçınmaya istekli olur.	Sabır(1 kez), Dürüstlük(1 kez), Yardımseverlik(2 kez)	Saygı, Öz denetim,
6.3.5. Hz. Yahya’nın (a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanıtır.	Saygı(1 kez)	Yardımseverlik, Saygı,
6.3.6. Tebbet suresini okur, anlamını söyler.	-	-

Zararlı alışkanlıklar ünitesi ve kazanımlarını, 6. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını göz önüne alarak kök değerler açısından incelediğimizde ünite ve kazanımlarda; dostluk, sevgi, sabır, dürüstlük, yardımseverlik ve saygı değerlerinin aleni olarak ifade edildiğini görüyoruz. Ayrıca öz denetim, sorumluluk, yardımseverlik ve saygı kök değerlerine de çeşitli ifadelerle yer verilmiştir.

Ünitedeki mevcut kazanımları kök değerler açısından tek tek değerlendirecek olursak; “İslam dininin yasakladığı zararlı alışkanlıklara ayet ve hadislerden örnekler verir.” kazanımında dostluk ve sevgi değerlerine aleni olarak öz denetim ve sorumluluk değerlerine ise dolaylı olarak yer verildiği görülmektedir. Söz konusu kazanıma üniteye genişçe yer verildiğini söylemek mümkündür. Kazanımda öz denetim değerine yer verilerek öğrencilerin zararlı alışkanlıklardan uzak durmaları amaçlanır. “Zararlı alışkanlıkların başlama sebeplerini sorgular.” kazanımında dostluk ve sabır değerlerine aleni olarak sorumluluk ve öz denetim değerlerine ise ifadeler şeklinde yer verilmiştir. Kazanımda dostluk değerine yer verilmesi, kişinin zararlı alışkanlıklara başlamasının sebeplerinden birisinin de kişinin dostluk ve arkadaşlık kurduğu kimselerin olabileceğidir. “Zararlı alışkanlıklardan korunma

yollarını tartışır.” kazanımına baktığımızda sorumluluk ve yardımseverlik değerlerinin dolaylı olarak ifade edildiği görülmektedir. “Zararlı alışkanlıklardan kaçınmaya istekli olur.” kazanımında sabır, dürüstlük ve yardımseverlik değerlerine açıkça, saygı ve öz denetim değerlerine ise dolaylı olarak çeşitli ifadelerle yer verildiği görülür. Kazanımda dürüstlük değerine yer verilmesi, dinimizin bizden dürüst ve güvenilir kimseler olmamızı isteyerek zararlı alışkanlıklardan uzak durmamızı emretmesidir. “Hz. Yahya’nın(a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.” kazanımında saygı değerine aleni olarak yardımseverlik ve saygı değerlerine ise dolaylı olarak yer verildiği görülmektedir. Kazanımda Hz. Yahya’nın(a.s.) saygı ve yardımseverlik değerlerine sahip olduğu ifade edilerek öğrencilerin Hz. Yahya’yı (a.s.) örnek alarak bu değerlere sahip olmasını sağlamaktır. “Tebbet suresini okur, anlamını söyler.” kazanımında söz konusu kök değerlere yer verilmediği görülmektedir.

Ünitede “Üzüm üzüme baka baka kararır.”, “Bana arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim.” Atasözlerine yer verilerek zararlı alışkanlıklara başlama sebeplerinin kişinin arkadaşı veya dostu olabileceğine vurgu yapılmıştır. Söz konusu atasözleri “Dostluk” kök değeri açısından oldukça önemli atasözleridir. Ayrıca “Zararlı alışkanlıklardan korunmak için” etkinliğinde “Dini değerlere uygun yaşamaya önem veririm.” ifadesi kök değerler açısından oldukça önemlidir. Ünitede yer alan “Hz. Yahya(a.s.) hangi özelliklere sahipti?” etkinliğinin de “Saygı ve Yardımseverlik” kök değerleri açısından önemli bir etkinlik olduğunu söyleyebiliriz.

2.2.3.4. 6. Sınıf “Hz. Muhammed’in Hayatı” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında yer alan ünitelerden biri de 6. Sınıflara ait olan “Hz. Muhammed’in Hayatı” ünitesidir. Üniteye baktığımızda sırasıyla “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) Daveti: Mekke Dönemi”, “Hicret”, “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Daveti: Medine Dönemi”, “Bir Sure Tanıyorum: Nasr Suresi ve Anlamı” konularına yer verildiğini görmekteyiz. Ayrıca üniteye Hz. Muhammed(s.a.v) ile ilgili olarak öğrencilerin seviyelerine uygun edebi metinlerden yararlanıldığı görülmektedir. Ünitede toplamda 4 adet kazanım mevcuttur. Bu kazanımlar sırasıyla şöyledir;

1. Hz. Muhammed'in(s.a.v.) davetinin Mekke Dönemini değerlendirir.
2. Medine'ye hicretin sebep ve sonuçlarını irdeler.
3. Hz. Muhammed'in(s.a.v.) davetinin Medine Dönemini değerlendirir.
4. Nasr suresini okur, anlamını söyler.

Ünitede yer alan bu kazanımların içeriğine baktığımızda “Hz. Muhammed'in (s.a.v.) davetinin Mekke Dönemini değerlendirir.” kazanımında Hira günlerine, ilk nazil olan Ayet-i Kerimelere, ilk Müslümanlara ve onların sahip olduğu özelliklere, Hz. Muhammed'in(s.a.v.) yakın çevresinden davete başlama sebeplerine, Habeşistan'a yapılan hicretlere, boykot yapılan yıllara, Hz. Ömer(r.a.) ve Hz. Hamza'nın(r.a.) müslüman olmalarına, Hz. Hatice (r.a.) ve Ebu Talib'in vefatlarına, Taif'e yapılan davete ve Miraç hadisesine değinildiği görülmektedir. “Medine'ye hicretin sebep ve sonuçlarını irdeler.” kazanımında Hz. Ali(r.a.) ve Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) Hicret'teki rolüne yer verildiği görülür. “Hz. Muhammed'in(s.a.v.) davetinin Medine Dönemini değerlendirir.” kazanımına gelince bu kazanımda Mescid-i Nebi'nin işlevlerine, Hz. Muhammed'in(s.a.v.) eğitim ve öğretim faaliyetlerine, Bedir, Uhud ve Hendek gazvelerine, Hudeybiye antlaşmasına ve Mekke'nin fethine, Veda Haccı ve Veda Hutbesine ve Hz. Muhammed'in(s.a.v.) vefatına değinildiği görülmektedir. Bu kazanıma üniteye genişçe yer verildiği söylemek mümkündür. “Nasr suresini okur, anlamını söyler.” kazanımında ise Nasr suresi ile ilgili açıklamalara ve surede verilen mesajlara değinilmiştir.

Tablo 14: 6. Sınıf “Hz. Muhammed’in Hayatı” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	6. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	6. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
6.4.1. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) davetinin Mekke Dönemini değerlendirir.	Dostluk(1 kez), Saygı(1 kez), Yardımseverlik(1 kez)	Yardımseverlik, Dürüstlük, Sorumluluk, Saygı, Adalet, Sabır, Dostluk.
6.4.2. Medine’ye hicretin sebep ve sonuçlarını irdeler.	-	Dürüstlük, Dostluk, Yardımseverlik
6.4.3. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) davetinin Medine Dönemini değerlendirir.	Yardımseverlik(4 kez), Adalet(1 kez), Dürüstlük(1 kez), Dostluk(1 kez), Sorumluluk(2 kez), Saygı(3 kez), Sabır(1 kez)	Yardımseverlik, Sevgi, Sorumluluk, Sabır, Saygı, Adalet, Dostluk, Dürüstlük,
6.4.4. Nasr suresini okur, anlamını söyler.	Yardımseverlik(3 kez)	-

Söz konusu üniteyi, 6. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını göz önüne alarak kök değerler açısından değerlendirdiğimizde; üniteye yardımseverlik, adalet, dürüstlük, dostluk, sorumluluk, saygı ve sabır kök değerlerine aleni olarak yer verildiğini görmekteyiz. Ayrıca üniteye yardımseverlik, adalet, dürüstlük, dostluk, sorumluluk, saygı, sabır ve sevgi değerlerine de dolaylı olarak yer verildiğini söyleyebiliriz.

Ünitedeki mevcut kazanımları kök değerlerimiz açısından tek tek inceleyecek olursak; “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) davetinin Mekke Dönemini değerlendirir.” kazanımında dostluk, saygı ve yardımseverlik değerlerine açıkça yardımseverlik, dürüstlük, sorumluluk, saygı, adalet, sabır ve dostluk değerlerine ise ifadeler şeklinde yer verildiği görülmektedir. kazanımda hemen hemen bütün kök değerlere yer verilmiş olması kazanımın değerler açısından ne kadar önemli bir kazanım olduğunu göstermektedir. “Medine’ye hicretin sebep ve sonuçlarını irdeler.” kazanımında dürüstlük, dostluk ve yardımseverlik kök değerlerine değinilmiştir. “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) davetinin Medine Dönemini değerlendirir.” kazanımına gelince değerler açısından ünitenin en zengin kazanımı olduğunu görmekteyiz. Kazanımda yardımseverlik, adalet, dürüstlük, dostluk, sorumluluk, saygı, sabır ve

sevgi değerlerine yer verilerek bu değerlerin öğrencilere kazandırılması hedeflenmiştir. Söz konusu kazanıma üniteye genişçe yer verilmesi, kazanımın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. “Nasr suresini okur, anlamını söyler.” kazanımında ise yardımseverlik değerine aheni olarak yer verildiğı görölmektedir.

Üniteye yer alan “Hz. Muhammed(s.a.v.), Müslümanların ahlaki yönden gelişmesinde en önemli modeldir ve bizler için en güzel örnektir.” etkinliğı kök değerler açısından önemli bir etkinliktir. Ayrıca üniteye “Veda Hutbesi’nden hangi mesaj ve ilkeleri çıkarabiliriz?” etkinliğine yer verilmesi de değerler eğitimi açısından son derece önemlidir.

2.2.3.5. 6. Sınıf “Temel Değerlerimiz” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında 6. Sınıflara ait son ünite “Temel Değerlerimiz” ünitesidir. “Temel Değerlerimiz” ünitesine baktığımızda toplumu birleştiren temel değerler, dini bayramlar, önemli gün ve geceler konularına yer verildiğini görmekteyiz. Üniteye çalışmamızın da konusu olan kök değerlere değinilmiş ve bu değerlerin öğrenciler tarafından içselleştirilmesine yönelik anlatımlara yer verilmiştir.

Üniteye toplam 2 kazanım mevcuttur. Bu kazanımlar; “Toplumumuzu birleştiren temel değerleri fark eder.” ve “Dinî bayramların ve önemli gün ve gecelerin toplumsal bütünleşmeye olan katkısını yorumlar.” kazanımlarıdır. “Toplumumuzu birleştiren temel değerleri fark eder.” kazanımında din ve dini değerlerin toplumsal bütünleşmeye olan katkısına, Hz. Muhammed(s.a.v) ve Ehl-i Beyt sevgisine, vatanımıza, milletimize, bayrağımıza ve millî marşımıza karşı sorumluluklarımıza ve şehit ve gazilerimize karşı olan şükran borcumuza değinilmiştir. “Dinî bayramların ve önemli gün ve gecelerin toplumsal bütünleşmeye olan katkısını yorumlar.” kazanımında ise Ramazan ve Kurban Bayramı, Cuma günü ve kandillerin, toplumsal bütünleşmeye olan katkılarına değinildiğı görölmektedir.

Tablo 15: 6. Sınıf “Temel Değerlerimiz” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	6. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	6. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
6.5.1. Toplumumuzu birleştiren temel değerleri fark eder.	Adalet(1 kez), Dostluk(3 kez), Dürüstlük(1 kez), Saygı(16 kez), Sevgi(20 kez), Sorumluluk(1 kez), Sabır(3 kez), Yardımseverlik(1 kez), Vatanseverlik(49 kez)	Saygı, Sorumluluk, Dostluk, Vatanseverlik, Sevgi, Yardımseverlik
6.5.2. Dinî bayramların ve önemli gün ve gecelerin toplumsal bütünleşmeye olan katkısını yorumlar.	Dostluk(1 kez), Yardımseverlik(3 kez)	Yardımseverlik, Dostluk, Sevgi, Saygı, Sorumluluk

“Temel Değerlerimiz” ünitesini ders kitabını göz önüne alarak kök değerler açısından incelediğimizde ünite; adalet, dostluk, dürüstlük, saygı, sevgi, sorumluluk, sabır, yardımseverlik ve vatanseverlik kök değerlerine aleni olarak yer verildiğini görmekteyiz. Ünite çalışmamızın konusu olan kök değerlerden sadece öz denetim değerine aleni olarak yer verilmediği görülmektedir. Ünite ayrıca saygı, sorumluluk, dostluk, vatanseverlik, sevgi ve yardımseverlik kök değerlerine hem doğrudan hem de ifadeler şeklinde dolaylı olarak yer verildiğini söyleyebiliriz. Ünite vatanseverlik, sevgi ve saygı değerlerine daha fazla yer verildiğini görmekteyiz.

Ünite yer alan kazanımları kök değerler açısından tek tek inceleyecek olursak; “Toplumumuzu birleştiren temel değerleri fark eder.” kazanımında adalet, dostluk, dürüstlük, saygı, sevgi, sorumluluk, sabır, yardımseverlik ve vatanseverlik kök değerlerine aleni olarak yer verildiğini görmekteyiz. Kazanımda en çok vatanseverlik, sevgi ve saygı değerlerinin zikredildiğini söyleyebiliriz. Ayrıca kazanımda saygı, sorumluluk, dostluk, vatanseverlik, sevgi ve yardımseverlik kök değerlerine hem doğrudan hem de dolaylı olarak yer verilmiştir. “Dinî bayramların ve önemli gün ve gecelerin toplumsal bütünleşmeye olan katkısını yorumlar.” kazanımına gelince bu kazanımda dostluk ve yardımseverlik değerlerinin aleni olarak yer aldığı görülmektedir. Kazanımda ayrıca yardımseverlik, dostluk, sevgi, saygı ve sorumluluk değerlerinin ifadeler şeklinde yer aldığı görülür. Ünite yer alan

kazanımlardan “Toplumumuzu birleştiren temel değerleri fark eder.” kazanımının, kök değerler açısından daha zengin bir yapıda olduğunu söyleyebiliriz.

Ünitede “Vatanseverlik ve Sevgi” kök değerleriyle ilgili çeşitli etkinliklere yer verilerek bu değerlerin öğrencilere kazandırılmaya çalışıldığını söyleyebiliriz.

2.2.4. 7. Sınıf Ünite ve Kazanımlarının Kök Değerler Açısından İncelenmesi

2.2.4.1. 7. Sınıf “Melek ve Ahiret İnancı” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında 7. Sınıflara ait olan ilk ünite “Melek ve Ahiret İnancı” ünitesidir. Üniteyi incelediğimizde “Görülen ve Görülemeyen Varlıklar”, “Melekler ve Özellikleri”, “Dünya ve Ahiret Hayatı”, “Ahiret Hayatının Aşamaları”, “Ahiret İnancının İnsan Davranışlarına Etkisi”, “Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. İsa(a.s.)”, “Bir Sure Tanıyorum: Nâs Suresi ve Anlamı” konularına yer verildiğini görüyoruz. Ünitede yer alan bu konular ele alınırken, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerini ve seviyelerini dikkate alan bir yaklaşımın benimsendiği görülmektedir.

Ünitede toplamda 7 adet kazanım mevcuttur. Bu kazanımlar sırasıyla şöyledir;

- 1-Varlıklar âlemini özelliklerine göre ayırt eder,
- 2-Melekleri özellikleri ve görevlerine göre sınıflandırır.
- 3-Dünya hayatı ile ahiret hayatı arasındaki ilişkiyi yorumlar.
- 4-Ahiret hayatının aşamalarını açıklar.
- 5-Allah’ın(c.c.) adil, merhametli ve affedici olması ile ahiret inancı arasında ilişki kurar.
- 6-Hz. İsa’nın (a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.
- 7-Nâs suresini okur, anlamını söyler.

Tablo 16: 7. Sınıf “Melek ve Ahiret İnancı” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	7. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	7. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
7.1.1. Varlıklar âlemini özelliklerine göre ayırt eder.	Sevgi(1 kez)	-
7.1.2. Melekleri özellikleri ve görevlerine göre sınıflandırır.	Sevgi(1 kez), Yardımseverlik(1 kez)	Yardımseverlik
7.1.3. Dünya hayatı ile ahiret hayatı arasındaki ilişkiyi yorumlar.	-	Adalet
7.1.4. Ahiret hayatının aşamalarını açıklar.	-	Adalet
7.1.5. Allah’ın (c.c.) adil, merhametli ve affedici olması ile ahiret inancı arasında ilişki kurar.	Adalet(11 kez), Sorumluluk(1 kez), Yardımseverlik(1 kez)	Öz denetim, Yardımseverlik, Sevgi
7.1.6. Hz. İsa’nın (a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.	Saygı(1 kez), Sabır(1 kez), Yardımseverlik(2 kez)	-
7.1.7. Nâs suresini okur, anlamını söyler.	-	-

“Melek ve Ahiret İnancı” ünitesini 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını göz önüne alarak kök değerler açısından incelediğimizde ünite; sevgi, yardımseverlik, adalet, sorumluluk, saygı ve sabır kök değerlerine aleni olarak yer verildiğini görmekteyiz. Ayrıca ünite yardımseverlik, adalet, öz denetim ve sevgi değerlerine dolaylı olarak ifadeler şeklinde yer verilmiştir. Ünite adalet değerine yeterince yer verildiğini söyleyebiliriz. Vatanseverlik ve dostluk değerlerinin ise üniteye yer almamaktadır.

Ünitemizde yer alan kazanımları kök değerlerimiz açısından incelediğimizde “Varlıklar âlemini özelliklerine göre ayırt eder.” kazanımında aleni olarak sevgi değerine, “Melekleri özellikleri ve görevlerine göre sınıflandırır.” kazanımında sevgi ve yardımseverlik değerlerine aleni olarak yer verildiğini görmekteyiz. “Dünya hayatı ile ahiret hayatı arasındaki ilişkiyi yorumlar.” ve “Ahiret hayatının

aşamalarını açıklar.” kazanımlarında adalet değerine dolaylı olarak yer verildiğini söyleyebiliriz. “Allah’ın (c.c.) adil, merhametli ve affedici olması ile ahiret inancı arasında ilişki kurar.” kazanımında adalet, sorumluluk ve yardımseverlik kök değerlerine aleni, öz denetim, yardımseverlik ve sevgi kök değerlerine ise ifadeler şeklinde yer verilmiştir. Söz konusu kazanım, değerler açısından ünitenin en zengin kazanımıdır, diyebiliriz. Kazanımda adalet değerine genişçe yer verilmiştir. 7. Sınıf öğrencilerinin adalet değerini kazanması açısından oldukça önemli bir kazanımdır. “Hz. İsa’nın (a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.” kazanımına gelince bu kazanımda saygı, sabır ve yardımseverlik değerlerinin aleni olarak yer aldığını görmekteyiz. “Nâs suresini okur, anlamını söyler.” kazanımında ise herhangi bir kök değer yer almadığı söylenilebilir.

Ünitede “Cennet ve Cehennem” hakkında bilgi verilirken Allah’ın(c.c) adil, merhametli ve affedici olduğuna sık sık değinilmesinin bu değerlerin söz konusu öğrenciler tarafından benimsenmesi için oldukça önemli olduğunu söyleyebiliriz. Ünitede kök değerlerle alakalı etkinliklere yer verilmediğini söylemek mümkündür.

2.2.4.2. 7. Sınıf “Hac ve Kurban” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında 7. Sınıflara ait olan “Hac ve Kurban” ünitesine baktığımızda “İslam’da Hac İbadeti ve Önemi”, “Haccın Yapılışı”, “Umre ve Önemi”, “Kurban İbadeti ve Önemi”, “Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. İsmail(a.s.)”, “Bir Ayet Tanıyorum: En’âm Suresi 162. Ayet ve Anlamı” konularına yer verildiği görülmektedir. Ünitede Hac, umre ve kurban ibadetlerinin sosyal, kültürel ve ahlaki yönleriyle ilgili çeşitli etkinliklere yer verildiğini söylemek mümkündür. Üniteye baktığımızda 6 adet kazanımın mevcut olduğunu görmekteyiz. Öğretim programında yer alan bu kazanımlar sırasıyla şöyledir;

1. İslam’da hac ibadetinin önemini ayet ve hadisler ışığında yorumlar.
2. Haccın yapılışını özetler.
3. Umre ibadeti ve önemini açıklar.
4. Kurban ibadetini İslam’ın yardımlaşma ve dayanışmaya verdiği önem açısından değerlendirir.

5. Hz. İsmail'in(a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.

6. En'âm suresi 162. ayeti okur, anlamını söyler.

Tablo 17: 7. Sınıf “Hac ve Kurban” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	7. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	7. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
7.2.1. İslam’da hac ibadetinin önemini ayet ve hadisler ışığında yorumlar.	Sevgi(1 kez), Sorumluluk(1 kez), Dostluk(1 kez)	Sorumluluk, Öz denetim
7.2.2. Haccın yapılışını özetler.	-	-
7.2.3. Umre ibadeti ve önemini açıklar.	-	-
7.2.4. Kurban ibadetini İslam’ın yardımlaşma ve dayanışmaya verdiği önem açısından değerlendirir.	Sevgi(1 kez), Dostluk(1 kez), Yardımseverlik(1 kez)	Yardımseverlik
7.2.5. Hz. İsmail’in (a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.	Sabır(1 kez), Dostluk(1 kez)	Yardımseverlik
7.2.6. En’âm suresi 162. ayeti okur, anlamını söyler.	-	Sevgi, Sorumluluk

“Hac ve Kurban” ünitesini 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını göz önüne alarak kök değerler (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) açısından incelediğimizde sevgi, sorumluluk, dostluk, yardımseverlik ve sabır kök değerlerinin aleni bir şekilde üniteye yer aldığını görüyoruz. Sorumluluk, öz denetim, yardımseverlik ve sevgi kök değerlerinin ise dolaylı olarak üniteye yer aldığını söylemek mümkündür. Adalet, dürüstlük, saygı ve vatanseverlik değerlerine gelince bu değerlerin üniteye yer almadığı görülmektedir.

Ünitedeki mevcut kazanımları söz konusu değerler açısından incelediğimizde “İslam’da hac ibadetinin önemini ayet ve hadisler ışığında yorumlar.” kazanımında sevgi, sorumluluk ve dostluk değerlerine aleni olarak yer verildiğini, sorumluluk ve öz denetim değerlerine ise ifadeler şeklinde değinildiğini görmekteyiz. “Haccın yapılışını özetler.” ve “Umre ibadeti ve önemini açıklar.” kazanımlarında söz konusu değerlere yer verilmediğini söyleyebiliriz. “Kurban ibadetini İslam’ın yardımlaşma ve dayanışmaya verdiği önem açısından değerlendirir.” kazanımında sevgi, yardımseverlik ve dostluk değerlerinin aleni olarak yer aldığı görülmektedir. Ayrıca kazanımda “Yardımseverlik” değerinin dolaylı olarak yer aldığını söylemek mümkündür. “Hz. İsmail’in(a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.” kazanımına gelince bu kazanımda “Sabır ve Dostluk” değerlerine aleni olarak “Yardımseverlik” değerine ise dolaylı olarak yer verildiğini görmekteyiz. “En’âm suresi 162. ayeti okur, anlamını söyler.” kazanımında açıkça herhangi bir değer yer almamaktadır. Sevgi ve sorumluluk değerleri dolaylı olarak yer almaktadır.

“Hac ve Kurban” ünitesi, öğrencilerin sevgi, sorumluluk, dostluk, yardımseverlik ve sabır değerlerini kazanması bakımından önemlidir. Üniteye yer alan “Hz. İsmail’in(a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.” kazanımı, öğrencilerin sabır değerini kazanması açısından oldukça önemlidir. Öğrencilerin Hz. İsmail’i(a.s) örnek almaları durumunda sabır değeriyle birlikte sevgi ve saygı değerlerini de kazanmaları mümkün olacaktır. Ayrıca “İslam’da hac ibadetinin önemini ayet ve hadisler ışığında yorumlar.” kazanımı, öz denetim değerinin kazanılması için oldukça önemlidir. Bu kazanımla ilgili olarak ders kitabına baktığımızda hac ibadeti esnasında kişinin davranışlarını kontrol etmesi ve davranışlarının sorumluluğunu üstlenmesine değinilmiş ve böylece öz denetim değerine dolaylı olarak yer verilmiştir.

Üniteye “Kurban ibadetini, İslam’ın paylaşma ve yardımlaşmaya verdiği önem açısından değerlendiriniz.” etkinliğine yer verilmesi, “Yardımseverlik” kök değerinin söz konusu öğrenciler tarafından benimsenmesi için oldukça önemlidir. Üniteye Hz. İsmail’in hayatıyla ilgili bilgi verilirken Hz. İsmail’in sabırlı olduğuna değinilmesi, öğrencilerin “Sabır” değerini içselleştirmesi açısından önemli olduğunu söylemek mümkündür.

2.2.4.3. 7. Sınıf “Ahlaki Davranışlar” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında yer alan ünitelerden biri de 7. Sınıflara ait olan “Ahlaki Davranışlar” ünitesidir. Bu ünitenin içeriğine baktığımızda sırasıyla ; “Güzel Ahlaki Tutum ve Davranışlar”, “Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Salih (a.s.)”, “Bir Sure Tanıyorum: Felak Suresi ve Anlamı” konularına yer verildiği görülür. Üniteye yer alan bu konuların, öğrenci seviyesine uygun atasözü, vecize, beyit, ilahî, nefes gibi edebî metinlerden yararlanılarak ele alındığı görülmektedir.

“Ahlaki Davranışlar” ünitesinde beş adet kazanım yer almaktadır. Bu kazanımlar sırasıyla şöyledir;

1. Güzel ahlaki tutum ve davranışları örneklerle açıklar.
2. Örnek tutum ve davranışların, birey ve toplumların ahlaki gelişimine olan katkısını değerlendirir.
3. Tutum ve davranışlarında ölçülü olmaya özen gösterir.
4. Hz. Salih’in(a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.
5. Felak suresini okur, anlamını söyler.

“Güzel ahlaki tutum ve davranışları örneklerle açıklar.” kazanımında; “adalet”, “dostluk”, “dürüstlük”, “öz denetim”, “sabır”, “saygı”, “sevgi”, “sorumluluk”, “vatanseverlik” ve “yardımseverlik” değerlerinin, ilişkili oldukları tutum ve davranışlarla birlikte ele alındığı görülmektedir.

Tablo 18: 7. Sınıf “Ahlaki Davranışlar” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	7. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	7. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
7.3.1. Güzel ahlaki tutum ve davranışları örneklerle açıklar.	Adalet, Dostluk, Dürüstlük, Sevgi, Saygı, Sorumluluk, Sabır, Yardımseverlik, Öz denetim, Vatanseverlik.	Adalet, Dostluk, Dürüstlük, Sevgi, Saygı, Sorumluluk, Sabır, Yardımseverlik, Öz denetim, Vatanseverlik
7.3.2.Örnek tutum ve davranışların, birey ve toplumların ahlaki gelişimine olan katkısını değerlendirir.	Adalet, Dostluk, Dürüstlük, Sevgi, Saygı, Sorumluluk, Sabır, Yardımseverlik, Öz denetim, Vatanseverlik	Adalet, Dostluk, Dürüstlük, Sevgi, Saygı, Sorumluluk, Sabır, Yardımseverlik, Öz denetim, Vatanseverlik
7.3.3.Tutum ve davranışlarında ölçülü olmaya özen gösterir.	Adalet, Dostluk, Dürüstlük, Sevgi, Saygı, Sorumluluk, Sabır, Yardımseverlik, Öz denetim, Vatanseverlik	Adalet, Dostluk, Dürüstlük, Sevgi, Saygı, Sorumluluk, Sabır, Yardımseverlik, Öz denetim, Vatanseverlik
7.3.4. Hz. Salih’in (a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.	-	-
7.3.5. Felak suresini okur, anlamını söyler.	-	-

“Ahlaki Davranışlar” ünitesini 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını göz önüne alarak kök değerler(adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) açısından incelediğimizde bu değerlerin her birinin başlıklar halinde üniteye yer aldığını görüyoruz. Her bir değer üniteye ayrı ayrı olarak işleniyor olması ünitenin söz konusu değerler açısından ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda “Ahlaki Davranışlar” ünitesinin öğretim programında yer alan diğer ünitelerden daha önemli olduğunu söylemek mümkündür. Söz konusu ünite, kök değerlerin öğrencilere aktarılması bakımından kritik bir öneme sahiptir. Üniteye söz konusu değerlere genişçe yer verilmesi, öğrencilerin bu değerler hakkında yeterince bilgi sahibi olabileceğini söylemek mümkündür.

Üniteye başlıklar halinde yer alan her bir değer, ilişkili oldukları tutum ve davranışlarla birlikte ele alınmıştır. Her bir değer tanıtımına yer verilerek ne anlama geldikleri ifade edilmiştir. Değerlerin birey ve toplum açısından ne kadar önemli olduğu dile getirilmiştir. Kök değerlerin önemine binaen üniteye yer alan her bir kök değer için farklı etkinlikler düzenlenmiştir.

“Ahlaki Davranışlar” ünitesinde yer alan kazanımları kök değerler açısından incelediğimizde “Güzel ahlaki tutum ve davranışları örneklerle açıklar.”, “Örnek tutum ve davranışların, birey ve toplumların ahlaki gelişimine olan katkısını değerlendirir.” ve “Tutum ve davranışlarında ölçülü olmaya özen gösterir.” kazanımlarında adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerinin başlıklar halinde yer aldığını söyleyebiliriz. “Hz. Salih’in(a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.” ve “Felak suresini okur, anlamını söyler.” kazanımlarına gelince bu kazanımlarda söz konusu değerlere değinilmediği görülmektedir.

Ünitede yer alan bazı değerlere alt başlıklar halinde yer verildiğini görmekteyiz. Örneğin ünite “Sorumluluk” değerine yer verilmesinin yanı sıra “Allah’a(c.c) Karşı Sorumluluk”, “Peygamberimize(s.a.v) Karşı Sorumluluk”, “Kendimize Karşı Sorumluluk”, “Anne ve Babamıza Karşı Sorumluluk”, “Akraba ve Komşularımıza Karşı Sorumluluk” ve “Doğaya ve Topluma Karşı Sorumluluk” alt başlıklarına değinildiği de görülmektedir. Ünitede kök değerlerin kazandırılmasına yönelik etkinliklere, genişçe yer verildiğini söyleyebiliriz.

2.2.4.4. 7. Sınıf “Allah’ın Kulu ve Elçisi: Hz. Muhammed” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında yer alan “Allah’ın Kulu ve Elçisi: Hz. Muhammed” ünitesine baktığımızda sırasıyla “Allah’ın(c.c.) Kulu Hz. Muhammed(s.a.v.)”, “Allah’ın(c.c.) Elçisi Hz. Muhammed(s.a.v.)” ve “Bir Sure Tanıyorum: Kâfirun Suresi ve Anlamı” konularına yer verildiğini görmekteyiz. Ünitede yer alan konuların öğrencilerin somut deneyimlerinden örneklerle işlendiğini söyleyebiliriz.

Öğretim programında “Allah’ın Kulu ve Elçisi: Hz. Muhammed” ünitesine ait üç adet kazanımın olduğunu görmekteyiz. Bu kazanımlar sırasıyla şöyledir;

1. Hz. Muhammed’in(s.a.v.) insani yönünü ayetlerden hareketle yorumlar.
2. Hz. Muhammed’in(s.a.v.) peygamberlik yönüyle ilgili özelliklerini ayırt eder.
3. Kâfirun suresini okur, anlamını söyler.

“Hz. Muhammed’in(s.a.v.) insani yönünü ayetlerden hareketle yorumlar.” kazanımında Peygamber Efendimizin(s.a.v) insani yönünün ele alındığını görmekteyiz. “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) peygamberlik yönüyle ilgili özelliklerini ayırt eder.” kazanımında Hz. Muhammed’in(s.a.v.); son peygamber olmasına, rahmet peygamberi olmasına, Kuran-ı Kerim’i açıklamasına, bütün insanlar için uyarıcı ve müjdeci olmasına, güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderilmesine ayetler ve hadisler eşliğinde değinildiğini görmekteyiz. “Kâfirun suresini okur, anlamını söyler.” kazanımında ise sure ile ilgili açıklamalara yer verildiğini görmekteyiz.

Tablo 19: 7. Sınıf “Allah’ın Kulu ve Elçisi: Hz. Muhammed” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	7. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	7. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
7.4.1. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) insani yönünü ayetlerden hareketle yorumlar.	-	-
7.4.2. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) peygamberlik yönüyle ilgili özelliklerini ayırt eder.	Dürüstlük(3 kez), Sorumluluk(2 kez), Saygı(1 kez), Yardımseverlik(2 kez)	Sorumluluk, Sevgi, Yardımseverlik, Dürüstlük, Saygı
7.4.3. Kâfirun suresini okur, anlamını söyler.	Saygı(1 kez), Sorumluluk(1 kez)	Dürüstlük

“Allah’ın Kulu ve Elçisi: Hz. Muhammed” ünitesini 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını göz önünde bulundurarak kök değerler(adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) açısından inceleyecek olursak; ünite de dürüstlük, sorumluluk, saygı ve yardımseverlik değerlerinin aleni olarak yer aldığını görmekteyiz. Ayrıca sorumluluk, sevgi, yardımseverlik, dürüstlük ve saygı değerlerinin de ifadeler şeklinde ünite de yer aldığını görmekteyiz. Ünite de adalet, dostluk, sabır, vatanseverlik ve öz denetim değerlerine değinilmediğini söylemek mümkündür.

Ünite de yer alan kazanımları kök değerler(adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) açısından tek tek inceleyecek olursak; “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) insani yönünü ayetlerden hareketle yorumlar.” kazanımında herhangi bir kök değere yer verilmemiştir. “Hz.

Muhammed'in(s.a.v.) peygamberlik yönüyle ilgili özelliklerini ayırt eder.” kazanımında “dürüstlük, sorumluluk, saygı ve yardımseverlik” değerlerine aleni olarak yer verildiğini görmekteyiz. Ayrıca kazanımda “sorumluluk, sevgi, yardımseverlik, dürüstlük ve saygı” değerleriyle ilgili çeşitli ifadelerin yer aldığını söyleyebiliriz. “Kâfirun suresini okur, anlamını söyler.” kazanımına gelince bu kazanımda “Saygı ve Sorumluluk” değerlerine aleni olarak “Dürüstlük” değerine ise dolaylı olarak yer verildiği görülmektedir.

Ünite geneline baktığımızda dürüstlük, sorumluluk ve yardımseverlik kök değerlerine daha çok yer verildiğini görmekteyiz. Bu bağlamda söz konusu ünite, öğrencilerin “Dürüstlük, Sorumluluk ve Yardımseverlik” değerlerini kazanması bakımından önemlidir.

Ünitede “Sizce günümüzde insanların en çok hangi konularda uyarılmaya ihtiyacı vardır?” etkinliğine yer verilmesi, kök değerlere olan ihtiyacımızın farkedilmesi açısından önemlidir. Ünitede ahlaki ilkelerin öne çıkarılmasına yönelik etkinliklere de yer verildiğini söyleyebiliriz. Ayrıca üniteye Peygamber Efendimizin(s.a.v) ahlaki özelliklerine yer verilirken “Dürüstlük, Yardımseverlik ve Saygı” kök değerlerine değinildiği görülmektedir.

2.2.4.5. 7. Sınıf “İslam Düşüncesinde Yorumlar” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında 7. Sınıflara ait olan 5. Ünite “İslam Düşüncesinde Yorumlar” ünitesidir. Üniteye baktığımızda “Din Anlayışındaki Yorum Farklılıklarının Sebepleri”, “İslam Düşüncesinde Yorum Biçimleri” ve “İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar” konularına yer verildiği görülür. Ünite genelinde ise İslam düşüncesindeki yorum farklılıklarının öğrencilerin düzeyine uygun olarak ele alındığını söyleyebiliriz.

“İslam Düşüncesinde Yorumlar” ünitesine baktığımızda 4 adet kazanımın mevcut olduğunu görüyoruz. Bu kazanımlar sırasıyla şöyledir;

1. Dinin farklı yorum biçimleri olabileceğinin farkına varır.
2. İslam düşüncesinde ortaya çıkan yorum biçimlerini sınıflandırır.
3. Kültürümüzde etkin olan tasavvufi yorumları ayırt eder.

4. Alevilik-Bektaşilikle ilgili temel kavram ve erkânları açıklar.

“Dinin farklı yorum biçimleri olabileceğinin farkına varır.” kazanımında din anlayışındaki yorum farklılıklarının sebepleri ele alınmıştır. “İslam düşüncesinde ortaya çıkan yorum biçimlerini sınıflandırır.” kazanımında İslam düşüncesinde ortaya çıkan yorumların inançla ilgili yorumlar, fıkhi yorumlar ve tasavvufi yorumlar olarak ele alındığı görülmektedir. “Kültürümüzde etkin olan tasavvufi yorumları ayırt eder.” kazanımında tasavvufi yorumların üzerinde durulduğunu söyleyebiliriz. “Alevilik-Bektaşilikle ilgili temel kavram ve erkânları açıklar.” kazanımında ise Alevilik-Bektaşilikle ilgili kavram ve erkânlarla değinilmiştir.

Tablo 20: 7. Sınıf “İslam Düşüncesinde Yorumlar” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	7. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	7. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
7.5.1. Dinin farklı yorum biçimleri olabileceğinin farkına varır.	-	-
7.5.2. İslam düşüncesinde ortaya çıkan yorum biçimlerini sınıflandırır.	Sevgi(1 kez)	-
7.5.3. Kültürümüzde etkin olan tasavvufi yorumları ayırt eder.	Dostluk(1 kez), Saygı(2 kez), Sevgi(1 kez), Sabır(4 kez), Yardımseverlik(1 kez)	Öz denetim, Yardımseverlik, Saygı, Dostluk, Sabır, Dürüstlük, Sorumluluk, Sevgi
7.5.4. Alevilik-Bektaşilikle ilgili temel kavram ve erkânları açıklar.	Saygı(3 kez), Sevgi(7 kez), Sabır(1 kez), Yardımseverlik(5 kez), Sorumluluk(2 kez)	Vatanseverlik, Sevgi, Saygı, Dostluk, Adalet, Öz denetim, Sorumluluk, Yardımseverlik, Sabır, Dürüstlük

“İslam Düşüncesinde Yorumlar” ünitesini 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını göz önüne alarak kök değerler açısından incelediğimizde ünite; dostluk, saygı, sevgi, sabır, yardımseverlik ve sorumluluk kök değerlerine hem aleni hem de ifadeler şeklinde değinildiğini vatanseverlik, adalet, öz denetim ve dürüstlük değerlerine ise sadece ifadeler şeklinde değinildiğini söylemek mümkündür. Ünitenin söz konusu kök değerler açısından önemli bir ünite olduğunu söylemek mümkündür.

Ünitede yer alan kazanımları kök değerler(adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) açısından tek tek inceleyecek olursak; “Dinin farklı yorum biçimleri olabileceğinin farkına varır.” kazanımında herhangi bir kök değerın yer almadığını söylememiz mümkündür. “İslam düşüncesinde ortaya çıkan yorum biçimlerini sınıflandırır.” kazanımında “Sevgi” değerine aleni olarak değinildiğı görölmektedir. “Költürümüzde etkin olan tasavvufi yorumları ayırt eder.” kazanımında “Dostluk, Saygı, Sevgi, Sabır ve Yardımseverlik” kök değerlerinin aleni olarak zikredildiğini görmekteyiz. Öz denetim, yardımseverlik, saygı, dostluk, sabır, dürüstlük, sorumluluk ve sevgi kök değerlerine ise ifadeler şeklinde değinildiğini söyleyebiliriz. “Alevilik-Bektaşilikle ilgili temel kavram ve erkânları açıklar.” kazanımına gelince saygı, sevgi, sabır, yardımseverlik ve sorumluluk değerlerinin kazanımda aleni olarak zikredildiğini görmekteyiz. Ayrıca kazanımda; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerine ifadeler şeklinde yer verilmiştir.

“İslam Düşüncesinde Yorumlar” ünitesine baktığımızda aleni olarak en çok sevgi, yardımseverlik ve sabır değerlerinin zikredildiğini görmekteyiz. “Sabır” değeri en çok “Költürümüzde etkin olan tasavvufi yorumları ayırt eder.” kazanımında, “Sevgi ve Yardımseverlik” değerleri ise en çok “Alevilik-Bektaşilikle ilgili temel kavram ve erkânları açıklar.” kazanımında yer almaktadır.

“İslam Düşüncesinde Yorumlar” ünitesi, 7. Sınıf öğrencilerinin söz konusu değerleri kazanması bakımından oldukça önemli bir ünedir. Ünitede Yesevîlik ile ilgili bilgi verilirken kişinin “Dürüstlük, dostluk ve sabır” kök değerlerine sahip olması gerektiğine yer verilmiştir. Ünitede Abdölkadir-i Geylânî’nin öğütlerine yer verilen etkinliğin, değerler eğitimi açısından önemli olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca ünitede Mevlana’nın dizelerinin yer aldığı etkinlik de kök değerler açısından oldukça önemlidir.

2.2.5. 8. Sınıf Ünite ve Kazanımlarının Kök Değerler Açısından İncelenmesi

2.2.5.1. 8. Sınıf “Kader İnancı” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında yer alan “Kader İnancı” ünitesi, 8. Sınıflara ait olan ilk ünitelerden biridir. Ünite “Kader ve Kaza İnancı”, “İnsanın İradesi ve Kader”, “Kaderle İlgili Kavramlar”, “Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Musa (a.s.)”, “Bir Ayet Tanıyorum: Ayet el-Kürsi ve Anlamı” konularına yer verildiği görülmektedir. Bu konular işlenirken öğrencilerin tecrübelerini, hazır bulunuşluk düzeylerini ve seviyelerini dikkate alan bir yaklaşımın benimsendiğini söyleyebiliriz. Öğretim programında yer alan “Kader İnancı” ünitesine baktığımızda üniteyle alakalı altı adet kazanımın mevcut olduğunu görmekteyiz. Bu kazanımlar sırasıyla şöyledir;

1. Kader ve kaza inancını ayet ve hadislerle açıklar.
2. İnsanın ilmi, iradesi, sorumluluğu ile kader arasında ilişki kurar.
3. Kaza ve kader ile ilgili kavramları analiz eder.
4. Toplumda kader ve kaza ile ilgili yaygın olan yanlış anlayışları sorgular.
5. Hz. Musa’nın(a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.
6. Ayet el-Kürsi’yi okur, anlamını söyler.

“Kader ve kaza inancını ayet ve hadislerle açıklar.” kazanımında Yüce Rabbimizin(c.c) her şeyi bir ölçüye göre yarattığına ve evrendeki fiziksel, biyolojik ve toplumsal yasalara değinilmiştir. “Kaza ve kader ile ilgili kavramları analiz eder.” kazanımında ecel, ömür, rızık, tevekkül, başarı, başarısızlık, sağlık ve hastalık kavramları kaderle ilişkilendirilerek ele alındığı görülmektedir. “Toplumda kader ve kaza ile ilgili yaygın olan yanlış anlayışları sorgular.” kazanımında bireysel ve toplumsal sorumluluk üzerinde durulmuştur. “Hz. Musa’nın (a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.” kazanımında Hz. Harun’dan (a.s.) kısaca bahsedildiği görülür. Ayrıca kazanımın; A’râf, Tâhâ ve Kasas surelerindeki ilgili ayetler kapsamında öğrencilerin düzeyi göz önüne alınarak ele alındığı görülmektedir. “Ayet el-Kürsi’yi okur, anlamını söyler.” kazanımında ise Ayet el-Kürsi’de verilen mesajlara ve Ayet el-Kürsi’nin nerelerde okunduğuna değinilmiştir.

Tablo 21: 8. Sınıf “Kader İnancı” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	8. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	8. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
8.1.1. Kader ve kaza inancını ayet ve hadislerle açıklar.	Adalet(1 kez), Sorumluluk(1 kez)	Vatanseverlik
8.1.2. İnsanın ilmi, iradesi, sorumluluğu ile kader arasında ilişki kurar.	Sorumluluk(19 kez), Yardımseverlik(1 kez)	Saygı, Sorumluluk
8.1.3. Kaza ve kader ile ilgili kavramları analiz eder.	Sorumluluk(7 kez), Yardımseverlik(1 kez), Sabır(2 kez)	Sorumluluk
8.1.4. Toplumda kader ve kaza ile ilgili yaygın olan yanlış anlayışları sorgular.	Sorumluluk(3 kez), Dostluk(1 kez)	-
8.1.5. Hz. Musa’nın (a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.	Sevgi(1 kez), Sabır(1 kez), Yardımseverlik(2 kez)	Sorumluluk, Dürüstlük, Sabır
8.1.6. Ayet el-Kürsi’yi okur, anlamını söyler.	-	Sorumluluk

8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını göz önünde bulundurarak ilgiyi üniteyi kök değerler(adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) açısından incelediğimizde üniteye adalet, sorumluluk, yardımseverlik, sabır, dostluk ve sevgi kök değerlerinin aleni olarak ifade edildiği görülmektedir. Vatanseverlik, saygı, sorumluluk, dürüstlük ve sabır kök değerlerinin ise üniteye dolaylı olarak yer aldığı söylenilebilir. Üniteye “Sorumluluk” değerine genişçe yer verildiği görülmektedir. Ayrıca üniteye “Öz denetim” değeriyle ilgili herhangi bir ifadenin bulunmadığını söylemek mümkündür.

Üniteye yer alan kazanımları söz konusu değerler açısından incelediğimizde “Kader ve kaza inancını ayet ve hadislerle açıklar.” kazanımında adalet ve sorumluluk değerine aleni olarak yer verilmiş, vatanseverlik değerine ise dolaylı olarak yer verilmiştir. “İnsanın ilmi, iradesi, sorumluluğu ile kader arasında ilişki kurar.” kazanımında “Sorumluluk ve Yardımseverlik” değerlerine aleni olarak “Saygı ve Sorumluluk” değerlerine ise ifadeler şeklinde yer verilmiştir. Bu kazanımda “Sorumluluk” değerinin çokça zikredildiği görülmektedir. Kazanımda insanın sorumluluğu ile kader arasındaki ilişki ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır. Söz konusu kazanım, 8. Sınıf öğrencilerinin “Sorumluluk” değerini kazanması bakımından önem arz etmektedir. “Kaza ve kader ile ilgili kavramları analiz eder.” kazanımında sorumluluk, yardımseverlik ve sabır değerleri aleni olarak yer

almaktadır. Kazanımında “Sorumluluk” değerine genişçe yer verildiğini söylemek mümkündür. Bu kazanımın da “Sorumluluk” değeri açısından önemli bir kazanım olduğu görülmektedir. “Toplumda kader ve kaza ile ilgili yaygın olan yanlış anlayışları sorgular.” kazanımında sorumluluk ve dostluk değerleri açıkça zikredilmiştir. “Hz. Musa’nın(a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.” kazanımında sevgi, sabır ve yardımseverlik değerlerine aleni olarak sorumluluk, dürüstlük ve sabır değerlerine ise ifadeler şeklinde yer verilmiştir. Kazanımında Hz. Musa’nın(a.s) firavun karşısında gösterdiği asil ve sabırlı duruşa değinilerek “Sabır” değerine yer verilmiştir. Öğrencilerin “Sabır” değerini kazanması bakımından önemli bir kazanım olduğunu söyleyebiliriz. “Ayet el-Kürsi’yi okur, anlamını söyler.” kazanımında ise “Sorumluluk” değerine dolaylı olarak yer verilmiştir.

“Kader İnancı” ünitesi; insanın ilmi, iradesi ve sorumluluğu ile kader arasındaki ilişkiyi ele aldığından “Sorumluluk” değeri bakımından oldukça önemli bir ünite dir.

Ünitede toplumsal sorumluluk ile ilgili bir etkinliğin yer alması “Sorumluluk” değerinin söz konusu öğrenciler tarafından benimsenmesi için önemlidir. Ayrıca “Okulda hangi özgürlük ve sorumluluklara sahipsiniz?” etkinliği de sorumluluk değerinin kazanılması noktasında önemlidir.

2.2.5.2. 8. Sınıf “Zekat ve Sadaka” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında 8. Sınıf öğrencileri için kendisine yer verilen ünitelerden biri de “Zekat ve Sadaka” ünitesidir. Öğretim Programına baktığımızda ünite de sırasıyla; “İslam’ın Paylaşma ve Yardımlaşmaya Verdiği Önem”, “Zekât ve Sadaka İbadeti”, “Zekât ve Sadakanın Bireysel ve Toplumsal Faydaları”, “Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Şuayb (a.s.)”, “Bir Sure Tanıyorum: Maûn Suresi ve Anlamı” konularına yer verildiği görülür. Ayrıca söz konusu ünite de öğrenci düzeyine uygun edebi metinlerden yararlanıldığı söylenilebilir. Üniteye baktığımızda üniteye ait 5 adet kazanımın olduğunu görmekteyiz. Bu kazanımlar sırasıyla şöyledir;

1. İslam’ın paylaşma ve yardımlaşmaya verdiği önemi ayet ve hadisler ışığında yorumlar.

2. Zekât ve sadaka ibadetini ayet ve hadislerle açıklar.

3. Zekât, infak ve sadakanın bireysel ve toplumsal önemini fark eder.
4. Hz. Şuayb'ın(a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.
5. Maûn suresini okur, anlamını söyler.

“Zekât ve sadaka ibadetini ayet ve hadislerle açıklar.” kazanımında zekâtın nisap miktarı, zekât verecek ve zekât verilecek kişiler fıkhi ayrıntılara girilmeden öğrencilerin seviyesi göz önüne alınarak ele alındığı görülmektedir. “Zekât, infak ve sadakanın bireysel ve toplumsal önemini fark eder.” kazanımında sosyal adaletsizliğin ve fakirliğin çözüm yollarından birinin zekat olduğuna değinilmiştir. “Hz. Şuayb'ın (a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.” kazanımıyla ölçü ve tartıda hile yapmama konusunda Hz. Şuayb'ın (a.s.) duyarlılığı dile getirilmiştir. “Maûn suresini okur, anlamını söyler.” kazanımında ise maun suresinde verilen mesajlara yer verildiği görülmektedir.

Tablo 22: 8. Sınıf “Zekat ve Sadaka” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	8. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	8. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
8.2.1. İslam'ın paylaşma ve yardımlaşmaya verdiği önemi ayet ve hadisler ışığında yorumlar.	Dostluk(2 kez), Sorumluluk(1 kez), Sevgi(4 kez), Yardımseverlik(45 kez)	Yardımseverlik, Sevgi
8.2.2. Zekât ve sadaka ibadetini ayet ve hadislerle açıklar.	Yardımseverlik(17 kez)	Yardımseverlik, Saygı, Dostluk
8.2.3. Zekât, infak ve sadakanın bireysel ve toplumsal önemini fark eder.	Yardımseverlik(9 kez), Sevgi(1 kez), Saygı(1 kez)	Dostluk, Yardımseverlik, Sorumluluk, Sevgi, Vatanseverlik
8.2.4. Hz. Şuayb'ın (a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.	Adalet(4 kez)	Sorumluluk, Dürüstlük
8.2.5. Maûn suresini okur, anlamını söyler.	Sevgi(2 kez), Saygı(1 kez), Sorumluluk(2 kez), Yardımseverlik(10 kez)	Dostluk, Yardımseverlik, Sorumluluk

“Zekat ve Sadaka” ünitesi, 8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı göz önünde bulundurularak “Kök değerler” açısından incelendiğinde ünite; dostluk, sorumluluk, sevgi, yardımseverlik, saygı ve adalet değerlerinin aleni olarak zikredildiği görülür. Ayrıca ünite; yardımseverlik, saygı, sevgi, dostluk,

sorumluluk, vatanseverlik ve dürüstlük değerlerine de ifadeler şeklinde yer verildiği görülmektedir.

Ünitede yer alan kazanımları kök değerler(adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) açısından incelediğimizde “İslam’ın paylaşma ve yardımlaşmaya verdiği önemi ayet ve hadisler ışığında yorumlar.” kazanımında; dostluk, sorumluluk, sevgi ve yardımseverlik değerlerine doğrudan yer verildiği görülmektedir. Kazanımda “Yardımseverlik” değeri yoğun bir şekilde yer almaktadır. “Paylaşma ve Yardımlaşma” ile ilgili bir kazanım olduğundan “Yardımseverlik” değerine genişçe yer verilmesi söz konusu olmuştur. 8. Sınıf öğrencilerinin “Yardımseverlik” değerini benimsemesi açısından son derece önemli bir kazanım olduğunu söyleyebiliriz. “Zekât ve sadaka ibadetini ayet ve hadislerle açıklar.” kazanımında “Yardımseverlik” değerine aleni olarak yer verilmiştir. Ayrıca kazanımda “Yardımseverlik” değerine genişçe yer verildiğini söylememiz de mümkündür. “İslam’ın paylaşma ve yardımlaşmaya verdiği önemi ayet ve hadisler ışığında yorumlar.” kazanımında olduğu gibi bu kazanımda da yoğun olarak yer alan değer “Yardımseverlik” değeridir. “Zekât, infak ve sadakanın bireysel ve toplumsal önemini fark eder.” kazanımında; yardımseverlik, sevgi ve saygı değerlerine aleni olarak yer verilmiştir. Dostluk, yardımseverlik, sorumluluk, sevgi ve vatanseverlik değerlerine ise dolaylı olarak çeşitli ifadeler şeklinde yer verildiği görülmektedir. Kazanımda zekat ve sadakanın bireysel ve toplumsal faydalarına değinilerek zekat ve sadakanın hem birey hem de toplum açısından önemine değinilmiştir. “Hz. Şuayb’ın (a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır.” kazanımında ise “Adalet” değerine açıkça yer verilmiştir. Hz. Şuayb’ın(a.s.) peygamber olarak gönderildiği Medyen ve Eykeliler ölçü ve tartıda hile yapan, adaleti gözetmeyen, kavimlerdi. Buna binaen söz konusu kazanımda “Adalet” değerine sıkça değinildiğini söylemek mümkündür. Ayrıca kazanımda “Sorumluluk ve Dürüstlük” değerlerine ise dolaylı olarak yer verildiği görülmektedir. “Maûn suresini okur, anlamını söyler.” kazanımına gelince bu kazanımda; sevgi, saygı, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine aleni olarak dostluk, yardımseverlik ve sorumluluk değerlerine ise dolaylı olarak yer verilmiştir. Kazanımda Maun suresinin anlamına değinilerek gerçekten inanan kimselerin, yetim ve yoksullara yardım edeceğine değinilmiştir. Yine kazanımda “Yardımlaşma ve

Dayanışma” üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu bağlamda kazanımda zikrettiğimiz değerlere yer verilmekle beraber “Yardımseverlik” değerinin üzerinde daha çok durulduğunu söylemek mümkündür.

Ünitede “Yardımseverlik” ile ilgili birden fazla etkinliğe yer verildiği görülmektedir. “Yardımseverlik” değeriyle ilgili birden fazla etkinliğin üniteye yer alıyor olması, söz konusu öğrencilerin bu değeri kazanmasını kolaylaştırır diyebiliriz.

2.2.5.3. 8. Sınıf “Din ve Hayat” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında kendisine yer verilen “Din ve Hayat” ünitesinin içeriğine baktığımızda sırasıyla; “Din, Birey ve Toplum”, “Dinin Temel Gayesi”, “Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Yusuf(a.s.)”, “Bir Sure Tanıyorum: Asr Suresi ve Anlamı” konularına yer verildiği görülür. Üniteye yer alan konuların, öğrencilerin seviyesine uygun atasözü, vecize, beyit, ilahi, nefes gibi edebî örneklerle ele alındığı görülmektedir. Üniteye 4 adet kazanımın mevcut olduğunu görmekteyiz. Bu kazanımlar sırasıyla şöyledir;

1. Din, birey ve toplum arasındaki ilişkiyi yorumlar.

2. İslam dininin can, nesil, akıl, mal ve din emniyetiyle ilgili ortaya koyduğu ilke ve hedefleri analiz eder.

3. Hz. Yusuf’un(a.s.) örnek hayatından ilkeler çıkarır.

4. Asr suresini okur, anlamını söyler.

“Din, birey ve toplum arasındaki ilişkiyi yorumlar.” kazanımında İslam dininin temel inanç, ibadet ve ahlaki esaslarının bireysel, sosyal ve iktisadi hayatla ilişkilendirilerek ele alındığı görülür. “İslam dininin can, nesil, akıl, mal ve din emniyetiyle ilgili ortaya koyduğu ilke ve hedefleri analiz eder.” kazanımında canın korunmasında, “İş Sağlığı ve Güvenliği”; malın korunmasında, “Haksız Kazanç”; aklın korunmasında, “Zararlı Alışkanlıklar”; neslin korunmasında ise “Aile Kurumunun Önemi” konularına yer verildiği görülmektedir. “Hz. Yusuf’un(a.s.) örnek hayatından ilkeler çıkarır.” kazanımıyla Hz. Yusuf’un(a.s.) hayatı, ayrıntılara girilmeden öğrencilerin düzeyine uygun olarak ele alınmıştır. “Asr suresini okur,

anlamını söyler.” kazanımına gelince bu kazanımda sure ile ilgili kısa açıklamalar yapılarak surede verilen mesajlar belirlenmiştir.

Tablo 23: 8. Sınıf “Din ve Hayat” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	8. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	8. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
8.3.1. Din, birey ve toplum arasındaki ilişkiyi yorumlar.	Adalet(2 kez), Dürüstlük(1 kez), Sevgi(2 kez), Saygı(4 kez), Sorumluluk(5 kez), Sabır(3 kez), Yardımseverlik(9 kez)	Sevgi, Dürüstlük, Sorumluluk, Öz denetim, Yardımseverlik, Vatanseverlik, Dostluk, Saygı
8.3.2. İslam dininin can, nesil, akıl, mal ve din emniyetiyle ilgili ortaya koyduğu ilke ve hedefleri analiz eder.	Dürüstlük(1 kez), Sevgi(6 kez), Saygı(5 kez), Sorumluluk(12 kez), Sabır(3 kez), Yardımseverlik(2 kez), Vatanseverlik(1 kez)	Dürüstlük, Sabır, Dostluk, Sorumluluk
8.3.3. Hz. Yusuf’un (a.s.) örnek hayatından ilkeler çıkarır.	Adalet(1 kez), Sevgi(1 kez), Saygı(1 kez), Sorumluluk(1 kez), Sabır(3 kez), Yardımseverlik(1 kez)	Sevgi, Öz denetim, Dostluk, Dürüstlük
8.3.4. Asr suresini okur, anlamını söyler.	Sabır(4 kez)	-

“Din ve Hayat” ünitesini 8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını göz önünde bulundurarak kök değerler(adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) açısından incelediğimizde ünite; adalet, dürüstlük, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerine aleni olarak yer verildiği görülmektedir. Ayrıca ünite; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerine ifadeler şeklinde yer verildiği görülmektedir.

Ünite de yer alan kazanımları kök değerler açısından tek tek inceleyecek olursak; “Din, birey ve toplum arasındaki ilişkiyi yorumlar.” kazanımında adalet, dürüstlük, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine doğrudan yer verildiği dostluk, dürüstlük, öz denetim, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerine ise dolaylı olarak yer verildiği görülmektedir. Kazanımda “Yardımseverlik ve Sorumluluk” değerlerine ağırlık verildiğini söylemek

mümkündür. Söz konusu kazanımda “Din Toplum İlişkisi” üzerinde durulduğundan yardımseverlik, sevgi, saygı ve adalet gibi değerlere kazanımda yer verilmiştir.

“İslam dininin can, nesil, akıl, mal ve din emniyetiyle ilgili ortaya koyduğu ilke ve hedefleri analiz eder.” kazanımında dürüstlük, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerine aleni olarak yer verildiğini görmekteyiz. Aynı zamanda kazanımda dürüstlük, sabır, dostluk ve sorumluluk değerlerine de dolaylı olarak değinilmiştir. Kazanımda “Sorumluluk” değerine yeterince yer verildiğini söylemek mümkündür. Söz konusu kazanım, sorumluluk değeri açısından oldukça önemli bir kazanımdır. “Hz. Yusuf’un(a.s.) örnek hayatından ilkeler çıkarır.” kazanımında ise adalet, sevgi, saygı, sorumluluk, sabır ve yardımseverlik değerlerine açıkça yer verildiği görülmektedir. Kazanımda sevgi, öz denetim, dostluk ve dürüstlük değerlerine ise ifadeler şeklinde yer verilmiştir. Kazanımda “Sabır” kök değerine değinilerek Hz. Yusuf’un(a.s.) ve Hz. Yakub’un(a.s.) karşılaştıkları bütün sıkıntıları sabır ve Allah’a(c.c.) güvenleriyle aştıkları dile getirilmiştir. “Asr suresini okur, anlamını söyler.” kazanımına gelince bu kazanımda “Sabır” değerine aleni olarak değinilmiştir. Kazanımda yer verilen “Sabır” değerine yeterince yer verildiğini söylemek mümkündür. Söz konusu kazanımda sabrı öğütleyen kişilerin kurtulacağına, dünya ve ahiret mutluluğunu elde edeceklerine değinilmiştir. Kazanım, 8. Sınıf öğrencilerinin “Sabır” değerini benimsemesi açısından oldukça önemlidir.

Ünitede yer alan “Size göre İslam’ın getirdiği hangi ilkeler toplumda huzur ve güvenin oluşmasına katkı sağlamaktadır?” etkinliğinin, değerler eğitimi açısından önemli bir etkinlik olduğunu söyleyebiliriz. Ünitede “Ailede sorumluluğun önemi” ile ilgili etkinliğe yer verilerek “Sorumluluk” değerinin önemi üzerinde durulmuştur. Aynı şekilde “Aile içinde yerine getirmeniz gereken görev ve sorumluluklarınızla ilgili bir liste oluşturunuz. Ardından bunlardan hangilerini yerine getiremediğinizin nedenlerini düşününüz. Sorumluluklarınızı yerine getirmek için çözümler üretiniz.” etkinliği de “Sorumluluk” değerinin öğrenciler tarafından benimsenmesi için önemli bir etkinliktir.

2.2.5.4. 8. Sınıf “Hz. Muhammed’in Örneklığı” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında kendisine yer verilen “Hz. Muhammed’in Örneklığı ” ünitesi, 8. Sınıf öğrencileri için oldukça önemli bir ünedir. Ünitenin içeriğine baktığımızda sırasıyla; “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Doğruluğu ve Güvenilir Kişiliği”, “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Merhametli ve Affedici Oluşu”, “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) İstişareye Önem Vermesi”, “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Davasındaki Cesaret ve Kararlılığı”, “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Hakkı Gözetmedeki Hassasiyeti”, “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) İnsanlara Değer Vermesi”, “Bir Sure Tanıyorum: Kureyş Suresi ve Anlamı” konularına yer verildiğini görüyoruz. Ünite dokuz adet kazanım mevcuttur. Bu kazanımlar sırasıyla şunlardır; 1-Hz. Muhammed’in(s.a.v.) doğruluğu ve güvenilir kişiliği ile peygamberlerin özellikleri arasında ilişki kurar. 2-Hz. Muhammed’in(s.a.v.) merhametli ve affedici oluşunu davranışlarında yansıtmaya özen gösterir. 3-Hz. Muhammed’in(s.a.v.) istişareye verdiği önemi ortaya koyan örnek olaylardan hareketle gündelik hayatla ilgili çıkarımlarda bulunur. 4-Hz. Muhammed’in(s.a.v.) cesaret ve kararlılığını örnek olaylarla açıklar. 5-Hz. Muhammed’in(s.a.v.) hakkı gözetmedeki hassasiyetine örnekler verir. 6-Hz. Muhammed’in(s.a.v.) insanlara verdiği değeri örneklerle açıklar. 7-Hz. Muhammed’in(s.a.v.) örnek davranışlarının toplumsal hayattaki önemini değerlendirir. 8-Hz. Muhammed’in(s.a.v.) hikmetli söz ve davranışlarıyla insanları iyiye ve güzele yönlendirdiğini fark eder. 9-Kureyş suresini okur, anlamını söyler.

Tablo 24: 8. Sınıf “Hz. Muhammed’in Örnekliliği” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	8. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	8. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
8.4.1. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) doğruluğu ve güvenilir kişiliği ile peygamberlerin özellikleri arasında ilişki kurar.	Dostluk(2 kez), Dürüstlük(7 kez)	Sevgi, Dürüstlük, Saygı
8.4.2. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) merhametli ve affedici oluşunu davranışlarında yansıtmaya özen gösterir.	Dostluk(2 kez), Sevgi(5 kez), Saygı(3 kez), Yardımseverlik(3 kez)	Sevgi, Adalet, Saygı, Yardımseverlik, Öz denetim
8.4.3. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) istişareye verdiği önemi ortaya koyan örnek olaylardan hareketle gündelik hayatla ilgili çıkarımlarda bulunur.	-	Saygı
8.4.4. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) cesaret ve kararlılığını örnek olaylarla açıklar.	Sevgi(1 kez), Sabır(2 kez), Adalet(3 kez)	Sabır
8.4.5. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) hakkı gözetmedeki hassasiyetine örnekler verir.	Adalet(40 kez), Sorumluluk(3 kez)	Vatanseverlik, Adalet
8.4.6. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) insanlara verdiği değeri örneklerle açıklar.	Sevgi(2 kez), Yardımseverlik(3 kez), Saygı(4 kez)	Saygı
8.4.7. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) örnek davranışlarının toplumsal hayattaki önemini değerlendirir.	Adalet(1 kez)	Saygı, Dürüstlük, Sevgi, Yardımseverlik
8.4.8. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) hikmetli söz ve davranışlarıyla insanları iyiye ve güzele yönlendirdiğini fark eder.	Dostluk(3 kez)	Öz denetim, Saygı, Adalet, Sevgi
8.4.9. Kureyş suresini okur, anlamını söyler.	Saygı(3 kez)	Sorumluluk

“Hz. Muhammed’in Örnekliliği ” ünitesini, 8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını göz önüne alarak kök değerler(adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) açısından incelediğimizde ünite; adalet, dostluk, dürüstlük, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerinin aleni olarak yer aldığını görmekteyiz. “Vatanseverlik ve Öz denetim” değerlerine ise aleni olarak yer verilmediğini söyleyebiliriz. Ünite “Adalet ve Dürüstlük” değerlerine ise genişçe yer verildiğini söylemek mümkündür.

Üniteye yer alan kazanımları kök değerler açısından tek tek değerlendirecek olursak; “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) doğruluğu ve güvenilir kişiliği ile peygamberlerin özellikleri arasında ilişki kurar.” kazanımında “Dostluk ve

Dürüstlük” değerlerinin açıkça zikredildiğini görmekteyiz. Ayrıca kazanımda sevgi, saygı ve dürüstlük değerlerine dolaylı olarak yer verildiğini söyleyebiliriz. Söz konusu kazanım “Dürüstlük” değerinin benimsenmesi açısından oldukça önemli bir kazanımdır. “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) merhametli ve affedici oluşunu davranışlarında yansıtmaya özen gösterir.” kazanımında sevgi, saygı, dostluk ve yardımseverlik değerlerine aleni olarak yer verilmiştir. Kazanımda sevgi, saygı, adalet, yardımseverlik ve öz denetim değerleriyle ilişkili ifadelerin yer aldığını söylemek mümkündür. Kazanımda “Sevgi” değerine yeterince yer verildiğini görmekteyiz. Kazanım, “Sevgi” değerinin 8. Sınıf öğrencileri tarafından benimsenmesi açısından önemlidir. “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) istişareye verdiği önemi ortaya koyan örnek olaylardan hareketle gündelik hayatla ilgili çıkarımlarda bulunur.” kazanımında aleni olarak herhangi bir kök değere değinilmediği görülmektedir. Fakat kazanımda “Saygı” değeriyle ilişkili ifadelerin yer aldığını söyleyebiliriz. “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) cesaret ve kararlılığını örnek olaylarla açıklar.” kazanımında “Sevgi, sabır ve adalet” kök değerlerine açıkça değinildiğini görmekteyiz. Ayrıca kazanımda “Sabır” değerine aleni olarak değinildiği gibi dolaylı olarak da değinildiğini söyleyebiliriz. “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) hakkı gözetmedeki hassasiyetine örnekler verir.” kazanımında “Adalet ve Sorumluluk” değerine aleni olarak yer verildiğini görmekteyiz. Ayrıca kazanımda “Vatanseverlik ve Adalet” değerlerine ifadeler şeklinde yer verildiği de görülmektedir. Kazanıma baktığımızda “Adalet” değerine genişçe yer verildiğini görmekteyiz. Adalet değeri açısından oldukça zengin bir kazanım olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca 8. Sınıf öğrencilerine “Adalet” değerini kazandırma noktasında oldukça önemli bir kazanım olduğu görülmektedir. “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) insanlara verdiği değeri örneklerle açıklar.” kazanımında sevgi, saygı ve yardımseverlik değerlerinin aleni olarak zikredildiğini görüyoruz. Kazanım, “Saygı” değeri açısından önemli bir kazanımdır. Söz konusu kazanımın öğrencilere “Saygı” değerini kazandırmada önemli bir etkiye sahip olduğunu söylemek mümkündür. “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) örnek davranışlarının toplumsal hayattaki önemini değerlendirir.” kazanımında “Adalet” değerine aleni olarak sevgi, saygı, yardımseverlik ve dürüstlük değerlerine ise dolaylı olarak yer verilmiştir. “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) hikmetli söz ve davranışlarıyla insanları iyiye ve güzele yönlendirdiğini fark eder.” kazanımında ise “Dostluk”

değerine aleni olarak sevgi, saygı, adalet ve öz denetim değerlerine ise ifadeler şeklinde değinilmiştir. “Kureyş suresini okur, anlamını söyler.” kazanımına gelince bu kazanımda “Saygı” değerine yeterince yer verildiğini söyleyebiliriz. Ayrıca kazanımda “Sorumluluk” değerine de ifadeler şeklinde yer verildiği görülmektedir.

“Hz. Muhammed’in Örnekliği” ünitesinin “Adalet, Dürüstlük, Yardımseverlik, Sevgi ve Saygı” değerleri açısından oldukça önemli bir ünite olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca ünite “Adalet” değerine yeterince yer verildiğini söylemek mümkündür. Ünite değerler eğitimi açısından birden fazla önemli etkinliğin yer aldığını da söyleyebiliriz.

2.2.5.5. 8. Sınıf “Kur’an-ı Kerim ve Özellikleri” Ünitesinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Öğretim programında 8. Sınıflara ait olan “Kuran-ı Kerim ve Özellikleri” ünitesinin içeriğine baktığımızda ünite; “İslam Dininin Temel Kaynakları”, “Kuran-ı Kerim’in Ana Konuları”, “Kuran-ı Kerim’in Temel Özellikleri”, “Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Nuh(a.s.)” konularına yer verildiği görülmektedir. Ünite kendisine yer verilen bu konuların; ayet ve hadisler başta olmak üzere öğrenci seviyesine uygun atasözü, vecize, beyit, ilahi, nefes gibi edebî metinlerle desteklendiğini söyleyebiliriz.

“Kuran-ı Kerim ve Özellikleri” ünitesinde dört adet kazanımın yer aldığını görmekteyiz. Bu kazanımlar sırasıyla şu şekildedir;

1. İslam dininin temel kaynaklarını tanır.
2. Ayetlerden hareketle Kuran’ın ana konularını sınıflandırır.
3. Kuran-ı Kerim’in temel özelliklerini değerlendirir.
4. Hz. Nuh’un(a.s.) tevhide davetini özetler.

“İslam dininin temel kaynaklarını tanır.” kazanımında İslam dininin temel kaynakları öğrencilerin düzeyi göz önünde bulundurularak Kuran ve Sünnet ile sınırlandırıldığı görülmektedir. “Ayetlerden hareketle Kuran’ın ana konularını sınıflandırır.” kazanımında Kuran-ı Kerim’in ana konuları(İnanç, ibadet, ahlak, sosyal hayat ve kıssalar) öğrencilerin düzeyine uygun olarak ele alınır. “Kuran-ı Kerim’in temel özelliklerini değerlendirir.” kazanımında Kuran-ı Kerim’in iyiye,

doğruya ve güzele yönlendirmesi, kötülüklerden sakındırması, yol göstermesi, açıklayıcı olması, insanları düşünmeye ve aklını kullanmaya yöneltmesi konularına değinildiği görülmektedir. “Hz. Nuh’un(a.s.) tevhide davetini özetler.” kazanımına gelince bu kazanım; Yunus, Hud ve Nuh surelerindeki ilgili ayetler kapsamında ele alınmıştır.

Tablo 25: 8. Sınıf “Kur’an-ı Kerim ve Özellikleri” Ünitesindeki Kök Değerlerle İlgili Tespitler

KAZANIMLAR	8. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Aleni Olarak Yer Alan Kök Değerler	8. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında Tutum Ve Davranışlar Şeklinde Yer Alan Kök Değerler
8.5.1. İslam dininin temel kaynaklarını tanır.	Dostluk(1 kez), Dürüstlük(1 kez), Sevgi(1 kez), Yardımseverlik(2 kez)	Sevgi, Saygı, Yardımseverlik
8.5.2. Ayetlerden hareketle Kur’an’ın ana konularını sınıflandırır.	Adalet(5 kez), Dostluk(1 kez), Dürüstlük(3 kez), Sevgi(3 kez), Saygı(3 kez), Sabır(1 kez), Yardımseverlik(6 kez), Sorumluluk(3 kez)	Sorumluluk, Öz denetim, Dürüstlük, Saygı, Dostluk, Yardımseverlik, Sevgi, Vatanseverlik
8.5.3. Kur’an-ı Kerim’in temel özelliklerini değerlendirir.	Adalet(3 kez), Dostluk(1 kez), Dürüstlük(1 kez), Sevgi(2 kez), Saygı(4 kez), Sabır(2 kez), Sorumluluk(4 kez), Yardımseverlik(8 kez)	Öz denetim, Yardımseverlik, Sevgi, Saygı, Dürüstlük, Sorumluluk
8.5.4. Hz. Nuh’un (a.s.) tevhide davetini özetler.	Sabır(2 kez), Yardımseverlik(1 kez)	Sabır, Sevgi

Öğretim programında yer alan “Kur’an-ı Kerim ve Özellikleri” ünitesini 8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabını göz önünde bulundurarak kök değerler(adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) açısından inceleyecek olursak ünite; adalet, dostluk, dürüstlük, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine aleni olarak yer verildiğini görmekteyiz. Ayrıca ünite; “Vatanseverlik ve Öz denetim” değerlerine ifadeler şeklinde değinildiğini söylemek mümkündür. Söz

konusu ünitenin kök değerler açısından zengin bir içeriğe sahip olduğunu söyleyebiliriz.

“Kuran-ı Kerim ve Özellikleri” ünitesinde yer alan kazanımları kök değerler açısından tek tek inceleyecek olursak; “İslam dininin temel kaynaklarını tanır.” kazanımında dostluk, dürüstlük, sevgi ve yardımseverlik değerleri açıkça zikredilmiştir. Kazanımda Hz. Muhammed’in(s.a.v) sünnetlerine yer verilerek Hz. Muhammed’in(s.a.v) dostluk ve arkadaşlığa verdiği önem dile getirilmiştir. Ayrıca kazanımda; sevgi, saygı ve yardımseverlik değerleriyle ilişkili çeşitli ifadelerin yer aldığını söylemek mümkündür. “Ayetlerden hareketle Kuran’ın ana konularını sınıflandırır.” kazanımının içeriğine baktığımızda; adalet, dostluk, dürüstlük, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerinin aleni olarak yer aldığını görmekteyiz. Ayrıca kazanımda; vatanseverlik ve öz denetim kök değerleriyle ilişkili çeşitli ifadelerin yer aldığını söylemek mümkündür. Söz konusu kazanımın kök değerler açısından zengin bir içeriğe sahip olduğunu söyleyebiliriz. “Kuran-ı Kerim’in temel özelliklerini değerlendirir.” kazanımında; adalet, dostluk, dürüstlük, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine aleni olarak yer verilmiştir. Ayrıca kazanımda; “Öz denetim” değeriyle ilişkili çeşitli ifadeler yer almaktadır. Bu kazanımın da kök değerler açısından zengin bir içeriğe sahip olduğunu söyleyebiliriz. “Hz. Nuh’un(a.s.) tevhide davetini özetler.” kazanımına gelince bu kazanımın “Sabır ve Yardımseverlik” değerlerinin kazanılması bakımından önemli olduğunu söyleyebiliriz. Bu iki değer(Sabır ve Yardımseverlik) kazanımda aleni olarak zikredilmiştir. Ayrıca kazanımda; sabır ve sevgi değerleriyle ilişkili çeşitli ifadelerin yer aldığı görülmektedir.

“Kuran-ı Kerim ve Özellikleri” ünitesinde söz konusu kök değerlerin tamamına değinildiği görülmektedir. Bundan dolayı ünitenin kök değerler açısından zengin olduğunu söylemek mümkündür.

Ünitede “Ahlak” başlığının “Düşünelim” kısmında “İslam dininin ahlakla ilgili yapılmasını istediği davranışlardan hangilerini biliyorsunuz?” sorusuna yer verilmesi değerler eğitimi açısından oldukça önemlidir. Aynı zamanda ünite de ahlaki davranışı bulmaya yönelik etkinliklere yer verilmesi de ahlaki davranışları fark etmesi açısından önemlidir. Ünite de “İnsanın insanla ilişkisinde ahlaki değerlere ve

toplumsal kurallara uyulmazsa ne gibi olumsuzluklar ortaya çıkabilir?” etkinliğine yer verilmesi, öğrencilerin ahlaki değerlerin önemi kavraması açısından oldukça önemli bir etkinliktir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMENLERİNİN 4-8. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI VE DERS KİTAPLARINDAKİ KÖK DEĞERLERE YÖNELİK DEĞERLENDİRMELERİ İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

Bu bölümde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programı ve ders kitaplarındaki kök değerlere(adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) yönelik değerlendirmelerine yer verildi.

3.1. Görüşmeye Katılan Katılımcılara Ait Bilgiler

Çalışmamız kapsamında 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitaplarındaki kök değerlere yönelik değerlendirmeleri yapmak üzere Malatya il merkezindeki ortaokullarda görev yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleriyle yarı yapılandırılmış mülakat gerçekleştirdik. Yapılan yarı yapılandırılmış mülakata 30 Öğretmen katılmıştır.

Mülakata katılan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerini “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni”ni ifade etmesi açısından Ö1, Ö2, Ö3, ...şeklinde kodladık.

Görüşmeye katılan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerine ait bilgiler Tablo 51’de yer almaktadır. Tabloya baktığımızda 26 öğretmenin lisans, 3 öğretmenin yüksek lisans, 1 öğretmenin de doktora mezunu olduğu görülmektedir. Ayrıca görüşmeye katılan bu öğretmenlerin % 50’si erkek, % 50’si de kadındır.

Tablo 26: Görüşmeye Katılan Öğretmenlerin Özellikleri

KODU	EĞİTİM DURUMU	CİNSİYET	HİZMET SÜRESİ
Ö1	Lisans	Kadın	17 Yıl
Ö2	Yüksek Lisans	Kadın	10 Yıl
Ö3	Lisans	Kadın	8 Yıl
Ö4	Lisans	Erkek	7 Yıl
Ö5	Lisans	Erkek	6 Yıl
Ö6	Lisans	Erkek	10 Yıl
Ö7	Doktora	Erkek	22 Yıl
Ö8	Lisans	Kadın	9 Yıl
Ö9	Lisans	Kadın	15 Yıl
Ö10	Lisans	Kadın	17 Yıl
Ö11	Lisans	Kadın	8 Yıl
Ö12	Lisans	Kadın	14 Yıl
Ö13	Lisans	Erkek	28 Yıl
Ö14	Lisans	Erkek	24 Yıl
Ö15	Lisans	Erkek	17 Yıl
Ö16	Lisans	Erkek	17 Yıl
Ö17	Lisans	Erkek	23 Yıl
Ö18	Lisans	Kadın	10 Yıl
Ö19	Lisans	Erkek	16 Yıl
Ö20	Lisans	Erkek	11 Yıl
Ö21	Lisans	Erkek	4 Yıl
Ö22	Yüksek Lisans	Kadın	7 Yıl
Ö23	Yüksek Lisans	Erkek	12 Yıl
Ö24	Lisans	Kadın	6 Yıl
Ö25	Lisans	Kadın	8 Yıl
Ö26	Lisans	Kadın	10 Yıl
Ö27	Lisans	Kadın	17 Yıl
Ö28	Lisans	Erkek	15 Yıl
Ö29	Lisans	Kadın	6 Yıl
Ö30	Lisans	Erkek	25 Yıl

3.2. 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı Ve Ders Kitaplarındaki Kök Değerlerle İlgili Öğretmen Görüşleri

Çalışmamızın daha verimli olabilmesi için Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin konuya ilişkin değerlendirmeleri önemlidir. Bu kısımda görüşmeye katılan öğretmenlerin değerlendirmeleri yer almaktadır.

3.2.1. “Adalet” Değeri İle İlgili Bulgular

Tablo 27: Katılımcıların “Adalet” değerinin öğrenciler tarafından kazanılmaması durumunda ortaya çıkabilecek olumsuz davranışlar hakkındaki düşünceleri

Haksızlık yapar.	% 20.00
Haksızlık yapar ve bencil olur.	% 20.00
Haksızlık yapar ve huzursuzluğa sebep olur.	% 10.00
Huzursuzluğa sebep olur.	% 10.00
Bencil olur.	% 10.00
Zorbalık yapar.	% 10.00
Bencil olur ve zorbalık yapar.	% 3.33
Diğer	% 16.67

Adalet değerini kazanamayan öğrenciler okul içinde birçok olumsuz davranış sergilerler. Bu bağlamda (Ö1): “Sınıf ortamında derste söz hakkı alırken diğer arkadaşlarının da söz söyleme hakkı olduğunu önemsemez. Sınavlarda kopya çeker, hak ettiğinden daha fazla not isteyebilir. Okul imkanlarından faydalanırken veya kantin sırası beklerken kul hakkını gözetmeyebilir. Tüm bu davranışlar okulda huzur ve düzeni bozar.” diyerek bu tür olumsuz davranışlara değinmiştir.

Adalet değeri benimsenmediği zaman kişide birçok olumsuz duygu ortaya çıkar. Ortaya çıkan bu tür olumsuz duygularla hareket eden birey, toplumsal huzursuzluğa sebep olacaktır. Bu bağlamda (Ö12), “Okulda hatta toplumun her kesiminde kaosa neden olacaktır. Adaletin kazanılmadığı durumda kin, nefret, öfke, haset, düşmanlık ve çatışma isteği artacak; tahammülsüzlük ortaya çıkacaktır. Bağışlama, müsamaha ve merhamet duyguları kaybolacaktır. Öğrenciler kendi düşüncelerine göre hareket edip kendi adaletini kendileri sağlamaya çalışacak dolayısıyla toplumda huzur namına hiçbir şey kalmayacaktır.” şeklinde bir değerlendirmede bulunmuştur.

Adalet değeri, bir toplumun geleceğinin inşası için de son derecede önemlidir. Adalet değerini benimsemeyen toplumlar varlığını sürdüremezler. Buna benzer bir açıklama yapan (Ö27), “Adalet, toplumları ayakta tutan en temel değerlerden birisidir. İnsan-İnsan ilişkisinin olmazsa olmazıdır. Bu yüzden öğrencilerin bu değeri kavrayamaması, önce ailesinden başlayarak okulunda, çevresinde ilişkilerin

zedelenmesi demek olacaktır. Bu da uzun vadede çökecek bir toplumun inşasıdır.” diyerek adalet değerinin farklı bir yönüne vurgu yapmıştır.

(Ö9) ise “Düzen bozulur. Okul ortamı olumsuz etkilenir. Öğrenciler birbirlerine düşmanca tavırlar sergileyerek güçlü olanlar zayıfları ezerek huzursuzluğa sebep olabilirler.” şeklinde değerlendirmede bulunarak “Adalet” değerinin huzuru temin eden yönüne vurgu yapmıştır.

(Ö10), “Akran zorbalığı artar. Güçlü olan çocuklar güçsüzleri ezer. Kopya çekme yaygınlaşır. Hak edilmeyen notlar alınır. Kantin vb. yerlerde sıra bekleme azalır. Herkes bir birinin önüne geçmeye çalışır.” ifadelerine yer vererek söz konusu değeri kazanmayan bir öğrencinin okul ortamındaki davranışlarına dikkat çekmiştir.

Tablo 28: Katılımcıların, 8. Sınıf düzeyinde yer alan “Hz. Muhammed’in(s.a.v.) hakkı gözetmedeki hassasiyetine örnekler verir.” kazanımında “Adalet” değerine yer verilmesinin, öğrencilerin “Adalet” değerini içselleştirmesine katkıda bulunup bulunmadığına yönelik düşünceleri

Kesinlikle katkıda bulunur.	% 6.67
Evet katkıda bulunur.	% 46.67
Çok sınırlı katkıda bulunur.	% 3.33
Peygamber Efendimiz’i(s.a.v) tam anlamıyla örnek almasına bağlıdır.	% 3.33
Örnekler yeterli ve etkili.	% 3.33
Bize düşen kazanımları yaşamamız ve öğrencilere örnek olmamızdır.	% 3.33
Peygamber Efendimiz’in(s.a.v) hayatı çerçevesinde değerler eğitimi verilmesini şiddetle savunuyorum.	% 3.33
Örneklerin sadece yazılı olarak öğrencilere sunulmasının öğrencilerde içsel bir uyanışa sebep olacağını düşünmüyorum.	% 3.33
Peygamber sevgisi verilmiş birey, Peygamberini örnek alır.	% 3.33
Sınıf dışında öğrencilerin bu değeri içselleştirmesine katkı sağlayacak bir çevre tam olarak mevcut olmadığından verilen örnekler etkili fakat yeterli olmamaktadır.	% 3.33
Çocuğuna dini ve ahlaki değerleri kazandıran ailelerin çocukları için daha çok katkıda bulunur.	% 3.33
Öğrencilerin Adalet değerini öğrenirken Peygamber Efendimiz’in(s.a.v) hayatındaki örneklerden etkileneceğini düşünüyorum.	% 3.33
Diğer.	% 13.33

(Ö18), “Katkıda bulunacağını düşünüyorum. Fakat öncesinde ‘Din ve Peygamber’ sevgisinin öğrencilerin kalbinde yerleşmesi gerekiyor. Bu bilince ulaşan öğrencilerin bu değerleri de daha rahat içselleştirdiklerini görebiliyoruz.” ifadelerine yer vererek ‘Din ve Peygamber’ sevgisinin “Adalet” değerinin içselleştirmesine katkıda bulunduğunu dile getirdi. Peygamber Efendimizi(s.a.v) rol model alan bireylerin kök değerleri daha kolay benimseyeceği görülmektedir.

(Ö5), “Peygamber Efendimizi(s.a.v) seven ve onun davranışlarını ilke edinen öğrencilerimizin adalet ilkesini öğrenirken de Peygamber Efendimizin(s.a.v) hayatındaki örneklerden etkileneceğini düşünüyorum.” açıklamasını yaparak değerlendirmede bulunmuştur.

(Ö21), “Sadece örneklerin yazılı bir halde öğrencilere sunulmasının öğrencilerde içsel bir uyanışa sebep olacağını düşünmüyorum. İşlenen konunun biraz daha öğrenci merkezli işlenilmesi gerekir.” düşüncesini bu şekilde dile getirerek “Adalet” değerinin öğrenciler tarafından gerçek anlamda içselleşmesi için söz konusu örneklerin sadece yazılı olarak sunulmasının yeterli olmayacağını savunmuştur.

(Ö9), “Katkıda bulunacağını düşünüyorum. Ancak öğrencinin içselleştirmesi için de Hz. Muhammed’i(s.a.v) tanıması ve sevmesi gerekiyor.” şeklinde değerlendirmede bulunarak öğrencilerin Hz. Muhammed’i(s.a.v) tanımadan ve sevmeden söz konusu değer tam olarak benimsenmeyeceğine değinmiştir.

(Ö28), “Hz Muhammed (s.a.v)’in hayatından ve hadislerinde belirtilen her örnek, hangi konu işlenirse işlensin Kuran-ı Kerim’den sonra bizim için en güzel örnektir. Toplumun dini hayatına sirayet etmiş örnek bir model her zaman kazanımların içselleşmesine yadsınamaz katkılar sunar.” açıklamasını yaparak Hz Muhammed’in(s.a.v) rol model olma yönü üzerinde durdu. Sevgili Peygamberimizi(s.a.v) rol model alan kişi ve toplumların bu önemli değerleri kazanmaları çok daha kolay olacaktır.

(Ö20), “Bu soruya kesinlikle evet diye cevap verebilirim. Çünkü adalet dinimizin en temel ilkelerindendir. Kuran-ı Kerim’de birçok ayet insanların adil davranmalarını istemektedir. Hz. Peygamberin(s.a.v) hayatında da çok sayıda örnekler uygulamalar görmekteyiz. Bu ayetler ve Hz. Peygamberin(s.a.v) örnek ve

uygulamaları gereği gibi işlenir ve neden adil olmak gerektiği iyi bir şekilde anlatılırsa, en önemlisi de öğretmen adil olmanın gereklerini davranışlarıyla gösterirse adalet değeri öğrenciler tarafından içselleştirilir.” açıklamasını yaparak değerlendirmede bulunmuştur.

Söz konusu kazanımda “Adalet” değerine yer verilmesi, öğrencilerin bu değeri içselleştirmesine katkıda bulunduğunu söylemek mümkündür.

3.2.2. “Vatanseverlik” Değeri İle İlgili Bulgular

Tablo 29: Katılımcıların “6. Sınıf düzeyinde yer alan “Toplumumuzu birleştiren temel değerleri fark eder.” kazanımında “Vatanseverlik” değerine yeterince yer verilip verilmediği sorusuna yönelik değerlendirmeleri

Yeterince yer verildiğini düşünüyorum.	% 40.00
Yeterince yer verilmediğini düşünüyorum.	% 26.67
Etkinliklere yer verilebilir.	% 3,33
Tarihten ders çıkarılabilecek nitelikteki örnek olaylara yer verilebilir.	% 3,33
Vatanseverlik konusu biraz daha detaylandırılabilir.	% 3,33
Vatan sevgisinin imanla birleşince kıymet kazanacağı anlatılmalıdır.	% 3,33
Vatanseverlik değeriyle ilgili şehitlik ziyareti vb. Okul dışı etkinlikler yapılabilir.	% 3,33
Diğer.	% 16.67

Katılımcılar tarafından yapılan değerlendirmelere baktığımızda katılımcıların çoğunun söz konusu kazanımda “Vatanseverlik” değerine yeterince yer verildiğini düşündükleri görülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların farklı değerlendirmeler yaptığını da görüyoruz. Örneğin (Ö29), “Vatanseverlik” değeri bilişsel alandan ziyade duyuşsal alana hitap eden bir konu olduğu için ders öğretmeninin etkinlik yapma potansiyeline bağlı bir konu olduğunu düşünüyorum. Şehitlik ziyareti, şehit vermiş bir aileye ziyaret ya da Çanakkale tiyatrosu gibi...” diyerek “Vatanseverlik” değerinin çeşitli etkinliklerle öğrencilere kazandırılabilceğini vurgulamıştır.

(Ö2), yaptığı değerlendirmede “Tv’de karşılaştığımız Z kuşağı diye adlandırılan ve yabancı ülke hayranı olan gençler için yetersiz olmuş ve bu kazanım kazandırılmamış olabilir.” ifadelerine yer vermiştir.

Katılımcılardan (Ö7), “Teorik anlamda yeterli olduğunu düşünmekle birlikte, uygulamada bu kazanım üzerinde yeterli düzeyde durulduğunu ve öğrencilerin de istenilen düzeyde bu kazanımı elde ettiklerini düşünmüyorum.” diyerek değerlendirmede bulunmuştur. (Ö7)’nin değerlendirmesine yakın bir değerlendirmede bulunan (Ö18) ise “Teorik olarak tabi ki geliştirilebilir ancak ‘Vatanseverlik’ değerinin çeşitli uygulamalarla daha fazla yerleşeceği kanaatindeyim. Tarihi geziler, tiyatro, sinema vs. gibi uygulamalar da yer almalı.” ifadelerine yer vermiştir.

Söz konusu kazanımda “Vatanseverlik” değerine yeterince yer verilmesine rağmen katılımcıların %26.67’sinin yeterince yer verilmediğini ifade ettikleri görülmüştür. Söz konusu katılımcıların kazanımla ilgili yeterince bilgi sahibi olmadığını söylemek mümkündür.

Tablo 30: Katılımcıların “Vatanseverlik” değerini benimseyen öğrencilerin ülkesi için yüklenmelerini bekledikleri sorumluluklar hakkındaki düşünceleri

Ülkesinin kalkınması için çalışmasını beklerim.	% 33.33
Ülkesi için fedakarlık yapmasını beklerim.	% 13.33
Milli değerlerini tanımasını ve saygı duymasını beklerim.	% 6.67
Vatanına karşı faydalı olmasını beklerim.	% 6.67
Ülkesinin menfaatini kendi çıkarlarının üstünde tutan bir anlayışla hareket etmesini beklerim.	% 3.33
Büyüdüklerinde hangi hizmet kolunda olurlarsa olsunlar yaptıkları işlerde vatana hizmet bilinciyle hareket ederler.	% 3.33
Ülkeleri için hangi mesleği seçerlerse en iyisi olmalılar. Çok çalışmalılar. Yeni diller öğrenmelidir.	% 3.33
Sosyal hayattaki kaynakları kullanmada ve değerini bilmede bilinçli hareket etmesine yardımcı olur.	% 3.33
Emek, üretim, çevreye ve insana saygı toplumun menfaatini öncelikleme.	% 3.33
Ülkesine bağlı sadık bir birey olur.	% 3.33
Vatana saygı, vatan bilinci ve vatan sevgisi içselleşir.	% 3.33
Diğer.	% 16.67

(Ö7), “Ülkesine sahip çıkma adına bilinçli olmasının bile çok önemli olduğunu düşünüyorum. Ülkesine ve milletine zarar verecek şeylerden ve ortamlardan uzak durur. Bu tür durumlarda hassasiyet gösterir. Gerekğinde ülkesi ve milleti için fedakarlıkta bulunmaktan kaçınmaz. Ülkesi yararına çalışmalarda

istekli ve gönüllü olarak yer alır. Kendisine verilen her görevi, en iyi şekilde yerine getirir.” ifadelerine yer vererek değerlendirmede bulunmuştur.

(Ö20), “Vatansever bir Türk evladı tarihini, edebiyatını, sanat ve kültürünü en iyi şekilde öğrenmeye gayret eder. Vatan sevgisinin imandan geldiğini bilir. Her daim vatanına bağlıdır. Vatanına borçlu olduğunun farkındadır. Bu sebeple de işini en iyi şekilde yapmaya çalışarak insanlığa faydalı olmak ister. Üretir, çabalar, emek harcar. Fedakârlık yapar. Geçmişine sahip çıkar. Ceddine layık bir hayat yaşamaya çalışır. Her bir karışı şehitlerimizin kanı ile sulanan bu vatan toprağını müdafaa etmek için gerekirse canını vermekten geri durmaz.” diyerek düşüncesini dile getirmiştir.

(Ö14), “Büyüdüklerinde hangi hizmet kolunda olurlarsa olsunlar yaptıkları işlerde vatana hizmet bilinciyle hareket ederler. Vatana hizmet sadece savaşta, sınırda değil, her zaman ve her yerde, her koşulda olduğunu bilirler.” diyerek vatana hizmet bilinci üzerinde durmuştur.

(Ö25), “Vatanseverlik duygusunu benimseyen bireyler ülkesini kalkındıracak faaliyetlerde bulunur. Daha faydalı bireyler olmak isterler. Bayrak ve vatan sevgisi konusunda bilinçlidirler.” ifadelerine yer vermiştir.

(Ö11), “Vatanseverlik değerini benimseyen her bir birey ülkenin gelişimine, toplumun yararına katkı sağlamak çabası içinde olur. Sanat, bilim, teknoloji, eğitim, sağlık vs. akla gelebilecek her konuda ülkenin ve vatandaşlarının en yüksek refah seviyesinde yaşaması için sürekli fikir üreten okuyan kendini geliştiren bir birey olma sorumluluğunu yüklenmelerini beklerim.” diyerek değerlendirmede bulunmuştur.

(Ö22), “Vatanseverlik değerini benimseyen öğrencilerin, ülkenin şehit olmayı göze alan askerlere ihtiyacının olduğu gibi üreten, çalışan ve kalkındıran bireylere de ihtiyacı olduğunu fark edip bu yönde kendine düşenleri yapması gerekir.” diyerek bu konuyla alakalı düşüncesini dile getirmiştir.

“Vatanseverlik” değeri bir ülkenin geleceği açısından son derecede önemli bir değerdir. Ünite ve kazanımlarda üzerinde durulması gereken bir değerdir. Bu değer kazanılmadığında kişiler kendi ülkeleri için belirli sorumlulukları yerine getirmezler.

Bu değerin 4-5. ve 8. Sınıf düzeyindeki ünite ve kazanımlarda yeterince yer almadığını söyleyebiliriz.

3.2.3. “Dostluk” Değeri İle İlgili Bulgular

Tablo 31: Katılımcıların “Dostluk” değerini yeterince benimseyen öğrencilerin yaşadıkları topluma olan katkıları hakkındaki düşünceleri

Toplum huzurlu olur.	% 16.67
Toplumda birlik ve beraberlik meydana gelir.	% 20.00
Toplumda bencillik azalır.	% 13.33
Toplumun vefalı olmasına katkıda bulunurlar	% 6.67
Paylaşımçı bir toplum meydana gelir.	% 6.67
Yardımlaşma ve dayanışma meydana gelir.	% 6.67
Hayata ve çevrelerine sevgi dolu bakarlar.	% 3.33
Samimiyet ve empati duyguları gelişir.	% 3.33
Sadakat kavramı gelişir.	% 3.33
Müşamaha ve hoşgörü ikliminin oluşmasına katkı sağlanır.	% 3.33
Sosyal hayattaki insan ilişkilerinde daha ölçülü olurlar.	% 3.33
Olumlu arkadaşlıkları geliştireceklerini düşünüyorum.	% 3.33
Diğer.	% 10.00

(Ö22), yaptığı değerlendirmede “Dostluk değerini yeterince benimseyen öğrencilerin yaşadıkları toplumda, bu duyguya sahip olmayanlara kıyasla daha mutlu olurlar. Bu mutluluk hali çevrelerine olumlu yansıma yapacağından daha huzurlu bir ortam oluşur diye düşünüyorum.” ifadelerine yer vererek “Dostluk” değerinin huzurlu bir toplumun oluşmasına olan katkısına değinmiştir.

(Ö9), “Bu değere sahip öğrenciler yardımsever, dayanışmaya açık, bencillikten uzak olmaya daha yatkındırlar. Empati yetenekleri daha fazladır. Bu özelliklere sahip bireyler toplumda birlik ve beraberliğe katkı sağlarlar.” cevabını vererek “Dostluk” değerine sahip olan bireylerin toplumda birlik ve beraberliğe katkıda bulunduklarını ifade etmiştir.

(Ö11), ise “Dostluk kavramını tam olarak benimsemeyen öğrencilerde gözlemlediğim davranışlar karşılıksız iyilik yapmadıkları yönünde. Bu nedenle toplumda özveriyle çalışmak, gelişmek, kalkınmak, faydalı olmak, yeni bir değer katmak yerine yaptığım işten benim kazancım (çıkarım) ne olur? Düşüncesiyle hareket ederek ben merkezci bir yaklaşımın topluma zararı olacağını düşünüyorum.”

şeklinde değerlendirmede bulunarak ben merkezci, bencil bir yaklaşımın topluma olan zararına değinmiştir.

(Ö10), “Fedakâr olurlar. Bencillik duygusu azalınca başkalarına yardım duygusu artar. Vefalı olmayı öğrenirler. Arkadaşına vefalı olan topluma da vefalı olur. Mesela ben öğrenciyken ihtiyaç sahibi olduğum için başkaları bana burs vermişti. Şimdi de ben başkalarına burs veriyorum.” ifadelerine yer vererek “Dostluk” değerini benimseyen kişilerin topluma karşı vefalı olduğunu söylemiştir.

“Dostluk” değerini benimseyen öğrencilerin yaşadıkları topluma önemli katkılar sağladığını söyleyebiliriz.

Tablo 32: Katılımcıların 6. Sınıf düzeyinde yer alan “Zararlı alışkanlıkların başlama sebeplerini sorgular.” Kazanımında “Dostluk” değerine yer verilmesi hususundaki düşünceleri

Yerinde bir karar olduğunu düşünüyorum.	% 20.00
Arkadaş seçimi açısından önemlidir.	% 26.67
İyi ve kötü dostlukları ayırt etmesini sağlar.	% 6.67
Çok önemli bir konu. Eğer iyi işlenir ise zararlı alışkanlıklara başlamama noktasında çok katkıda bulunabilir.	% 3.33
Güvenilir sağlıklı dostluklar kurar.	% 3.33
Zararlı alışkanlıkları engellemede rolü olabilir.	% 3.33
Doğru bir yaklaşım. O yaştaki öğrenci için arkadaşlıklar tercihlerinde belirleyici rol oynar.	% 3.33
Bana arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim.	% 3.33
Bu konuda dostluk değerinin iyi anlaşılması ve üzerinde düşünülmesinin sağlanması açısından uygun olacağı kanaatindeyim.	% 3.33
Arkadaş çevresinin zararlı alışkanlıklarına başlama konusunu irdeler.	% 3.33
Üzüm üzüme baka baka kararır, atasözü her şeyi açıklıyor.	% 3.33
Diğer.	% 20.00

(Ö18), “Dostluğun ne kadar önemli bir yerinin olduğu, arkadaş veya dostluğun kişiyi nasıl etkilediğini düşünecek olursak kimlerle dostluk ettiğimiz daha da önem kazanır. Bu bilinç öğrenciye kazandırıldığında dostlarını daha dikkatli seçmesi gerektiğini öğrenecektir. Söz konusu kazanımın “Dostluk” üzerinden verilmesinin doğru bir yaklaşım olduğunu düşünüyorum.” ifadelerine yer vererek “Dostluk” değerinin söz konusu kazanımda yer almasının doğru bir yaklaşım olduğunu dile getirmiştir.

(Ö3), “Zararlı alışkanlıklar açısından arkadaş çevresi oldukça önemlidir. Çünkü bir kişinin ahlakını, davranışlarını, duygularını, tutumlarını ve benzeri durumlarını arkadaşları etkileyebilir. Arkadaş bir insanı vezir de edebilir, rezil de. Bundan dolayı kişi arkadaşlarını seçerken çok dikkatli ve özenli olmalıdır.” açıklamalarına yer vererek değerlendirmede bulunmuştur.

(Ö1), “Dostluk seçiminde bulunurken iyi ahlaklı, güzel alışkanlıklara sahip, faydalı meşguliyetlerde bulunan kişileri seçmesi gerektiğinin bilincine varır. Kötü ahlaklı, kötü alışkanlıkları olan, sorumsuz kişilerle arkadaşlık yaptığı taktirde bundan zarar göreceğini bilir. Rastgele önüne çıkan herkesle arkadaş olmaz.” ifadelerine yer vermiştir. (Ö1), söz konusu kazanımda “Dostluk” değerine yer verilmesinin, öğrencilerin dost seçimi açısından önemli olduğuna dikkat çekmiştir.

(Ö17), “Dostluk, arkadaşlık kötü alışkanlık konusunda belirleyici faktör olduğundan bu konuya yer verilmesi isabetli olmuştur.” ifadelerine yer vermiştir.

(Ö9), “Yerinde bir karar olduğunu düşünüyorum. Çünkü zararlı alışkanlıklara başlama sebepleri arasında dostluk değeri kapsamında olan arkadaş çevresi önemli bir etkidir. Yine zararlı alışkanlıklara başlama sebeplerinden olan bir gruba dahil olma, özenme, iddialaşma da bu etkenin bir parçasıdır.” diyerek değerlendirmede bulunmuştur.

Kazanımda “Dostluk” değerine yer verilmesi son derecede anlamlıdır. Söz konusu kazanım, zararlı alışkanlıklara başlamama noktasında önemlidir. Bu bağlamda katılımcıların “Zararlı alışkanlıkların başlama sebeplerini sorgular.” kazanımında dostluk değerine yer verilmesine olumlu baktıklarını söyleyebiliriz.

3.2.4. “Dürüstlük”, “Sabır” ve “Öz denetim” Değerleri İle İlgili Bulgular

Tablo 33: Katılımcıların “Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimizden biri olan “Dürüstlük” değerinin öğrenciler tarafından yeterince kazanılmaması durumunda ortaya çıkabilecek problemler hakkındaki düşünceleri

Güvensizlik meydana gelir.	% 36.67
Yalan söyleme davranışı ortaya çıkar.	% 20.00
Huzursuzluk meydana gelir.	% 13.33
Yalan, hile ve aldatma meydana gelir.	% 6.67
İnsan olmamızı sağlayan değerler kaybedilebilir.	% 3.33
Adaletsizlik, empati yoksunluğu, sorumsuzluk, kaos ve kargaşa çoğalır.	% 3.33
Kendi çıkarlarına uygun hareket etme alışkanlık haline gelebilir.	% 3.33
Mesleğini düzgün yapmayan insanlar ortaya çıkar.	% 3.33
Diğer.	% 10.00

Katılımcıların büyük çoğunluğunun “Güvensizlik” ile ilgili bir problemin meydana geleceğini ifade ettikleri görülmektedir. Buna binaen (Ö27), “Güven, insanların birbirine bağlanmasını sağlayan en temel değerlerden birisidir. Dürüstlük, sonucunda güven getirirken; dürüstlüğün olmaması güvenin de olmaması demek olacaktır. Bu yüzden birbirine güvenmeyen bir toplum oluşacaktır.” açıklamalarında bulunarak güven kavramı üzerinde durmuştur.

(Ö20), “Dürüstlük yoksa ahlaki ve vicdani problemler ortaya çıkar. Dürüst olmayan insanların toplumun gelişip kalkınmasına da faydası dokunmaz.” ifadesine yer vererek bir toplumun gelişip kalkınmasının ancak o toplumdaki dürüst insanlarla mümkün olabileceğini belirtmiştir. (Ö20), açıklamasında ahlaki ve vicdani problemlere de değindiği görülmüştür.

(Ö29), “Yalan söylemenin normalleştiği, hile yapanın yanına kar kaldığı düşüncesi oluşur. Bu durum sınıf içinde farklı huzursuzluklara neden olabilir.” şeklinde bir değerlendirmede bulunarak “Dürüstlük” değerinin kazanılmaması durumunda sınıf ortamında ortaya çıkabilecek bir probleme değinmiştir.

(Ö30), “Kendi çıkarlarına uygun hareket etme alışkanlık haline gelebilir. Karakter gelişimini olumsuz etkiler.” diyerek “Dürüstlük” değerinin insanın karakter gelişimine olan etkisini dile getirmiştir.

(Ö16), “Mesleğini düzgün yapmayan insanlar ortaya çıkar. Malını söz verdiği tarihte teslim etmeyen mobilyacı, önlere taze arkalara bayat domates dizen manavlarımız olur.” açıklamasında bulunarak “Dürüstlük” değerinin olmaması durumunda günlük hayatta mesleğini icra eden kişilerin nasıl davrandıklarına değinmiştir. (Ö16), bu açıklamaya yer vererek “Dürüstlük” değerinin farklı bir yönünü vurgulamıştır.

“Dürüstlük” değerinin öğrenciler tarafından yeterince kazanılmaması durumunda yalan söyleme, hile yapma, aldatma, güvensizlik vb. birçok problemin ortaya çıkacağını söyleyebiliriz.

Tablo 34: Katılımcıların 5. Sınıf düzeyine ait ünite ve kazanımlarda “Dürüstlük” kök değerine yeterince değinilip değinilmediğine yönelik düşünceleri

Yeterince değinilmediğini düşünüyorum.	% 36.67
Yeterince değinildiğini düşünüyorum.	% 26.67
Sadece bir ünite konusu olarak değil de diğer üniteler arasına da serpiştirilerek verilebilir.	% 3.33
Öğrencilere bu değeri yeterli düzeyde kazandırabildiğimizi düşünmüyorum.	% 3.33
Bu sınıf düzeyinde dini açıdan temel bilgilerin verilmesinden dolayı muhtemelen yeterince yer verilmemiş.	% 3.33
Diğer.	% 26.67

(Ö9), “Yeterli olduğunu düşünmüyorum. Maalesef bazı öğrenciler rahatlıkla dürüstlük değerine ters düşen davranışlar sergileyebiliyorlar. Bu da okul ortamını bozuyor. Tabii ki bu durumu tek bir sebebe bağlayamayız ama yine de öğrencilere yapılacak olan somut ve akran çalışmalarının daha verimli olacağını düşünüyorum. Bu çalışmalarında ünitelere yayılması gerektiğini düşünüyorum.” açıklamalarına yer vererek yapılacak olan belirli çalışmaların söz konusu öğrencilerin “Dürüstlük” değerini kazanmalarına katkı sağlayacağına değinmiştir.

(Ö2), “5. Sınıflarda Dürüstlük değerine yeterince yer verilmemiştir. Bu değer farklı konularda farklı açılardan tekrar ele alınabilir. Peygamberimizin(s.a.v), sahabenin ve alim zatların hayatlarından örnekler çoğaltılmalıdır.” diyerek başta

Peygamberimizin(s.a.v) olmak üzere sahabe ve alim zatların hayatlarından “Dürüstlük” değeri ile alakalı örneklerin çoğaltılmasının söz konusu öğrenciler açısından anlamlı olacağını dile getirmiştir.

(Ö20), “Dürüstlüğün önemine bakıldığında yeterince değinilmediğini düşünmüyorum. Doğru dürüst olmak davranışların temelini oluşturur. Bu yüzden üzerinde çok durulması gerekir.” diyerek değerlendirmede bulunmuştur.

(Ö1) ise “Yeterince yer verilmemiş. İnsan ilişkilerinde en önemli değerlerdendir aslında. Bu nedenle daha fazla yer verilmeli.” ifadelerine yer vererek “Dürüstlük” değerinin insan ilişkileri açısından önemli olduğuna değinmiştir.

5. Sınıf düzeyine ait ünite ve kazanımlarda “Dürüstlük” değerine yeterince yer verilmediği görülmektedir. Bazı katılımcıların bu değer söz konusu ünite ve kazanımlardaki durumuyla ilgili yeterince bilgi sahibi olmadığı görülmektedir.

Tablo 35: Katılımcıların “5. Sınıf düzeyindeki ünite ve kazanımlarda yer verilen “Dürüstlük ve Sabır” değerlerinin söz konusu öğrenciler tarafından yeterince benimsenmesi için ne yapılması gerektiği konusundaki düşünceleri

Etkinlik ve uygulamalar düzenleyerek	% 33.33
Onlara doğru rol model olarak	% 13.33
Ailelerin bu konuda eğitim almaları gerekir.	% 6.67
Dürüst davranan öğrenciler ödüllendirilmeli	% 13.33
Peygamberimizin(s.a.v) hayatındaki örneklerle	% 6.67
Sınıf içinde veya okul dışında bazı sorumluluklar verilebilir.	% 3.33
Öğrencilere kazanımlar, sadece ders anlatarak değil davranışlarla da verilmelidir.	% 3.33
Dürüstlük ve Sabır için güncel örnekler verilebilir.	% 3.33
Bu değerlerle ilgili olarak öğrencilerin Pazar vb yerlerde gözlem yapması uygun olur.	% 3.33
Diğer.	% 13.33

Katılımcılardan (Ö13), “Örnek olay ve şahsiyetler anlatılmalı ve kendilerine bir şey emanet edilerek bu duyguyu tatmaları sağlanabilir. Örneğin biz okulda yazılı bir metni zarfa koyup kapalı bir şekilde öğrenciye verdik. Bir hafta açmadan getirmelerini istedik. Amaç sözünde durmayı, emanete sahip çıkmayı ve sabretmeyi hissettirmek.” ifadelerine yer vererek değerlendirmede bulunmuştur. (Ö13), “Dürüstlük ve Sabır” değerlerinin öğrencilere kazandırılması için bu değerlere yönelik çeşitli etkinliklerin yapılması gerektiğini düşünmektedir.

(Ö24), “Dürüstlük konusunda öncelikle öğrencilerin kendilerini güven içinde hissetmelerini sağlamalıyız. Baskı yalanı doğurur. Öğrencilere kazanımlar sadece ders anlatarak değil davranışlarla da verilmelidir. Sert baskıcı bir tavır öğrenciler de bulunan dürüstlük değerinin zedelenmesine sebep olur. Aynı şekilde ailelerle de bu konu da konuşulmalı birlikte hareket edilmelidir. Ama sabır zor bir değer. Acaba bizler ne kadar sabırlıyız ki minik çocuklarımızdan sabırlı davranmalarını bekliyoruz.” şeklinde bir değerlendirmede bulunmuştur. (Ö24)’ün “Sert baskıcı bir tavır öğrenciler de bulunan dürüstlük değerinin zedelenmesine sebep olur.” ifadesiyle öğrencilere yapılan sert baskıcı bir tavrın “Dürüstlük” değerini nasıl etkilediğini dile getirmiştir.

(Ö20), “Öncelikle ailenin dürüst olması gerekiyor. İdarenin ve öğretmenlerin davranışları ile dürüstlük ve sabrın önemini öğrencilere göstermesi gerekiyor. Velilere de önemli görevler düştüğünü unutmamak gerekir. Söz ve eylemlerinde tutarlı ve rol model olmak gerekiyor. Dürüstlük ve sabrın önemli değerler olduğunu öğrenciye hissettirmek gerekiyor.” diyerek öğrencilerin “Dürüstlük ve Sabır” değerlerini benimsemeleri için başta aile olmak üzere okul idaresi ve öğretmenlerin bu konuda işbirliği yapmaları gerektiğini dile getirmiştir. Ayrıca bu konuda öncelikle ailelerin dürüst davranışlar sergileyerek öğrencilere rol model olmaları gerektiğini ifade etmiştir.

(Ö23), “Öğrenciler dürüst davranışlarının sonucunda ödüllendirilmeli, iyi örnek olarak diğer öğrencilere anlatılmalıdır. Kıssalar anlatılmalı. Dürüst ve sabırlı davranışların karşılaşacağı güzellikler anlatılmalı yaşatılmalıdır.” diyerek söz konusu değerlerin öğrencilere kazandırılmasında ödüllendirmenin önemli olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca (Ö23), bu değerlere uygun davranışlarda bulunanların güzel sonuçlarla karşılaşacağına değinmiştir.

5. Sınıf düzeyindeki ünite ve kazanımlarda “Dürüstlük ve Sabır” değerlerine yeterince yer verilmediğini söyleyebiliriz. 5. Sınıf öğrencilerinin bu değerleri benimsemesi için öncelikle ünite ve kazanımlarda bu değerlere yeterince yer verilmelidir.

Tablo 36: Katılımcıların “Sabır” değerinin öğrenciler tarafından yeterince kazanılmaması durumunda ortaya çıkacak olumsuz davranışlar hakkındaki düşünceleri

Kavga ederler.	% 10.00
İsteklerinin hemen gerçekleşmesini isterler.	% 6.67
Pes ederler.	% 20.00
Bekleyemezler.	% 6.67
Dirençsizlik olur.	% 6.67
Hedefe ulaşamazlar.	% 10.00
Kargaşa olur.	% 6.67
Yaşadıkları en ufak sıkıntıda hayata küsen insanlar ortaya çıkar.	% 3.33
Başarısızlık, mutsuzluk.	% 3.33
Azim ve kararlılık duygusu azalıyor, hem akademik hem de davranışsal olarak problemlerin artmasına sebebiyet veriyor.	% 3.33
Sabır konusunda sorun yaşayan öğrencilerin yalnızlaştığını gözlemliyorum.	% 3.33
Öğrencilerde sonucu beklemeden bir önyargı bir ümitsizlik ve karamsarlık ortaya çıkabilir.	% 3.33
Çatışmacı, başkalarının hak ve hukukunu gözetmeyen bir birey yetişmiş olur.	% 3.33
Parmak kaldırmadan sorulara cevap verme, zil çalar çalmaz arkadaşlarını itip kakarak sınıftan koşarak çıkma.	% 3.33
İnsani ilişkilerin çok zayıflayacağını düşünüyorum.	% 3.33
Diğer.	% 6.67

(Ö20), “Sabırsızlık günümüzün en önemli sorunlarından biridir. Sabırsız öğrenci ödevini yapmayacak, ya da sıkıldığı için baştan savma yapacaktır. Beklemeyi öğrenemeyecek, istediğinin hemen olmasını isteyecek. Sabretmesi gerektiğini bilmediği için de çevresiyle uyum problemleri yaşayacak. Ani ve fevri kararlar verecek. Kantin ve yemekhane sıralarında arkadaşlarının hakkını çiğneyecek. Sabırsızlığından dolayı aceleci davranışlar sergilemesi yanlış kararlar vermesine ve büyük pişmanlıklar yaşamasına sebep olacaktır. Sabretmediği için varmak istediği hedeflere varamayacak. Davranışlarında tutarlı ve dengeli olamayacaktır.” şeklinde açıklamada bulunarak “Sabır” değerinin kazanılmaması durumunda birçok olumsuz davranışın meydana gelebileceğini ifade etmiştir.

(Ö5), “Sabır kavramının yeterince anlaşılamaması sonucu öğrencilerimiz ileriki hayatlarında ufak şeylere karşı bile direnç gösteremezler ve yorgun ve bitkin bireylere dönüşürler.” diyerek değerlendirmede bulunmuştur.

(Ö28), “Sabır acıdır fakat sabırsızlık çok daha büyük acılara sebebiyet verir. Gerek okul ortamında gerekse sosyal hayatta öğrencinin amaç ve hedeflerinin önündeki en büyük engellerden biridir sabırsızlık. Eğitim ve öğretim kazanımlarını kavrayamadan okul hayatının olumsuz geçmesine ve ileriki yaşamında da bunun sıkıntılarını çekmeye devam eder. Kısa vadede sınıf, okul ve kantin ortamında kaotik ortamların oluşmasına, orta ve uzun vadede ise anayasal kurallar, trafik kuralları gibi ortak yaşam alanı kurallarına uymama eğilimi gösterebilirler.” ifadelerine yer vererek sabırsızlık sonucu kısa ve uzun vadede meydana gelebilecek davranışlara değinmiştir.

(Ö29), “Sıra beklemesi gereken yerlerde taşkınlık yapma, yazılı biter bitmez “öğretmenim ne zaman okuyacaksınız?” sorusunu sorma, parmak kaldırmadan sorulara cevap verme, zil çalar çalmaz arkadaşlarını itip kakarak sınıftan koşarak çıkma ...” şeklinde değerlendirmede bulunarak “Sabır” değerini kazanmayan öğrencilerin okul ortamında sergiledikleri davranışlara değinmiştir.

(Ö11), “Sabır konusunda sorun yaşayan öğrencilerin yalnızlaştığını gözlemliyorum. Önceliğin her daim kendilerinde olduğu düşüncesi, başkalarından daha çok hakka sahip olduğu ve bu durumun (onlara sabır gösterilmesi) istedikleri ölçüde uygulanmadığı zaman saldırgan, agresif, içe kapanık durumlar sergilediklerini gözlemliyorum.” diyerek değerlendirmede bulunmuştur.

“Sabır” değeri hem bireysel hem de toplumsal açıdan son derece önemli bir değerdir. Bu değer öğrenciler tarafından kazanılmaması durumunda istenmeyen birçok davranış meydana gelecektir. Bu bağlamda “Sabır” değerinin 4-8. Sınıf düzeyindeki ünite ve kazanımlarda yeterince yer alması gerektiğini söyleyebiliriz.

Tablo 37: Katılımcıların 4-8. Sınıf düzeylerindeki ünite ve kazanımlarda “Sabır ve Öz denetim” kök değerlerine yeterince değinilip değinilmediğine yönelik düşünceleri

Yeterince değinilmediğini düşünüyorum	% 46.67
Yeterince değinildiğini düşünüyorum	% 26.67
Sabır ve öz Denetim konusunda peygamberlerin hayatlarından örnekler verilmeli ve detaylandırılmalıdır.	% 3.33
Öz Denetim değerine daha fazla yer verilmelidir.	% 3.33
Sabır ve Öz Denetim değeriyle ilgili konular daha ayrıntılı olabilirdi. Örnekler az verilmiş.	% 3.33
Bu değerleri davranış olarak kazandıracak yönde eğitimler gerçekleştirilebilir.	% 3.33
Okul genelinde etkinlik yapılarak bu değerlerin yaşatılması gerektiğini düşünüyorum.	% 3.33
Diğer.	% 10.00

(Ö26), “Yeterince yer verildiğini düşünmüyorum. Daha güçlü dengeli duygularını kontrol edebilen sabırlı bireyler yetiştirebilmek için daha çok yer verilmeli.” ifadelerine yer vererek güçlü ve duygularını kontrol edebilen bireyler yetiştirebilmek için bu değerlere daha çok yer verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

(Ö13), “Hayır yeterince değinilmiyor ve bu konunun bağımsız bir konu olarak değil özellikle oruç ibadeti ile birlikte işlenmesi gerekir.” şeklinde düşüncesini dile getirerek bu değerlerin oruç ibadeti ile beraber işlenmesi durumunda daha anlamlı olacağını ifade etmiştir.

(Ö7), “Bu değerlere yeteri kadar yer verildiğini düşünmüyorum. Ancak bu değerlerin insan eğitiminde ve kişisel gelişiminde çok önemli bir yere sahip olduğunu belirtmeliyim. Her şeyi hazır ve hemen (her istediği anda) elde etmekte ısrar eden bir neslin yetiştiğini şu an gözlemlemekteyiz. Bunun yanında öz denetim eksikliğinin de ne derece sorumsuz ve utanma duygusu olmayan insanların yetişmesine sebep olacağı ortadadır. Bu nedenle bu değerlerin kazanımının kişisel ve toplumsal gelişim için zorunlu olduğunu düşünüyorum.” açıklamalarına yer vererek “Sabır ve Öz denetim” değerlerinin insan eğitiminde ve kişisel gelişiminde önemli olduğunu vurgulamıştır.

(Ö10), “O konu daha ayrıntılı olabilirdi. Örnekler az verilmiş. Öz denetim bizim öğrencimizde oluşmamış maalesef.” ifadelerine yer vererek “Öz denetim” değerinin söz konusu öğrenciler tarafından kazanılmadığını dile getirmiştir.

(Ö6), “Yeteri kadar değinildiğini düşünüyorum. Ancak daha önce de ifade ettiğim gibi bunların uygulamada yer alması gerekir.” şeklinde düşüncesini dile getiren (Ö6), söz konusu değerlerin uygulamadaki eksikliğine dikkat çekmiştir.

4-8. Sınıf düzeylerindeki ünite ve kazanımlarda “Sabır ve Öz denetim” kök değerlerine yeterince değinilmediğini söyleyebiliriz. Katılımcılardan bazılarının, bu değerlere yeterince değinildiği ifade etmesi, onların bu değerler hakkında yeterince bilgi sahibi olmamasından kaynaklanıyor olabilir.

Tablo 38: Katılımcıların “Öz denetim” değerini yeterince kazanamayan öğrencilerin belirli alanlarda başarılı olamayacağı konusundaki düşünceleri

Belirli alanlarda başarısız olurlar.	% 70.00
Kesinlikle katılıyorum.	% 3.33
Belirli alanlarda değil çoğu alanda başarısız olacaklarını düşünüyorum.	% 3.33
Nerede nasıl davranacağını bilmeyen, haklarının ve hadlerinin sınırlarını bilmeyen öğrenci hiçbir alanda başarılı olamaz.	% 3.33
Kendini bilmeyen rotasız gemi gibidir. Hiçlik denizinde savrulmaya mahkumdur.	% 3.33
Diğer.	% 16.67

(Ö30), “Kişiliğinin oluşum süreci problemlidir. Doğru karar verme yeteneği olumsuz yönde etkilenecektir. Sürü mantığıyla hareket etme oranı artacaktır.” ifadelerine yer vererek bu konudaki düşüncelerini dile getirmiştir.

(Ö2), “Öz denetimi yeterince kazanamayan öğrenci ödev yapma, ders çalışma, kitap okuma, inceleme ve araştırma yapma gibi görevlerini zorunluluk olarak değerlendirir ve yapmak istemez. Sonuç düşünmeden nefsinin istediği hazları yaşamak ister. Örnek verecek olursak özellikle teknolojik bağımlılığın arttığı günümüzde öz denetimi olmayan çocukların oyun bağımlılığının artmasına ve sanal dünyada yaşayıp gerçek dünyadan uzaklaşmasına neden olur.” diyerek öz denetim sahibi olmayan çocukların yaşayabileceği olumsuzluklara değinmiştir.

(Ö26), “Duygu durum kontrolü sağlayamaz, sorumluluk almaktan kaçınır, süreklilik göstermez.” şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

(Ö22), “Davranış, duygu ve arzularını kontrol edemeyen bireyler gerek aile içinde, gerek okul ortamında, gerekse de sosyal ilişkilerinde sorun yaşayacaklarından genelde mutsuz olur ve mutsuz ederler. Bu da toplumun enerjisini, huzurunu,

güvenini, başarısını olumsuz yönde etkiler.” ifadelerine yer vererek bu konudaki düşüncelerini dile getirmiştir. (Ö22), öz denetim sahibi olmayan kişilerin aile ve okul ortamında sorun yaşayabileceği gibi sosyal ilişkilerinde de sorun yaşayacağını ifade etmiştir.

(Ö24), “Kesinlikle katılıyorum. Kendisini yönetemeyen, sorumluluk bilinci olmayan, kendini frenleyemeyen öğrenciler her zaman daha başarısız oluyorlar.” ifadelerine yer vererek değerlendirmede bulunmuştur.

“Öz denetim” değerini yeterince kazanamayan öğrencilerin, belirli alanlarda başarılı olamayacağını söylemek mümkündür. Bu bağlamda “Öz denetim” değerinin ünite ve kazanımlarda yeterince yer alması gerekmektedir.

3.2.5. “Sevgi” ve “Saygı” Değerleri İle İlgili Bulgular

Tablo 39: Katılımcıların “ “Sevgi” değerinin öğretim programındaki kazanımlarda yeterli seviyede yer alması gerektiği konusundaki düşünceleri

Yeterli olduğunu düşünüyorum	% 16.67
Daha fazla yer verilmelidir	% 16.67
Yeterli olmadığını düşünüyorum	% 13.33
Sevgi değerinin ailede ve anaokullarında içselleştirilmesi gerekir.	% 3.33
Sevgi değerinin örnek olaylarla kavratılması uygun olur.	% 3.33
Sevgi değeri yeterli seviyede olmalıdır.	% 3.33
Sevgi değerine yer verilmesi gerekir.	% 3.33
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde her sınıf düzeyinde sevginin farklı boyutları her yıl kazanım olarak belirlenmelidir.	% 3.33
Sevginin dinimizdeki yerinin çok büyük olduğunu düşünüyorum.	% 3.33
Belirli hedeflere ulaşma yolunda sevgi önemli bir değerdir.	% 3.33
Sevmeyi öğretmemiz lazım. Bu da okulöncesinde başlamalı.	% 3.33
Sevgi değeri daha küçük yaşlarda çocuklara verilmelidir. 4.Sınıf bile geç kalınmıştır.	% 3.33
Önemli buluyorum.	% 3.33
Biraz daha yer verilebilir.	% 3.33
Sevgi kavramı biraz daha detaylandırılmalıdır.	% 3.33
Diğer.	%13.33

(Ö28), “Sevgi Rabbimizin bize verdiği muhteşem bir nimettir. Her şeyin temelinde sevgi vardır. Sevgi olmadan mutlak huzur olmaz. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde her sınıf düzeyinde sevginin farklı boyutları (vatan, millet, bayrak, din, devlet, insan, hayvan, doğa vb sevgi) her yıl kazanım olarak belirlenmelidir.” diyerek sevgi değerinin farklı boyutlarının ele alınması gerektiğini ifade etmiştir.

(Ö5), “Sevgi kavramı biraz daha detaylandırılmalıdır. Allah sevgisi, peygamber sevgisi, anne baba sevgisi ve arkadaş sevgisi gibi.” açıklamalarına yer vererek sevgi değerinin alt başlıklarına değinmiştir.

(Ö19), “Evet. Sevginin olduğu yerde mutluluk, huzur ve başarı olur.” ifadesine yer vererek sevgi değerinin beraberinde getirdiği başarı, huzur ve mutluluk kavramlarına değinmiştir.

(Ö21), “Sevgi değerinin çok önemli olduğunu düşünüyorum ve programdaki kazanımlardaki yerinin daha da arttırılması gerektiğini düşünüyorum.” şeklinde bir açıklamada bulunarak sevgi değerinin önemi üzerinde durmuştur.

(Ö18), “Sevgi’nin en temel değer olduğunu ve diğer tüm değerlerin “sevgi” üzerine kurulduğunu düşünürsek, kazanımlarımızda bu değere daha fazla yer vermeliyiz diye düşünüyorum.” diyerek sevgi değerinin bir temel değer olduğunu ve diğer değerlerin bu değer üzerine kurulduğunu ifade etmiştir.

(Ö27), “Sevgi konusunun teorik olarak yeterli olduğunu düşünüyorum. Ancak bu konunun da soyut kaldığını somutlaştıramadığımı üzülenek görüyorum.” ifadelerine yer vererek “Sevgi” değerini somutlaştıramadığına yönelik açıklamada bulunmuştur.

Katılımcıların “Sevgi” değerinin önemi üzerinde durduklarını ve öğretim programındaki kazanımlarda daha fazla yer alması gerektiğine değindiklerini görmekteyiz. Bazı katılımcıların ise öğretim programındaki kazanımlarda sevgi değerine yeterince yer verilmediğini ifade ettikleri söyleyebiliriz.

“Sevgi” değeri, bireysel ve toplumsal açıdan önemli bir değerdir. İçerisinde dostluk ve yardımseverlik gibi birçok değeri barındıran bir değerdir. Öğrencilerin bu değeri benimsemesi son derecede önemlidir.

Tablo 40: Katılımcıların 4-8. Sınıf düzeylerindeki ünite ve kazanımlarda “Sevgi ve Saygı” kök değerlerine yeterince yer verilip verilmediğine yönelik düşünceleri

Yeterince yer verildiğini düşünüyorum.	% 40.00
Yeterince yer verilmediğini düşünüyorum.	% 23.33
Daha çok yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum.	% 3.33
Bu iki değer üzerinde durulması gereken en önemli değerlerden olduğunu düşünüyorum.	% 3.33
Bu değerler çoğunlukla kazanılmamış oluyor.	% 3.33
Sevgi ve saygı, okul öncesinde bitirilmesi gereken kavramlar olmalı.	% 3.33
Birincil ana kazanım olarak yani kazanım konu başlığı olarak her sınıf düzeyinde yer almasa bile işlenen konular içerisinde ikincil kazanım olarak yer almaktadır.	% 3.33
Diğer.	% 20.00

(Ö18), “Evet, yer verildiğini düşünüyorum. Öğretmenin yapacağı etkinlik ve uygulamalarla bu değerlerin öğrenciler tarafından daha fazla içselleştirilebileceğini düşünüyorum. Dolayısıyla öğretmenin bilgi ve becerilerinin bu bağlamda önemli olduğu kanaatindeyim.” ifadelerine yer vererek öğretmenlerin yapacağı çeşitli etkinlik ve uygulamalarla söz konusu değerlerin öğrenciler tarafından daha fazla içselleştirilebileceğine değinmiştir.

(Ö20), “Evet düşünüyorum. 4. Sınıflarda “Güzel Ahlak” ünitesinde sevgi ve saygı konusu işlenirken, insan ilişkilerinin temeli olduğu ifade edilerek konuya dikkat çekilmiştir. Dinimizin sevgiye büyük önem verdiği ifade ediliyor. Allah’a, peygambere ve insanların birbirlerine karşı olan sevgilerine yer verilmiş. Toplumda muhatap olduğumuz kişilerle ilişkilerimizin sevgi ve saygı temeli üzerine kurulmasına yeterince değinilmiştir. Ayrıca konu, her sınıf düzeyinde değişik ünitelerde yeri geldikçe işlemeye müsait bir konudur.” ifadelerine yer vererek değerlendirmede bulunmuştur.

(Ö27), “Konu olarak yeterlidir. Ancak örneklendirilmesinin daha çok yapılması öğrencilerin hayatına daha çok dokunması demek olacaktır.” diyerek bu değerlerle alakalı örneklendirmelerin yapılmasına vurgu yapmıştır.

(Ö9), “Daha fazla yer verilebileceğini düşünüyorum. Maalesef sevgi ve saygı konusunda öğrencilerin eksikliği çok fazla. Kitaplardaki örnekler ve konu anlatımı nasihatten ibaret oluyor. Çoğu öğrencimizde içselleştirme yok. Kitaplarımızda öğrencileri konuya dahil edecek tekniklere etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum.” ifadelerine yer vermiştir.

(Ö4), “Yeterli şekilde verilmiyor olacak ki tarihi yapılara, doğaya ve diğer canlılara sevgisi bulunmayan onlara zarar veren, kendinden yaşça büyük olanlara saygısı bulunmayan nesiller yetişmeye başladı.” diyerek bu konudaki düşüncesini dile getirmiştir.

(Ö5), “Sevgi ve saygı değerlerine özellikle yetişkinlik yaşı olan 8. Sınıfta daha çok yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum.” şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

4-8. Sınıf düzeylerindeki ünite ve kazanımlara baktığımızda “Sevgi ve Saygı” kök değerlerine yeterince yer verildiğini görmekteyiz.

Tablo 41: Katılımcıların “Saygı” değerinin okul iklimine katkısı konusundaki düşünceleri

Birlik ve beraberliği sağlar.	% 13.33
Okul iklimine katkısı çoktur.	% 10.00
Okul ortamı güvenli olur.	% 6.67
Okul iklimi harika olur.	% 6.67
Başarılı bir okul olur.	% 6.67
Okul iklimine katkısı olur.	% 6.67
Eğitim amaçlarına ulaşmanın ancak bu değer bulunduğ ve uygulandığı bir ortamda sağlanabileceğini düşünmekteyim.	% 3.33
Öğrencilerin birbirlerine saygısı ne kadar artarsa o derece okul ikliminde iyileşme görülür.	% 3.33
Öğrencilerin davranışlarına olumlu olarak yansıdığını görüyorum.	% 3.33
Hem kendisinin hem de başkalarının haklarını koruyup gözetmesine saygı değeri öncülük eder.	% 3.33
Bu değer kazanıldığında birbiriyle çatışmayan, uyumlu, hoşgörülü ve yapıcı bireyler ortaya çıkacaktır.	% 3.33
Okul ikliminde şikayet oranlarının azalacağını ve daha samimi bir ortam olabileceğini düşünüyorum.	% 3.33
Daha iyi bir öğretim sağlanır.	% 3.33
Saygının olmadığı ortamlarda birçok değer de pek bir önemi kalmıyor.	% 3.33
Öğrencilerin okul çıkışındaki iteklemelerinin önüne geçilebilir.	% 3.33
Saygı beraberinde değeri, ihtiram ve hürmeti getirir.	% 3.33
Diğer.	% 16.67

(Ö7), “Saygı değerini okul ikliminin olmazsa olmazı olarak görüyorum. Okul paydaşlarının her birinin diğerine karşı ilk göstermesi gereken şeyin saygı olduğunu, eğitim amaçlarına ulaşmanın ancak bu değer bulunduğ ve uygulandığı bir ortamda sağlanabileceğini düşünmekteyim.” ifadelerine yer vererek eğitim hedeflerine ulaşmanın ancak “Saygı” değeri ile mümkün olabileceğini belirtmiştir.

(Ö4), “Saygı değerini içselleştiren bir öğrenci, başta öğretmenleri olmak üzere, kendi arkadaşlarına, üst sınıfta öğrenim gören diğer öğrencilere bunu yansıtarak okulun daha yaşanılabilir bir yer olmasına katkıda bulunur. Ayrıca kendi görüşüne uymayan fikirlere saygıda bulunmak okulda birlik beraberliği sağlarken, ileriki dönemlerde ülkenin barış ve huzur içinde olmasına da katkı sağlar.” diyerek saygı değerinin birlik ve beraberliği sağladığını dile getirmiştir. (Ö4), “Saygı” değerinin barış ve huzura olan katkısına da değinmiştir.

(Ö24), “Katkıları çok önemlidir tabii ki. Saygının olduğu ortamda huzur ve sükûnet vardır. Büyük öğrenciler küçük öğrencilere, öğretmenler öğrencilerine, öğrenciler öğretmenlerine saygı duyarsa okul iklimi harika olur gerçekten. Bir çok öğrencimiz akran zorbalığından dolayı okula gelmek istemiyor. Mutsuzlar, üzgünler, kendilerini değersiz ve yalnız hissediyorlar. Saygı değerini kazanmış ve uygulamış olsalar bu gibi sıkıntılarla karşılaşmayız. Keşke böyle bir ortam olabilse.....” açıklamalarına yer vererek “Saygı” değerinin okul iklimi açısından ne kadar önemli olduğuna değinmiştir.

(Ö29), “Okulda barış ve güven ortamının oluşmasına zemin hazırlar. Diğer öğrencilerden saygı göreceğini bilmek öğrencinin bazı korkularını azaltır.” şeklinde değerlendirmede bulunarak “Saygı” değerinin barış ve güven ortamının oluşmasına olan katkılarına değinmiştir.

(Ö9), “Saygının olmadığı bir yerde sağlıklı eğitim ortamı, huzur ve başarıdan söz edilmesinin mümkün olmadığını düşünüyorum. Çünkü saygı, insanlar arasında kaliteli iletişim kurulmasını sağlar. Bu da güven, paylaşma, yardımlaşma, huzur ve başarıyı getirir.” ifadelerine yer vererek “Saygı” değerinin okul başarısına olan etkisine değinmiştir.

“Saygı” değerinin okul iklimine katkıları son derece büyüktür. 4-8. Sınıf düzeyindeki ünite ve kazanımlarda saygı değerine yeterince yer verildiğini görmekteyiz.

3.2.6. “Sorumluluk” Değeri İle İlgili Bulgular

Tablo 42: Katılımcıların 8. Sınıf “Kader İnancı” ünitesinde “Sorumluluk” değerine yer verilmesi hususundaki düşünceleri

Gerekli olduğunu düşünüyorum	% 10.00
Olumlu katkılar sağlar	% 13.33
Olumlu görüyorum	% 13.33
Doğru buluyorum	% 6.67
Mutlaka yer almalıdır	% 6.67
Yerinde bir uygulama olduğunu düşünüyorum	% 10.00
Doğru bir kader anlayışının kazandırılmasında sorumluluk alanı ve sınırlarının bilinmesi kaçınılma bir durum.	% 3.33
Sorumluluk değerinin kader inancında verilmesi yanlış kader anlayışının düzeltilmesi açısından önemlidir.	% 3.33
Doğru bir kader anlayışının yerleşmesini sağlar.	% 3.33
İnsanın sosyal yaşamında inisiyatif sahibi olduğu bilinci gelişir.	% 3.33
Kader konusunun olmazsa olmazıdır sorumluluk.	% 3.33
Çocuklar bu yaşlarda tam anlamıyla sorumluluk kazanmaya başlıyorlar. Onlara bu noktada katkısı oluyor.	% 3.33
Diğer.	% 20.00

(Ö9), “Yerinde bir uygulama olduğunu düşünüyorum. Kader konusunu daha iyi anlamak için sorumluluk değerini ve kader konusuyla olan bağlantısını kurmak gerekir.” diyerek değerlendirmede bulunmuştur.

(Ö10), “Gayet yerinde olmuş. Çünkü çocuk yaşta sorumlulukları yerine getirmeyip kaderimde varmış ne yapayım dememeyi öğreniyorlar.” ifadelerine yer vererek çocuklarda var olan yanlış bir algıya değinmiştir.

(Ö20), “Kader konusunun olmazsa olmazıdır sorumluluk. Allah’ın biz kullarına verdiği iki önemli nimet olan akıl ve irade sayesinde davranışlarına kendisi yön veren insanın sonucuna da katlanması gerekir. İnsanın kendisine, insanlara, Allah’a hatta bütün kâinata karşı sorumluluklarının olduğu bilinciyle yaşaması gerektiğini bilmesi gerekir. Ahiret hayatında sorumluluklarının önemini farkına varması için kader konusunda işlenmesi oldukça önemlidir.” diyerek “Sorumluluk” değerinin önemine vurgu yapmıştır.

(Ö29), “Kader inancı ile sorumluluk duygusu arasında olan bağın farkına varması açısından olumlu.” diyerek değerlendirmede bulunmuştur.

“Kader İnancı” ünitesinde “Sorumluluk” değerine yer verilmesi, kader konusunu daha iyi anlama açısından önemlidir.

Tablo 43: Katılımcıların “Sorumluluk” değerini kazanan öğrencilerin kendisine, ailesine ve çevresine karşı yerine getirmesi gereken sorumluluklar hakkındaki düşünceleri

Üzerine düşen görevleri yerine getirir.	% 30.00
Sorumluluklarının bilincinde olur.	% 13.33
Ailesine ve çevresine karşı duyarlı davranır.	% 6.67
Evde evlat, okulda öğrenci, çevresinde birey olarak rollerini yerine getirir.	% 6.67
Bu bilince erişen öğrenci söz ve davranışlarına dikkat eder.	% 3.33
Sorumluluklarını yerine getirdiği veya getirmedeği zaman oluşacak olumlu-olumsuz durumlardan etkilenecekler ise ailesi, arkadaşları ve çevresindeki diğer bireyler olduğunu fark etmesi beklenebilir.	% 3.33
Bu durum hem onların hem de başkalarının hayatını kolaylaştırıyor ve gerçekten hayat yaşanır hale geliyor.	% 3.33
Çocukların gelişim ve bilgi düzeylerine göre davranmasına yardımcı olacaktır.	% 3.33
Her konuda empatiyle hareket eder.	% 3.33
Okulda evde ve toplumda olan verimlilik artar.	% 3.33
Bu becerinin eksikliği en çok akademik başarıyı ve iş hayatını etkilese de aslında kişilerarası ilişkileri de etkiler.	% 3.33
Ailesine zaman ayırır, paylaşır, sever, doğaya saygı duyar, korunması ve gelişmesi için elinden geleni yapar.	% 3.33
Diğer.	% 16.67

(Ö9), “Kendisine karşı; ödev ve çalışmalarını vaktinde yapar, sağlığına dikkat eder. Sonuç olarak başarıya ulaşmasına katkı sağlar. Ailesi için; ev ortamında üzerine düşen görevleri yerine getirir bu da ailesinin iş yükünü azaltır, paylaşma dayanışma duygularını öğretir, öğrenciyi hayata hazırlar. Çevresi için; toplumsal kurallara uyar, çevresine zarar vermez. Bu da öğrencinin çevresine karşı duyarlı bir birey olmasına katkı sağlar.” açıklamalarına yer vererek “Sorumluluk” değerini kazanan bir bireyin kendisine, ailesine ve çevresine karşı nasıl davrandığına değinmiştir.

(Ö1), “Aile, iş hayatı, sosyal yaşam karşılıklı sorumluluklar ve görevler üzerine kuruludur. Başboşluk ailede, okulda hayatın her alanında başlı başına bir sorun. Sorumluluk bilinci kazanmış bir öğrenci üzerine düşeni yapar. Böylelikle öğretmenini ve ailesini, onun arkasını toplamak ve onun yerine düşünmek zorunda bırakmaz.” ifadelerine yer vermiştir.

(Ö6), “Sorumluluk değerini kazanan bir öğrencinin çevresine ve ailesine karşı daha duyarlı ve davranışlarında daha kontrollü olacağını düşünüyorum.” açıklamasına yer vermiştir.

(Ö27), “Evde evlat, okulda öğrenci, çevresinde arkadaş olarak rollerini daha iyi yapmasını sağlayacaktır.” ifadelerine yer vererek “Sorumluluk” değerini kazanan bir öğrencinin rollerine değinmiştir.

Katılımcıların “Sorumluluk” değerini kazanan öğrencilerin kendisine, ailesine ve çevresine karşı yerine getirmesi gereken sorumluluklar hakkındaki düşüncelerine baktığımızda katılımcıların % 30’unun “Üzerine düşen görevleri yerine getirir.” cevabını verdiğini görmekteyiz.

“Sorumluluk” değerinin bireysel ve toplumsal açıdan önemli bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Her bireyin kendisine, ailesine ve çevresine karşı yerine getirmesi gereken sorumlulukları vardır. Sorumluluk değerini kazanmış olan öğrenciler, öncelikle kendisine karşı olan; ödevlerini zamanında yapmak, odasını düzenli tutmak, zamanında okula gitmek gibi sorumlulukları yerine getirirler. Ayrıca bu değeri benimsemiş olan öğrencilerin ailesine karşı; aile ortamında kendisine düşen görevleri yerine getirme, aile büyüklerine karşı saygılı davranma, küçüklerine karşı iyi bir rol model olma, çevresine karşı; duyarlı bir vatandaş olma, toplumsal kurallara uyma ve çevreyi koruma gibi sorumlulukları yerine getirdiklerini söylemek mümkündür. Bu bağlamda öğrencilerin sorumluluk değerini kazanması hem kendisi hem de yaşadığı toplum açısından son derecede önemlidir.

3.2.7. “Yardımseverlik” Değeri İle İlgili Bulgular

Tablo 44: Katılımcıların 8. Sınıf düzeyindeki “Zekat ve Sadaka” ünitesinde “Yardımseverlik” değerine yer verilmesi konusundaki düşünceleri

Yerinde bir karar olmuş.	% 26.67
Olumlu düşünüyorum.	% 13.33
Yer verilmesi gereken bir değer olduğunu düşünüyorum.	% 6.67
Bencillikten uzaklaştırır.	% 10.00
İnsanlardaki yardımseverlik ve cömertlik duygularını açığa çıkarmak gerekir. Bunun en güzel yolu da zekat ve sadakadır.	% 3.33
Zekat ve sadaka gibi ibadetlerin yardımlaşmayı sağlamaya yönelik ibadetler olduğunun farkına varır.	% 3.33
Yardım etmenin iç huzurunu ve mutluluğunu yaşayan daha doğrusu bu huzuru yaşayacağını bilen insan yardım etmeye daha istekli olur.	% 3.33
Öğrencilerde yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma bilinci oluşturur.	% 3.33
Bu iki ibadetin özünü yardımlaşma oluşturur.	% 3.33
İbadetlerinin faydasının Allah’a(c.c.) değil aslında kişiye ve topluma olduğunu göstermesi açısından önemlidir.	% 3.33
Sınıf düzeyi olarak uygundur.	% 3.33
Diğer.	% 20.00

(Ö28), “Zekat ve sadaka kavramları yardımseverlik kavramı ile tek yumurta ikizi gibidirler zaten. Bu iki ibadetin özünü yardımlaşma oluşturur. Zekatı infak boyutunda düşünürsek, sadakanın hem maddi hem de manevi tezahürü vardır. Yardımseverliği de maddi ve manevi her iki boyutta değerlendirmek gerekir.” diyerek değerlendirmede bulunmuştur.

(Ö29), “Bu ünite de olması gereken bir değer. Empati duygusunun geliştirilmesi, farkındalığın artırılması yönüne vurgu yapılmalı.” şeklinde açıklamada bulunmuştur.

(Ö2), “Zekat ve sadaka ibadetinin yapılmasında yardımseverlik değerini kazanmanın önemi büyüktür. Yardım etmenin iç huzurunu ve mutluluğunu yaşayan, daha doğrusu bu huzuru yaşayacağını bilen insan yardım etmeye daha istekli olur. Yalnız bu değeri kazandırmak için uygulamalı etkinliklerin yapılması önemlidir. Sınıf olarak kardeş aile seçmek, yaşlıların ihtiyaçlarını karşılamak gibi...” açıklamalarda bulunarak “Yardımseverlik” değerinin öğrencilere kazandırılmasında uygulamalı etkinliklerin yapılması gerektiğine değinmiştir.

(Ö4), “Zekat, sadaka ve infakın yardımlaşmaya olan katkıları yadsınamaz bir gerçek. Dini anlamda da zekat, sadaka ve infak yardımlaşmanın temelini oluşturan ibadetlerdendir. Bu ünite de yardımseverliğin yer alması, öğrencilerde zekat ile yardımlaşma duygusunun birbiriyle bağlantılı olduğunu kavratacağından, kanaatimce yardımseverlik değerinin bu ünite de yer alması yerinde bir karar olmuştur.” ifadelerine yer vererek değerlendirmede bulunmuştur.

“Zekat ve Sadaka” ünitesinde “Yardımseverlik” değerine yer verilmesi, öğrencilerin Zekat ve Sadaka ibadetlerinin yardımlaşmaya dayalı ibadetler olduğunu anlaması açısından oldukça önemlidir.

Tablo 45: Katılımcıların 4. Sınıf düzeyindeki ünite ve kazanımlarda “Yardımseverlik” değerine yer verilmesi, bu sınıf düzeyinde bulunan öğrencilerin yardımseverlik değerini kazanmasına katkıda bulunup bulunmadığına yönelik düşünceleri

Evet katkıda bulunur.	% 46.67
Katkıda bulunur ancak örneklendirmenin daha çok yapılması gerekir.	% 3.33
Katkı sağlar fakat çeşitli etkinliklerle desteklenmeli .	% 3.33
Bu değerle ilgili etkinlikler yapılmalı.	% 13.33
Bilinç kazanır. Küçük de olsa kendi aralarında uygulama alanı bulacaktır.	% 3.33
Yardımlaşma değerine 4.Sınıfta yer verilmesinin diğer sınıflara nazaran daha etkili olacağını düşünüyorum.	% 3.33
Yardımseverlik değerinin kökleşmesine vesile olur.	% 3.33
Yardımseverlik, yaşanması gereken bir olgudur. Öğrencilerin sosyal sorumluluk projelerinde yer alması sağlanmalıdır.	% 3.33
Öğrencilerin yardımseverlikten doğan mutluluk ve iç huzuru yaşayarak öğrenmeleri daha uygun olacaktır.	% 3.33
Diğer.	% 16.67

(Ö9), “Katkısı olacağını düşünüyorum. Bu değere sahip olan bireyler çevresine karşı duyarlı, sevecen, bir şeyler üretmek için istek duyan bir yapıya sahip olurlar. Bu da hem kendisine hem de topluma pek çok yönden katkı sağlar. Bu sebeple bu değer öğrencilere ne kadar erken verilmeye başlanırsa o kadar iyidir.” diyerek değerlendirmede bulunmuştur.

(Ö26), “Somut örnekler, örnek olaylar ve tiyatro gibi etkinliklerle yapılması uygun olur.” diyerek “Yardımseverlik” değerinin kazanılması için çeşitli etkinliklerin de yapılması gerektiğini dile getirmiştir.

(Ö5), “Ağaç yaş iken eğilir” atasözü gereği yardımlaşma değerine 4. sınıfta yer verilmesinin diğer sınıflara nazaran daha etkili olacağını düşünüyorum.” şeklinde açıklamada bulunmuştur.

(Ö14), “Evet bulunur. Algılama, kavrama, uygulama açısından öğrencilerin yaş düzeyine uygun.” diyerek düşüncesini dile getirmiştir.

(Ö6), “Elbette ki bulunur. Daha küçük yaşlarda duyguları daha ağır bastığı için çocukların bu tarz değerleri daha iyi içselleştirdiğini düşünüyorum.” ifadelerine yer vererek düşüncesini dile getirmiştir.

(Ö16), “Sadece kitaptan işlenecek bir konu sınırlı katkı sağlar. Konuyla ilgili çizgi filmler ve sınıfta gerçekleştirilecek tiyatro ya da oyun etkinlikleriyle konu desteklenmelidir.” açıklamasında bulunmuştur.

Katılımcıların 4. Sınıf düzeyindeki ünite ve kazanımlarda “Yardımseverlik” değerine yer verilmesi, bu sınıf düzeyinde bulunan öğrencilerin yardımseverlik değerini kazanmasına katkıda bulunup bulunmadığına yönelik düşüncelerine baktığımızda katılımcıların büyük bir kısmının “Evet katkıda bulunur.” cevabını verdiğini görmekteyiz.

Yardımseverlik değeri, diğer kök değerler gibi hem bireysel hem de toplumsal açıdan son derecede önemli bir değerdir. Öğrencilerin küçük yaşlarda bu değeri benimsemeleri onlara birçok yönden olumlu katkı sağlar. Söz konusu öğrencilerin gelişim dönemlerini göz önüne aldığımızda bu değerlin çeşitli etkinlik ve uygulamalarla öğrencilere kazandırılmasının daha uygun olacağını söyleyebiliriz.

3.2.8. Kök Değerlerin Geneli İle İlgili Bulgular

Tablo 46: Katılımcıların “Bir toplumun geleceğinin, kendi kök değerlerini benimsemiş ve bu kök değerleri geleceğe taşıyacak insanlarına bağlı olduğu” hususundaki düşünceleri

Kesinlikle katılıyorum.	% 10.00
Doğru buluyorum.	% 10.00
Katılıyorum.	% 30.00
Kök değerlerine sahip çıkmayan toplumlar yok olur.	% 6.67
Kök değerlerinden kopmuş bir toplum yok olmaya mahkum olur.	% 6.67
Kök değerlerinden uzaklaşmış bir toplum kullanılmaya açıktır.	% 6.67
Adalet, sevgi, saygı, yardımseverlik, sorumluluk ve dürüstlük gibi değerler benimsenirse bir toplumun geleceği daha sağlam ellerde olur.	% 3.33
Hayata özgün folklorik bir katkıda bulunacağına inanıyorum.	% 3.33
Her yönüyle ileriye giden başat bir toplum olur.	% 3.33
Kök değerlerin islami bir bakış açısı ile yoğrulup müfredatımızda daha etkili bir şekilde işlenilmesi toplum ve birey için mutluluğun kaynağı olacağını düşünüyorum.	% 3.33
Diğer.	% 16.67

(Ö4), “Geçmişini bilmeyen geleceğine yön veremez. Kendi değerlerine sahip çıkmayan, bilmeyen bir millet, bu değeri başka milletlerden kültürlerden alır. Kendi kök değerine yeterince sahip çıkmayan, kök değerleri çürüten bir toplum çürümeye mahkumdur. Unutmayalım ki kökleri yeterince beslenmeyen, çürümeye yüz tutan fidanlar asla ulu çınarlara dönüşemez.” ifadelerine yer vererek kök değerlerin bir toplumun geleceği için ne kadar önemli olduğuna değinmiştir.

(Ö9), “Bir toplumun dünyada diğer kültürler arasında varlığını devam ettirmesinin yolunun değerlerine bağlı olmasından geçtiğini düşünüyorum. Değerlerine sahip çıkmayan toplumlar farklı kültürlerin değerlerinin altına girip asimilasyona uğrayabilir ve bu duruma düşen toplumlarda yok olmaya mahkûmdur. Değerlerimiz bizi biz yapan en önemli unsurlardır.” diyerek kök değerlerine bağlı olmayan toplumların yok olmaya mahkum olduklarını dile getirmiştir.

(Ö1), “Kendi kök değerlerinden kopmuş bir toplum kolaylıkla her yöne evrilebilir. Ne yazık ki korunamayan değerler zaman içinde unutulur, kaybolur. Yok olan bir şeyi geleceğe taşımak gibi bir durum da söz konusu olamaz. Dini yaşantıda

olsun kültürde olsun yozlaşmalar meydana gelir.” açıklamalarına yer vererek değerlendirmede bulunmuştur.

(Ö28), “Millet olmanın bilincinde ortak tarihi geçmiş, ortak değerler ve yıllar süren maddi manevi kültürel birikim mirası yatar. Bizler bu mirasa ne kadar çok sahip çıkarsak bu günümüz ve geleceğimiz de o denli güzel olur. Bizi biz yapan öz değerler bizden sonraki nesillere bırakacağımız mirasımızdır. Bizler bu emanet bayrağı yeni nesillere kıymetinin paha biçilemez nitelikte olduğu bilinci ile aktarabilirsek geleceğimizi de teminat altına almış oluruz.” ifadelerine yer vererek değerlendirmede bulunmuştur.

(Ö7), “Doğru bir değerlendirme olarak görüyorum. Bunun aksi asimile olmak ve benliğini kaybetmek demektir. Kökü mazide olan âtiyiz sözü bunu ifade eder. Kendi değerlerine sahip çıkmayan yahut sadece geçmişe saplanıp geleceği programlamayan bir insanın veya toplumun geleceğini sağlam temeller üzerine kurması mümkün olamaz.” açıklamasında bulunarak kök değerlerine bağlı olmayan toplumların asimile olduklarına ve benliklerini kaybettiklerine değinmiştir.

Bir toplumun geleceği, o toplumda var olan bireylerin kendi kök değerlerini içselleştirmesine ve bir sonraki nesile aktarmasına bağlıdır. Kökleri beslenmeyen fidanların ulu çınarlara dönüşmeyeceği gibi kendi kök değerlerini benimsemeyen ve değerlerinden kopuk yaşayan toplumların da yok olmaya mahkum olduklarını söyleyebiliriz.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kök değerler açısından 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitaplarının incelendiği çalışmamızda, konuya kök değerler perspektifinden yaklaşılarak bu konuda yapılabilecek çalışmalara öneri niteliği taşıyan bilgilere ulaşılmıştır. Çalışmamızda değerler eğitiminin amacı ve önemi üzerinde durularak adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik kök değerlerine genişçe yer verilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının temel felsefesi ve genel amaçları, vizyonu ve yapısına değindikten sonra öğretim programı ve ders kitaplarında yer alan tüm ünite ve kazanımlar kapsamlı bir şekilde kök değerler(adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) açısından incelenmiştir. Bu incelemeler yapılırken çeşitli tablolara yer verilerek konunun takibi kolaylaştırılmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitaplarındaki kök değerlere yönelik değerlendirmeleri yapmak üzere Malatya il merkezindeki ortaokullarda görev yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleriyle yarı yapılandırılmış mülakat yapılmıştır. Yapılan yarı yapılandırılmış mülakat’a 30 Öğretmen katılmıştır.

Yapılan incelemelerin neticesinde 4-8.Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitaplarındaki 4. Sınıf düzeyindeki kazanımlarda “Adalet” değerine, 5. Sınıf düzeyindeki kazanımlarda “Dürüstlük ve Sabır” değerlerine, 6. Sınıf düzeyindeki kazanımlarda ise “Adalet” değerine yeterince yer verilmediği tespit edilmiştir. “Öz denetim” değerinin 4-8. Sınıf düzeylerindeki ünite ve kazanımlarda, “Vatanseverlik” değerinin ise 4-5. ve 8.Sınıf düzeyindeki ünite ve kazanımlarda yeterince yer almadığı görülmüştür. Dostluk, sevgi, saygı, sorumluluk ve yardımseverlik kök değerlerinin ise 4-8. Sınıf düzeylerindeki ünite ve kazanımlarda yeterli seviyede yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda “4-8.Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programı ve ders kitaplarındaki ünitelerde kök değerlere(adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi,

sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) yeterli ölçüde yer verilmiştir.” hipotezinin doğrulanmadığını söyleyebiliriz.

Yapılan alan araştırması ışığında “Adalet” değerini kazanamayan öğrencilerin; haksızlık yapma, bencil davranma, huzursuzluğa sebep olma ve zorbalık yapma gibi olumsuz davranışları gösterebileceği neticesine ulaşılmıştır. Bu durumda 4. ve 6. Sınıf öğrencilerinin zikredilen bu olumsuz davranışları göstermesi beklenmektedir.

5. Sınıf düzeyindeki öğrencilerin “Dürüstlük ve Sabır” değerlerinin yeterince benimsemesi için öncelikle bu değerlerin 5. Sınıf ünite ve kazanımlarında yeterince yer alması gerektiği, bunun yanında çeşitli etkinlik ve uygulamalar düzenleyerek, bu öğrencilere doğru rol model olarak, bu öğrencilerin ailelerinin bu konuda eğitim almalarını sağlayarak, dürüst davranan öğrencileri ödüllendirerek ve Peygamber Efendimizin(s.a.v) hayatından örnekler vererek bu değerlerin benimsenmesi sağlanmalıdır. Aksi takdirde “Dürüstlük” değerinin yeterince benimsenmemesi durumunda güvensizlik, huzursuzluk, yalan, hile ve aldatma gibi problemlerin ortaya çıkacağı neticesine varılmıştır.

4-8. Sınıf düzeyindeki ünite ve kazanımlarında “Öz denetim” değerine yeterince yer verilmediğini göz önüne aldığımızda bu değer söz konusu öğrenciler tarafından kazanılmasının mümkün olmayacağı ve öğrencilerin belirli alanlarda başarısız olacağı sonucuna varıldı. Bu değer öneme binaen bu değer söz konusu öğrencilere kazandırılması için öğretim programında yeterli seviyede yer alması gerektiği ve bu değerle ilgili çeşitli etkinlik ve uygulamaların yapılmasının gerektiği sonucuna varılmıştır.

Alan araştırması kapsamında “Vatanseverlik” değerini benimseyen öğrencilerin; ülkesinin kalkınması için çalışması, milli değerlerini tanıması ve saygı duyması, ülkesi için fedakârlık yapması, vatanına karşı faydalı olması gibi sorumlulukları yüklenmelerinin beklendiği neticesine varılmıştır. 4-5. ve 8. Sınıf düzeyindeki ünite ve kazanımlarda “Vatanseverlik” değerine yeterince yer verilmemesinden dolayı bu sınıf düzeylerinde bulunan öğrencilerin ülkesi için belirli sorumlulukları yüklenmesi beklenmemektedir. Bu sınıf düzeylerinde “Vatanseverlik” değerini kazandırmaya yönelik çeşitli etkinlik ve uygulamaların yapılması

durumunda öğrencilerin bu değeri benimsemesini ve ülkesine karşı belirli sorumlulukları yerine getirmesini bekleyebiliriz.

Öğretim programı ve ders kitaplarında dostluk, sevgi, saygı, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine yeterince değinildiğinden dolayı 4-8. Sınıf düzeyindeki öğrencilerin bu değerleri benimsemeleri mümkündür. Dostluk değerini benimseyen bu öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumun huzurlu olmasında, birlik ve beraberlik içinde olmasında, vefalı olmasında, paylaşımcı olmasında, bencillikten uzak olmasında ve yardımlaşma ve dayanışma içerisinde olmasında önemli katkılar sağlayacağı sonucuna varılmıştır.

Öğretim programı ve ders kitaplarında “Saygı” değerine yeterince yer verildiğini göz önüne aldığımızda 4-8. Sınıf öğrencilerinin okul iklimine katkıda bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda söz konusu öğrencilerin okul ortamının güvenli olmasında, okulda birlik ve beraberliğin olmasında ve okulun başarılı olmasında olumlu katkılar sağladığı sonucuna varılmıştır.

4-8. Sınıf düzeyindeki ünite ve kazanımlarda “Sorumluluk” kök değerine yeterince yer verilmektedir. Bundan dolayı söz konusu öğrencilerin bu değeri benimsemesi beklenmektedir. “Sorumluluk” değerini benimseyen bu öğrencilerin; kendisine, ailesine ve çevresine karşı yerine getirmesi gereken sorumlulukları yerine getireceği düşünülmektedir.

Alan araştırması kapsamında mülakata katılan Din Kültürü ve Ahlak bilgisi öğretmenlerinden bir kısmının 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitaplarındaki kök değerlerle alakalı yeterince bilgi sahibi olmadığı sonucuna varılmıştır. Söz konusu öğretmenlerin öğretim programındaki kök değerlerle ilgili bilgi sahibi olabilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kök değerlerle ilgili hizmet içi eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi gerekmektedir.

Kök değerlerimizi öğrencilere kazandırmanın yollarından biri, öğretim programları ve ders kitaplarında yer alan kök değerlerle ilgili ifadelerin öğrencilerin gelişim seviyelerine uygun olmasıdır. Öğretim programı ve ders kitaplarına baktığımızda kök değerlerle ilgili ifadelerin öğrencilerin gelişim seviyesine uygun olduğunu söylemek mümkündür. Bundan dolayı “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders

kitabında yer alan kök değerlerle ilgili ifadeler öğrencilerin gelişim seviyesine uygundur.” hipotezinin doğrulandığını söyleyebiliriz.

Kök değerlerin(adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik), öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle birlikte ele alındığını söyleyebiliriz. Bu bağlamda “Kök değerler(adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik), öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle birlikte ele alınmıştır.” hipotezinin doğrulandığını görmekteyiz.

4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitaplarına baktığımızda 4. Sınıf düzeyine ait “Güzel Ahlak” ünitesinde, 5. Sınıf düzeyine ait “Adap ve Nezaket” ve “Hz. Muhammed ve Aile Hayatı” ünitelerinde, 6. Sınıf düzeyine ait “Peygamber ve İlahi Kitap İnancı” ve “Temel Değerlerimiz” ünitelerinde, 7. Sınıf düzeyine ait “Melek ve Ahiret İnancı”, “Hac ve Kurban” ve “Ahlaki Davranışlar” ünitelerinde, 8. Sınıf düzeyine ait “Kader İnancı”, “Zekat ve Sadaka” ve “Hz. Muhammed’in(s.a.v) Örneklığı” ünitelerinde kök değerlerle alakalı kazanımların mevcut olduğunu görmekteyiz. Bu bağlamda “4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programı ve ders kitaplarında kök değerlerle alakalı kazanımlar mevcuttur.” hipotezinin de doğrulandığını söyleyebiliriz. Kök değerlerle ilgili olan kazanımların arttırılması kök değerlerin öğrencilere kazandırılması açısından önemlidir.

4-8. Sınıf düzeylerine ait ders kitaplarının her birinde kök değerlere yer verildiğini söyleyebiliriz. Söz konusu öğretim programı ve ders kitapları hazırlanırken değerler ve değerlerle ilişkili tutum ve davranışlar konusunda Milli Eğitim Bakanlığı ile İlahiyat Fakülteleri arasında iş birliğinin yapılması önemlidir.

KAYNAKÇA

- AKTEPE Vedat, *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde “Yardımseverlik” Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi Ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2010.
- AYDIN Hatice, *Coğrafya Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi Ve Coğrafya Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2019.
- AYDIN Mehmet Zeki, *Din Öğretiminde Yöntemler*, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic.Ltd.Şti, Ankara 2014.
- BİLMEN Ömer Nasuhi, *Büyük İslam İlmihali*, (Sad. Mehmet Talu), Çelik Yayınevi, İstanbul 2013.
- ÇAKAN İsmail Lütfi, *Hadislerle Gerçekler(2)*, Erkam Yayınları, İstanbul 1993.
- DEMİR Muhammed, *Dindarlık-Yardımseverlik İlişkisi(Malatya Örneği)*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2017.
- DEMİR Neslihan, *Değerler Eğitimi Açısından Necip Fazıl Kısakürek’e Ait “Çile” Adlı Eserde Kök Değerlerin İncelenmesi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2019.
- EGE Remziye, “Ailede Din Eğitimi”, (Ed. Recai Doğan, Remziye Ege), *Din Eğitimi El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2017, s.353-369.
- EL-MAHALLİ Celâleddin, ES-SÜYUTİ Celâleddin, *Celaleyn Tefsiri*, Çeviren: Ali Rıza Kaşeli, Tetkik ve Kontrol: Mehmet Talu, Sağlam Yayınları, İstanbul 2015.
- EREN Ali, *Her Yönüyle İzdivaç ve Mahremiyetleri*, Çile Yayınları, İstanbul 2013.
- ERKAN Serdar, ÇOBAN Ahmet, “Değerler Açısından Tarih Öğretim Programları ve Ders Kitaplarının İncelenmesi”, *21.Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 7/21:(2018), s.771-789.

- ERSÖZ Resul, “ Kur’an’a Göre “Hakk” ve “Adalet” Kavramları Bağlamında İslam Toplumunun İctimai Değerleri”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18/2:(2016), s.1-27.
- GAZALİ İmam-ı Muhammed, *Kimya-yı Saadet*, Çeviren: Mehmed A. Müftüoğlu, Çelik Yayınevi, İstanbul 2014.
- GAZALİ İmam-ı Muhammed, *Mükaşefetül Kulub*, Çev.: Salih Uçan, Çelik Yayınevi, İstanbul 2014.
- GÖZÜTOK Şakir, *İslam Medeniyetinde Eğitim Felsefesi*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2019.
- GÜNDÜZ Dudu Duygu, *Tarih Öğretmenlerinin Ortaöğretim Öğrencilerine “Vatanseverlik” Değerini Öğretirken Kullandıkları Değer Yaklaşımlarının Tespit Edilmesi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2018.
- KARAGÖZ İsmail, *Ayet ve Hadislerin Işığında Sevgi ve Dostluk*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2009.
- KAYA Sinem, Sorumluluk Nedir? Çocuklarımıza Nasıl Sorumluluk Kazandırırız?, <http://www.sinemkaya.com/2017/03/15/sorumluluk-nedir-cocuklarimize-nasil-sorumluluk-kazandiririz/>, (26.12.2020).
- KOÇ Ahmet, *Din Eğitiminde Etkili İletişim*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2016.
- KÖSE Esra Özay, GÜL Şeyda, “Ortaöğretim 9. ve10. Sınıf Biyoloji Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler”, *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 6:(2020), s.35-45.
- MACİT Sadullah, *Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 7*, FCM Yayıncılık, Ankara 2019.
- MİLLİ EĞİTİM TEMEL KANUNU(1739), Birinci Kısım, Birinci Bölüm, Madde 2.
- SÖZER M. Akif, YILMAZ Ferat, “Karakter Gelişiminde ve Eğitiminde Aile, Çevre ve Okul”, (Ed. Mücahit Kağan, Nusrettin Yılmaz), *Karakter ve Değer Eğitimi*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2019, s.141-154.

SURUÇ Salih, *Allah'ın Elçisi H.z Muhammed'in Hayatı*, Timaş Yayınları, İstanbul 2006.

ŞENTÜRK Habil, “Sosyal İlişkilerde Saygı Kavramı: Psikoloji ve Din Açısından Bir Bakış”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1/20:(2008), s.217-228.

TOPAL Yakup, “Değerler Eğitimi ve On Kök Değer”, *Mavi Atlas*, 7/1:(2019), s.245-254.

TURGUT Mustafa, “Türkiye’de Aile Değerleri”, (Ed. Mustafa Turgut), *Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması*, Manas Medya Planlama, Ankara 2010.

Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/>, (05.12.2020).

Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/>, (07.12.2020).

Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/>, (14.12.2020).

Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/>, (17.11.2020).

Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/>, (21.10.2020).

Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/>, (26.12.2020).

Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/>, (26.12.2020).

Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/>, (28.11.2020).

Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/>, (28.11.2020).

Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/>, (30.11.2020).

ÜMÜTLİ Mehmet, *Din Hizmetleri Alan Bilgisi Hazırlık Kitabı*, Yedibeyza Yayınları, Ankara 2014.

http://aydindoganmtal.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/27/974151/dosyalar/2017_11/09203624_SAYGI.pdf, (07.12.2020).

http://bozuyuksaglik.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/11/02/962714/dosyalar/2016_12/18124301_dostluk.pdf, (28.11.2020).

http://yedikule.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/10/288982/dosyalar/2015_04/29023853_deerlereitimi.pdf, (25.10.2020).

<https://cdn.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/1/C01015438.pdf>, (17.11.2020).

<https://www.cigdemanaokullari.com/degerler-egitimi/Eyl%C3%BCI-Saygi-ve-Sevgi.pdf>, (14.12.2020).

<https://www.egitimsistem.com/yardimseverlik-nedir-60477h.htm>, (07.02.2021).

<https://www.islamveihsan.com/allah-sevgisi-nasil-olmalidir.html>, (15.12.2020).

<https://www.vanfenteknolojikoleji.com/index.php?page=sayfa&id=53>, (06.01.2021).

EKLER

Ek 1: Mülakat Soruları

MÜLAKAT SORULARI

1. “Adalet” değerinin öğrenciler tarafından kazanılmaması durumunda ortaya çıkabilecek olumsuz davranışlar hakkında ne düşünüyorsunuz?
2. 6.Sınıf düzeyinde yer alan “Toplumumuzu birleştiren temel değerleri fark eder.” kazanımında “Vatanseverlik” değerine yeterince yer verildiğini düşünüyor musunuz? Bu konudaki düşünceniz nedir?
3. “Dostluk” değerini yeterince benimseyen öğrencilerin yaşadıkları topluma olan katkıları hakkında ne düşünüyorsunuz?
4. 5.Sınıf düzeyindeki ünite ve kazanımlarda yer verilen “Dürüstlük ve Sabır” değerlerinin söz konusu öğrenciler tarafından yeterince benimsenmesi için sizce ne yapılmalıdır?
5. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimizden biri olan “Dürüstlük” değerinin öğrenciler tarafından yeterince kazanılmaması durumunda ortaya çıkabilecek problemler hakkında düşünceniz nedir?
6. 8.Sınıf düzeyinde yer alan “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) hakkı gözetmedeki hassasiyetine örnekler verir.” kazanımında “Adalet” değerine yer verilmesi söz konusu öğrencilerin “Adalet” değerini içselleştirmesine katkıda bulunur mu? Bu konuda ne düşünüyorsunuz?
7. “Sevgi” değerinin öğretim programındaki kazanımlarda yeterli seviyede yer alması gerektiği konusunda ne düşünüyorsunuz?
8. 4-8.Sınıf düzeylerindeki ünite ve kazanımlarda “Sabır ve Öz Denetim” kök değerlerine yeterince değinildiğini düşünüyor musunuz? Bu husustaki düşünceniz nedir?
9. “Saygı” değerinin okul iklimine katkısı konusunda ne düşünüyorsunuz?
10. 5.Sınıf düzeyine ait ünite ve kazanımlarda “Dürüstlük” kök değerine yeterince değinildiğini düşünüyor musunuz? Bu konudaki düşünceniz nedir?
11. “Sabır” değerinin öğrenciler tarafından yeterince kazanılmaması durumunda ortaya çıkacak olumsuz davranışlar hakkında ne düşünüyorsunuz?
12. 8.Sınıf “Kader İnancı” ünitesinde “Sorumluluk” değerine yer verilmesi hususunda ne düşünüyorsunuz?

13. 8.Sınıf düzeyindeki “Zekat ve Sadaka” ünitesinde “Yardımseverlik” değerine yer verilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?

14. 4-8.Sınıf düzeylerindeki ünite ve kazanımlarda “Sevgi ve Saygı” kök değerlerine yeterince yer verildiğini düşünüyor musunuz? Bu konudaki düşünceniz nedir?

15. “Sorumluluk” değerini kazanan öğrencilerin kendisine, ailesine ve çevresine karşı yerine getirmesi gereken sorumluluklar hakkında ne düşünüyorsunuz?

16. 6.Sınıf düzeyinde yer alan “Zararlı alışkanlıkların başlama sebeplerini sorgular.” Kazanımında “Dostluk” değerine yer verilmesi hususunda ne düşünüyorsunuz?

17. “Öz denetim” değerini yeterince kazanamayan öğrencilerin belirli alanlarda başarılı olamayacağı konusunda ne düşünüyorsunuz?

18. 4.Sınıf düzeyindeki ünite ve kazanımlarda “Yardımseverlik” değerine yer verilmesi, bu sınıf düzeyinde bulunan öğrencilerin yardımseverlik değerini kazanmasına katkıda bulunur mu? Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

19. “Vatanseverlik” değerini benimseyen öğrencilerin ülkesi için ne gibi sorumlulukları yüklenmelerini beklersiniz?

20. Bir toplumun geleceğinin, kendi kök değerlerini benimsemiş ve bu kök değerleri geleceğe taşıyacak insanlarına bağlı olduğu hususunda ne düşünüyorsunuz?

Ek 2: Mülakat Uygulaması İzin Onayı

T.C.
MALATYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-34259660-605.01-45717346
Konu : Uygulama İzin Onayı
(Tahir SÜRÜCÜ)

15.03.2022

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 21.01.2020 tarih ve 1563890 sayılı 2020/2 Genelgesi.

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğü'nün 02/03/2022 tarih ve 138545 sayılı yazılarında; Üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Tahir SÜRÜCÜ'nün yürütmekte olduğu "Kök Değerler Açısından 4-8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi" konulu tez çalışmasının ilimizde bulunan ortaokullarda uygulanması talep edilmektedir.

Anket-Tez Araştırma ve Değerlendirme Komisyonumuz, 14/03/2022 tarihinde yapılan toplantıda; İlgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek şekilde, denetimleri ilgili kurum müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmek üzere, derslerin aksatılmaması, kişisel verilerin gizliliğine dikkat edilmesi kaydıyla, gönüllülük esasına göre ve araştırmacının araştırmasının bitimi tarihinden itibaren 30 gün içerisinde araştırma sonuçlarını Müdürlüğümüze bildirmesi şartı ile anket uygulaması yapmasını uygun görmüş olup, Müdürlüğümüzce de uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Murat İPEK
Müdür a.
Şube Müdürü

OLUR
Battal KANBAY
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Adres :

Telefon No : 0 () _____

E-Posta:

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Bilgi için: C.UZAN

Unvan : Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni

İnternet Adresi: Faks: _____

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 7607-0bca-3440-90b5-54da kodu ile teyit edilebilir.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Tahir SÜRÜCÜ
Uyruğu : T.C.

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
--------	-------	----------------

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
-------	-------	-------